

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav Blízkého východu a Afriky

Diplomová práce

Radka Hlisnikovská

Zprávy o poutích do Svaté země: cestopisy členů indické
židovské komunity Bene Israel
(konec 19. století)

The accounts of Two Pilgrimages to the Holy Land:
Travel Books by Members of the Indian-Jewish
Community of Bene-Israel (Late 19th Century)

Praha 2009

vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc.

Děkuji paní Doc. Jiřině Šedinové, CSc., za odborné vedení práce, pomoc při překladu textů z hebrejštiny a mnoho cenných rad a podnětů. Rovněž děkuji PhDr. Danielovi Bouškovi, Ph.D. za poskytnutí odborných a tematických textů.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PhDr. Jiřiny Šedinové, CSc. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 4. května 2009

.....

podpis

Vysoká škola: Univerzita Karlova v Praze
Katedra/ ústav: Ústav Blízkého východu a Afriky

Fakulta: Filozofická fakulta
Akademický rok: 2008/2009

Anotace:

Diplomová práce je překladem dvou cestopisů od indických Židů z obce Bene Israel, kteří na konci 19. století vykonali náboženskou pouť do Svaté země. Překlada předchází historický úvod.

Annotation:

The thesis contains translation of two travel accounts from Indian Jews of Bene Israel community, who took a pilgrimage to the Holy Land in late 19th century. The thesis begins with a historical introduction.

Klíčová slova:

Židé v Jihozápadní Asii

diaspora

Indičtí Židé

Bene Israel

náboženská pout'

cestopis

židovský cestopis

19. století

Svatá země

Key words:

Jews in Southwest Asia

diaspora

Indian Jews

Bene Israel

pilgrimage

travel account

Jewish travel account

19th century

The Holy Land

ABSTRAKT:

Diplomová práce je úvodem do dějin Židů v Indii a indické židovské obce Bene Israel a překladem cestopisů indických Židů z 19. století. Předmětem zkoumání je historie, jazyk, náboženství a kultura Židů žijících v Indii. S použitím metody rešerše chce práce poskytnout ucelený obraz o indických židovských obcích pro srovnání s judaismem ve světě a Státě Izrael. Hlavním cílem je obohatit fond cestopisů od židovských autorů přeložených do českého jazyka o další cestopisy, a to především pro porovnání aspektů náboženské pouti do Svaté země jako jednom z důležitých náboženských úkonů v životě věřícího. Výsledkem je doslovný překlad dvou cestopisů s podrobným odborným úvodem.

SUMMARY:

The thesis is an introduction into history of Jews in India and particularly Indian Jewish community of Bene Israel, as well as a translation of travel accounts of Indian Jews from the nineteenth century. The object of study is history, language, religion and culture of Jews living in India. By using the method of book research, the work is likely to bring a compact view on the life in Indian Jewish communities in comparison to the former and current form of judaism worldwide and in Israel. The main aim is to enrich the resources of travel accouts by Jewish authors already translated into Czech, in particular because of having another possibility to study and compare the aspects of a pilgrimage to the Holy Land, which is one of the most singificant acts in a Jewish believer's life. The result of this work be above all the close translation of two travel accounts with an extended introduction.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Indičtí Židé.....	12
2.1 Židovské obce na území Indie	12
2.2 Zmínky o Indii v židovské literatuře.....	13
3 Bene Israel – rané období	15
3.1 Datace příchodu Bene Israel na území Indie	15
3.2 Vylodění židovské skupiny na pobřeží Indie.....	18
4 Kočínští Židé a Bagdádští Židé	20
4.1 Kočínští Židé.....	20
4.2 Bagdádští Židé	22
4.3 Vliv Kočínských Židů na Bene Israel.....	23
5 Bene Israel – historický a náboženský vývoj obce	25
5.1 Svátky od doby Davida Rahabiho, dodržované Bene Israel.....	25
5.2 Jmenování představených	26
5.3 Vztahy Bene Israel s Bagdádskými Židy.....	27
5.4 Kastovní systém a tradiční zaměstnání Bene Israel.....	28
5.5 Od tradičního zaměstnání k přesídlení do Bombaje	30
5.6 Rozdělení na Gora a Kala uvnitř Bene Israel.....	31
5.7 Přejít od tradičního zaměstnání k práci ve velkoměstě	32
5.8 Vývoj Bene Israel směrem ke světovému judaismu	33
5.9 Výjimky Bene Israel v náboženské praxi	34
5.10 Mimo-endogamní sňatky Bene Israel	36
5.11 Tradiční podoby oděvu Bene Israel	37

6 Současnost	39
6.1 Bene Israel v dnešní Indii	39
7 Cestopisná literatura v judaismu.....	41
7.1 Tradice náboženské pouti a cestopisná literatura v judaismu.....	41
7.2 Cestopisy Bene Israel o pouti do Svaté země	43
7.3 Poznámky k překladu.....	44
8 Překlad	45
8.1 Jicchak Šlomo Ghosalkar : Putovali jsme do Jeruzaléma.....	45
8.2 Jaakov Jechezkel Pinglei: Naše cesta do Jeruzaléma	77
9 Resumé.....	95
10 Závěr	96
11 Literatura.....	97
12 Příloha.....	99

1 Úvod

Přítomnost Židů v Indii počítáme na staletí. Jako skupiny sem postupně přicházeli Židé z Evropy či severní Afriky a Předního Východu. Utvořili samostatné náboženské komunity, které dnes známe pod jmény Kočínští Židé, Bagdádští Židé, Bene Israel. Zatímco původ prvních dvou skupin je víceméně přesně znám, a jejich příchod do Indie historicky podložen, Bene Israel jsou skupinou, u níž dodnes neexistuje jedna shodná teze o původu kmene, ani datace příchodu na území Indie.

Všechny tři skupiny Židů, které se v Indii usadily, se zcela integrovaly do indické společnosti, aniž by rezignovaly na své židovství, a jejich náboženské obce jsou dodnes činné. Nejstarší písemné zmínky o přítomnosti Židů v Indii, kdy jde s určitostí o tuto obec, lze vysledovat zejména u Kočínských Židů, o kterých jiné židovské obce ve světě věděly zejména díky obchodním kontaktům od počátku jejich usazení na západním pobřeží Indie. Útržkovité zprávy o přítomnosti Židů, později označovaných jako Bene Israel, jsou sice starší, ale z badatelského hlediska nejsou dostatečně relevantní, neboť chybí historický kontext a další písemné záznamy, které by s určitostí potvrdily, kdy Bene Israel do Indie přišli a jaký byl jejich původ.

Vzhledem k tomuto faktu, tedy neurčitosti původu Bene Israel, a rozcházejícím se tvrzením ohledně mnoha fakt, byli Bene Israel jak Kočínskými a Baghdádskými Židy, tak v moderní době světovou židovskou veřejností, považováni za ne zcela plnohodnotné.

Bene Israel pojí s druhými dvěma indickými židovskými komunitami složité vztahy. Kočínští Židé uvedli Bene Israel do povědomí židovské veřejnosti, když je mezi 10. a 18. stoletím objevili a zajistili jim dozdělení po stránce židovského náboženství a ritu. Bagdádští Židé se usadili v nově vznikající Bombaji, kam z venkova přicházeli i Bene Israel, a tyto dvě obce se postupně setkávaly na poli obchodním i náboženském.

Bene Israel sami sebe označovali několika výrazy, nejvíce „sobotní presovači oleje“ odkazující na zákaz pracovat v sobotu, pozdější přízvisko Bene Israel se zachovalo dodnes. Bene Israel absolvovali dlouhou cestu napříč postavení na společenském žebříčku v přísně kastovní Indii. Jakožto obyčejní rolníci z venkova zastávali velmi nízké společenské postavení. Jejich částečný odchod do nově vznikající Bombaje v 18. století znamenal zlepšení ve vzdělání, zejména obecném, ale také náboženském. Důležitou změnou byla nová možnost žen se vzdělávat a také vykonávat učitelské profese. V důsledku rozvoje města a také díky toleranci indické společnosti vůči neindickým obyvatelům mohli i Bene Israel v malé míře vylepšit své společenské postavení díky novým profesím, které Bombaj nabízela.

Poté, co Bene Israel dospěli k částečnému uznání ze strany ostatních židovských obcí v Indii, snažili se získat plné uznání coby Židé u představitelů nově založeného Státu Izrael. V 60. letech 20. století se jim podařilo uznání dosáhnout, a následně tisíce Bene Israel požádaly o právo na návrat do Svaté země, a bylo jim vyhověno. Tím se začal počítat zcela nová kapitola pro obec, která možná až dva tisíce let pobývala na území Indie. Bene Israel se mezi obyvateli Státu Izrael profilovali jakožto méně vzdělaná vrstva, a dostávali příležitosti jen k obyčejným povoláním. Jsou zde ale i tací, kteří toho ve 20. století dokázali na poli svých profesí velmi mnoho, jak v Indii, tak ve Státě Izrael.

Nejtěživějším důsledkem přesídlení do Svaté země byl fatální úbytek Bene Israel v Bombaji a okolí. Stejně tak Kočínští Židé a Bagdádští Židé odcházeli z Indie po celých rodinách. Všechny tři obce zaznamenaly masivní odliv svých členů mezi od 60. let 20. století a počet Židů, který v Indii dodnes zůstal, by se dal označit prakticky jako zbytkový. Tak malý počet v obcích, které své členy dříve čítaly na stovky či pár tisíc, způsobil nutnost reorganizace v obcích zejména u Bene Israel a Bagdádských Židů. I přes dřívější chladné vztahy byly tyto dvě obce nuceny se spojit na organizaci bohoslužeb v synagoze pod jednou střechou. Do jisté míry to pomohlo vzájemným vztahům. Dnešním palčivým problémem je demografický faktor obcí, v nichž členové jsou z převážné většiny lidé starší šedesát let, a obce se tedy nacházejí v ohrožení existence, neboť vymírají.

Problematikou indických Židů se nyní zabývá několik odborníků na historii židovských obcí v Indii. Největší boom ve výzkumu Bene Israel a druhých dvou obcí se uskutečnil v 50. až 80. letech 20. století. Badateli byli a jsou zejména potomci Židů, kteří emigrovali z Indie do Spojených Států Amerických, a Izraele. Rovněž mezi Bene Israel v Bombeji se našli vzdělaní univerzitní historici, kteří se snažili zrekapitulovat složitou historii obce Bene Israel skrz legendy, písemné doklady, terénní průzkum, a vědy jako jsou antropologie, etnologie, sociologie.

Kromě zmínek v různých encyklopediích jsou k dispozici kvalitní monografie. Významným počinem na poli této problematiky je zejména celoživotní práce historika Nathana Katze, profesora religiózních studií na Mezinárodní Univerzitě Florida. Nathan Katz shrnul všechny historické a další poznatky, které byly o Bene Israel nashromážděny, a strávil v jejich obci léta pozorováním a výzkumy.

Záměrem této práce je celkové seznámení s problematikou indického židovstva, její historií. Soustředím se na historii obce Bene Israel, neboť je z hlediska samostatné židovské obce ve světě velmi neobvyklá a vyžaduje seznámení v širším kontextu historie židovského národa. Vzhledem k tomu, že Bene Israel z historického Izraele odešli pravděpodobně již na začátku

křesťanského letopočtu, hledali historici souvislost mezi Bene Israel a tzv. ztracenými kmeny, a tím na sebe Bene Israel přitáhli velikou pozornost moderních historiků.

Po průvodním seznámení s historií Bene Israel následuje překlad dvou cestopisů od autorů Bene Israel. Dvě náboženské pouti, které byly uskutečněny na konci 19. století, byly sepsány do cestopisů v jazyce maráthí a později přeloženy do hebrejštiny. Dva cestopisy jsou dokladem skutečného zájmu Bene Israel o judaismus i s jeho tradicí svaté pouti. Vzhledem k tomu, že se jedná o ojedinělé případy náboženských poutí do Svaté země právě z Indie, přispěje můj překlad k široké škále již známých cestopisů zejména z Evropy ve středověku. Ačkoli pouti, které zde předkládám, se uskutečnily o mnoho později, jsou vzhledem k neobvyklé trase z Východu zajímavé, a mezi ostatními cestopisy budou novým doplňkem ke zkoumání tohoto fenoménu judaismu.

Jádro práce, tedy samotný překlad, je determinováno obdobím konce 19. století, kdy historický vývoj židovského národa kulminoval ke vzniku sionismu a touze po návratu do Země zaslíbené za účelem opětovného usazování. Cestovatelé, Bene Israel, kteří cestu podnikli, neměli v úmyslu se zde usadit, ale poznat svatá místa historického Izraele, navštívit hroby světců, a zejména Svatý Jeruzalém a jeho pamětihodnosti. Po návratu do Bombaje podali o svých cestách stručnou zprávu, kterou zde v překladu uvádím. Je zřejmé, že cílem autorů nebylo věrné a přesné vylíčení historických událostí v jejich posloupnosti. Snažili se spíše o to, aby na základě návštěvy svatých míst podali zprávu svým souvěrcům o kráse Svaté země a výjimečnosti míst, která mají pro každého Žida velký náboženský význam.

V překladu jsem se snažila o adekvátní českou podobu, pokud nebylo v některých místech nutné text zestručnit. Faktický obsah cestopisů zůstává věrný překladu v hebrejštině.

2 Indičtí Židé

2.1 Židovské obce na území Indie

„Bene Israel“ se nazývají Židé, kteří jsou již nejméně tisíc let usazeni v oblasti jižně od Bombaje, zvané Konkán. O příchodu této skupiny na území Indie se nedochovaly žádné písemné zprávy. Datací o jejich usazení na Západním pobřeží Indie je několik, všechny se ovšem opírají o tvrzení členů komunity či historiků, kteří se z kontextu pokusili odvodit přesné datum odchodu Bene Israel z historického území starověkého Izraele a příchodu do Indie.

Vedle Bene Israel jsou v Indii ještě jiné skupiny Židů, jejichž příchod do Indie je lépe dokumentován a jejichž přítomnost v Indii byla díky jejich obchodnickým aktivitám dobře známa. Kusé zmínky o obchodujících Židech v Indii potvrzují jejich přítomnost, ale nevypovídají o trvalém usazení kterékoli z těchto skupin¹.

Židovské skupiny Bene Israel, Kočínští Židé a Bagdádští Židé jsou považovány za tři hlavní skupiny Židů na území Indie. Odpovídají skupinám, které nezávisle na sobě dosáhly pobřeží indického subkontinentu. Kočínští Židé jsou usazeni na jihozápadním pobřeží Indie na území Kerala, Bagdádští Židé ve městech Bombaj a Kalkata, a Bene Israel byli původně usazeni na venkově státu Maháráštra a po vzniku Bombaje postupně přesídlili do velkoměsta, kde jich dnes většina žije. V obrovské a rozmanité indické populaci jsou Židé nejmenší náboženskou skupinou vůbec a zároveň nejmenší židovskou diasporou na světě².

Mezi židovskými komunitami v Indii vznikly specifické vztahy. Jejich vzájemná interakce nepřesáhla prolnutí komunit na úrovni sňatků a rodinných vazeb. Prolínání indických Židů a Indů, stejně jako vztahům mezi Bene Israel a ostatními indickými Židy, bude věnován hlubší rozbor v následujících kapitolách.

Bene Israel nebyli po několik staletí v Indii zaznamenáni jinými židovskými skupinami, a za tu dobu přijali za své několik hinduistických zvyků³. Ačkoli byli významně ovlivněni ostatními etniky státu Maháráštra, zachovali si náboženský status Židů až do svého objevení, respektive dodnes. Status Bene Israel jako potomků některého z kmenů Izraele byl v 60. letech 20. století uznán duchovními představiteli Státu Izrael.

Dnes Bene Israel stejně jako Kočínští Židé a Bagdádští Židé žijí na území Indie, ve Státě Izrael a jiných státech.

¹ Encyclopaedia Judaica, 2. vydání, Keter Publishing House Jerusalem Ltd. Israel, Jeruzalém, 1996, svazek 8, s.1349.

² N. Katz, Indo-Judaic studies in the twenty-first century, Palgrave Macmillan, New York, 2007, s.19.

³ Encyclopaedia Judaica, 1996, s. 1349.

2.2 Zmínky o Indii v židovské literatuře

Nejstarší, sporou zmínku o Indii jako takové najdeme ve Starém Zákoně v knize Ester, kde je území krále Achašveroše⁴ označeno velikostí „od Indie až po Kúš“⁵ ⁶. Krátké zmínky se vyskytují také v apokryfní literatuře – v 1.knize Makabejské, a Knize Jubileí ⁷. Talmudická a midrašistická literatura zmiňuje Indii nejčastěji v souvislosti s obchodními komoditami, a také odráží odlišné názory na to, jak jsou Indie a Etiopie od sebe na mapě světa od sebe vzdáleny. Jeden z příběhů v Talmudu vypráví o „Rabi Judovi, Indovi z Etiopie“, což dosvědčuje obchodování různými komoditami mezi Indií, Palestinou, a Babylonií. Na druhou stranu, žádná indická písemnost nezmiňuje přítomnost Židů v tak rané době, jako byl sepsán Talmud⁸. Vzhledem k tomu, že je známo, že Židé pracovali jakožto obchodníci vně Palestiny již před pádem Chrámu, a ještě o mnoho více po roce 70 n.l., je možné, že obchod s Indií a Palestinou vzkvétal rovněž tak dlouho. „Někdy byl rabín, obchodník a cestovatel jedna a tatáž osoba. Kromě informací z obchodu si navzájem židovští obchodníci vyměňovali také otázky a odpovědi z židovského práva a židovské liturgie.“⁹

V žádném ze spisů datovaných kolem počátku našeho letopočtu, kde je o skupině Židů na dnešním území Indie zmínka, nelze vyčíst, zda jsou Židé v Indii trvale usazeni, ani jak sami sebe nazývají

Jedním ze zdrojů raných zmínek o Indii jsou díla židovských myslitelů Saadji Gaona a Maimonida¹⁰. Saadja Gaon cituje obecnou domněnku, že ti, kteří odešli do Indie, zbohatli. Karaité Al Kirkisání a Daniel Al Kumisí zmiňují určité tradice a zvyky z hinduismu, ale nejmenují žádnou židovskou komunitu usazenou v Indii¹¹.

V textech nalezených v Káhirske geníze, jejichž vznik byl datován do doby mezi 11. a 13. stoletím, jsou i dokumenty o obchodování mezi arabsky hovořícími Židy a Indii, a to o obchodu s kořením, léky, textiliemi, kovy, zlatem, stříbrem, a hedvábím. Jednalo se o tzv.

⁴ Achašveroš, identifikován jako pravděpodobný Xerxes I., byl perský král z rodu Achaimenovců (486-465 př.n.l.). Viz R. Rendtorff, Hebrejská bible a dějiny, Nakladatelství Vyšehrad, Praha 2003, s.333.

⁵ Ester, 1,1: „Stalo se to za dnů Achašveróšových, a to byl ten Achašveróš, který kraloval nad sto dvaceti sedmi krajinami od Indie až po Kúš“. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona, český ekumenický překlad. Česká biblická společnost, 1995, s. 411.

⁶ Kúš bylo obecné označení Etiopie, zatímco označování Indie výrazem „Hoddú“ je přejato ze sanskritu, a také je blízké perskému označení Indie „Hindu“.

⁷ Encyclopaedia Judaica, 1996, s. 1349.

⁸ Encyclopaedia Judaica, 1996, s. 1350.

N. Katz, Indo-Judaic studies in the twenty-first century, 2007, s. 20.

⁹ N.Katz, Indo-Judaic studies in the twenty-first century, 2007 s. 45

¹⁰ Sa'adiah ben Yosef Gaon v letech 882 nebo 892–942, Rabi Moše ben Majmon žil v letech [1135](#) a [1204](#) n. l.

¹¹ Encyclopaedia Judaica, 1996, s. 1350.

radaanity¹², židovské obchodníky, kteří mezi Blízkým a Středním Východem obchodovali od 9. století n.l. Kromě námořního obchodu se mohli Židé s Indý setkat i na hedvábné stezce. Judaismus a buddhismus jsou nazývány „náboženstvími hedvábné stezky“¹³.

¹² Židovští obchodníci v 9. století, kteří hovořili arabsky, persky, řecky, francky, španělsky, slovansky. Pravděpodobně obchodovali ze Španělska přes Středozemní moře do Egypta, odkud se plavili přes Rudé moře do Indie a Číny. Odtamtud přiváželi pyžmo, aloe, kafr, skořici, zpátky vozili otroky, eunuchy, brokát, kůže a meče. Někdy cestovali i po Eufratu do Bagdádu. Do Číny putovali mimo jiné také přes Indii. Původ jména pochází buď z perštiny, kde znamená „znající cestu“, anebo pochází od jména řeky Rýn. Encyclopaedia Judaica, 2. vydání, Keter Publishing House Jerusalem Ltd. Israel, Jeruzalém 1996, svazek 17, s. 52

¹³ N.Katz, Indo-Judaic studies in the twenty-first century, 2007, s. 22.

3 Bene Israel – rané období

3.1 Datace příchodu Bene Israel na území Indie

Možným důkazem, že skupiny Židů na západním pobřeží Indie pobývaly, je první křesťanská mise, která mířila do Indie mezi lety 50 a 55 křesťanského letopočtu. „Do Konkánu a Malabáru dorazili apoštolové Ježíše z Nazaretu svatý Tomáš a svatý Bartoloměj, aby šířili křesťanství možná přímo vědomě do židovských vesnic, neboť svatý Tomáš přijel kázat do Malabáru, zatímco totéž činil svatý Bartoloměj nedaleko osídlení Bene Israel. Je tedy možné, že skrze obchodníky mezi Indií a Palestinou se křesťané dozvěděli, kde nově usídlené Židy hledat, a vydali se cíleně za nimi, aby je obraceli na novou víru. Pokud se apoštolové skutečně setkali s nějakými Židy na Konkánském pobřeží, mohli zde žít již desítky let.“¹⁴

Maimonides, slavný židovský filosof, lékař a myslitel, přináší nosnou poznámku k Židům v Indii, když ve svém dopise rabínům z Lunelu píše: „Indičtí Židé nevědí nic o Tóře a přikázáních, s výjimkou šabatu a obřízky.“¹⁵ Nevíme, jak Maimonides získal takové zprávy, ale můžeme se domnívat, že různé zmínky kolovaly ústně po celém pobřeží západní Asie, Předního Východu a Indie přes kronikáře, obchodníky a cestovatele, a takto se dostala do oběhu také zpráva, kterou Maimonides zanesl do dopisu, který pochází z roku 1199 nebo 1200 křesťanského letopočtu.

Aniž bychom přihlíželi k roku, kdy Maimonides dopis napsal, vyvodíme, že pokud toto byla relevantní zpráva, hovořila o kmeni Bene Israel. Popisuje totiž, že tito Židé mají malou znalost vlastního náboženství. Kočínští Židé se za své existence v Indii nikdy nestali izolovanými od judaismu, jelikož byli stále v kontaktu s židovskými komunitami v západní Asii a Egyptě, a tudíž není pravděpodobné, že by se jednalo o ně. Bagdádští Židé zase přišli do Indie prokazatelně později. Pokud Maimonides popisuje „indické Židy“, pak již má na mysli Židy usazené. Je proto nasnadě se domnívat, že zmínka mluví o Bene Israel.

¹⁴ B. J. Israel, *The Jews of India*, Jewish Welfare Association, New Delhi, 1982, s.13.

¹⁵ B. J. Israel, *The Jews of India*, Jewish Welfare Association, New Delhi, 1982, s.15.

Sami Bene Israel trvají na tom, že jsou potomky deseti izraelských kmenů, později označovaných jako „ztracené kmeny.“¹⁶ Po vymizení potomků deseti kmenů severního království Izraele po napadení země Asyřany a následných deportacích¹⁷ nám osud těchto Židů není znám. Postupně se, především v 9. století n.l. a později, začali objevovat jednotlivci či skupiny, jež se zpětně identifikují jako potomci ztracených kmenů, a to potomci odvečených.

Oproti tomu Bene Israel se považují za tu nepatrnou část populace, jež se deportacím vyhnula, a zůstala i nadále v zemi. Zdržování se na původních místech potvrzuje kniha 2.Letopisů¹⁸. Také prorocká kniha Izajáš potvrzuje, že na území Izraele potomci těch, kteří nebyli odvečeni, nadále žili¹⁹.

Jak praví dál tradice Bene Israel, takto žili předchůdci Bene Israel na území Izraele ještě několik staletí poté, až do nepřátelského vpádu Seleukovců v roce 175 př.n.l.

Za Bene Israel mluví Samuel Kehimkar. Tento člen Bene Israel sepsal mezi lety 1897-1937 historii kmene Bene Israel tak, jak se po staletí tradovala: „Dá se předpokládat, že nepřátelské vpády podnikané do Palestiny cizím nepřítelem přiměly tehdejší předky dnešních Bene Israel opustit své domy, a to právě v období vpádu Antiocha Epifana. Tehdy existovaly možné cesty, kudy se vydat do Indie. Totéž vypráví tradice Bene Israel, předávaná otci na syny.“²⁰

Také jemenští Židé mají dodnes Bene Israel podle svého názoru za potomky ztracených kmenů. Tvrdili to i pražskému anglikánskému kněžímu Dr. Wolffovi, který byl původem Žid. Dr. Wolff ve třicátých letech 19. století cestoval střední Asií, Persií a Irákem. Sám pak všechny tři indické židovské kmeny navštívil²¹.

¹⁶ Po smrti krále Šalamouna v roce 932 nebo 931 př. n. l. se na území jeho říše utvořilo království Juda, v němž zůstaly kmeny Juda a Benjamin. Ostatních deset kmenů (Ruven, Šimon, Jisachar, Zebulon, Menaše, Efraim, Dan, Naftali, Gad a Ašer) se odtrhlo a utvořilo království Izraele. Toto království zaniklo s pádem hlavního města Samaří v roce 722/721 př. n. l. po vpádu Asyřanů. Naprostá většina židovských obyvatel byla odvečena do zajetí a (zatímco obyvatelé Judy si v zajetí babylonském v šestém století př. n. l. zachovali svou identitu) ztratili tam izraelské kmeny svou sociální identitu. Tradičně jsou nazývány „ztracenými kmeny“. Rolf Rendtorff, *Hebrejská bible a dějiny*, Nakladatelství Vyšehrad, Praha 2003, s. 68, 73.

J. Kohen, *Beyond the Sambatyon: The Myth of the Ten Lost Tribes*, Bet Hatefutsoth, The Museum of the Jewish Diaspora, Tel Aviv, 1991, s. 98.

¹⁷ Konkrétní kmeny, jež byly odvečeny, uvádí: 1 Pa 5,26: „Bůh Izraele tedy probudil ducha asyrského krále, Púla, totiž ducha asyrského krále Tilgat-pilnesera ten je dal přestěhovat, totiž Rúbenovce, Gádovce a polovinu kmene Manasesova, a přivedl je k Chalachu, Chabóru a Háře a k řece Gózanu, kde jsou dodnes.“ Bible, 1995, s. 342.

¹⁸ 2Pa, 30:6,7: „Běžci prošli s listy od krále a od jeho velmožů celým Izraelem a Judou a podle králova příkazu provolávali: Izraelci, navraťte se k Hospodinu, Bohu Abrahama, Izáka a Izraele, a on se navrátí k těm pozůstalým z vás, kteří vyvázli z moci Asyrských králů. Nebud'te jako vaši otcové a jako vaši bratři, kteří se Hospodinu, Bohu svých otců, zpronevěřili.“ Tamtéž, s. 384.

¹⁹ Iz 11, 11: „V onen den ještě podruhé vztáhne Panovník ruku, aby získal pozůstatek svého lidu, který zůstal v Asýrii, Egyptě, Patrósu, Kúši, Élamu, Šineáru, Chamátu a na ostrovech mořských.“ Bible, 1995, str. 636.

²⁰ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 13.

²¹ B.J.Israel, *The Jews of India*, 1982, s. 19.

O Bene Israel je dobře známo, že nežli se setkali s Židy z Kočínu, neznali tu část židovských svátků, jmenovitě čtyři smuteční postní svátky, která vznikla až po zničení prvního Chrámu roku 586 př.n.l., a také svátky vzniklé ještě později, například Chanuku.

Podle historika Bene Israel Benjamina J. Israele a jeho zdrojů je možné, že tato skupina opustila území Izraele až s vítězstvím Římanů nad Jeruzalémem v roce 70 n. l. a do Indie dorazila z území Persie nebo jižní Arábie v 5. nebo 6. století, když se zde podmínky pro život Židů výrazně zhoršily.

I kdybychom se přiklonili k tvrzení většiny historiků a paměti Bene Israel a přistoupili k datu 175 př.n.l. jako roku, kdy budoucí kmen Bene Israel opustil území Izraele a vyvázal se tak z vývoje židovského ritu, jsou zde další tvrzení, především proti Bene Israel, kteří říkají, že po léta izolace dodržovali přesně ten ritus, který v Izraeli kolem 175 př.n.l. vládl. Ale je faktem, že jsou zde také části ritu, které Bene Israel vůbec neznali, ač by měli, a seznámili se s nimi znovu až po setkání s Kočínskými Židy v Indii.

S tímto tvrzením souhlasí historici, kteří sepsali a vydali své studie v Indii. Podle nich Bene Israel přišli z Perského zálivu nebo Adenu v 6. století n.l.²², nebo kolem 5. století n.l. z Jemenu²³, anebo ve 4. století z některé arabské země, z odkud byli Židé deportováni Peršany do všech různých zemí.²⁴

Bene Israel se k pobřeží Indie dostali lodí, v době, kterou nelze přesně určit, ovšem mohli bychom je podle ostatních zmínek a datovatelných událostí (možný odchod z Palestiny, první hrubé zmínky o Židech na západním břehu Indie) ohraničit obdobím od roku 175 př. n. l. do roku 1199 našeho letopočtu, na základě dopisu od Maimonida, kde se nachází první zmínka o usazených Židech na indickém území. Není známo s určitostí, zda se Bene Israel po prvním přistání na pobřeží Konkánu ještě stěhovali, ale tradice Bene Israel je taková, že tam, kde jejich loď ztroskotala, kmen po staletí zůstal.

O Židech s jistotou, že jsou v Konkánu usedlí dlouhodobě, pochází nejstarší zmínka v dopise dánského křesťanského misionáře J. A. Sartoria z roku 1738. Píše v něm o Židech v Súrátu a Rajaporu, kteří sami sebe nazývají Bene Israel. Zaznamenal, že ačkoli jsou Židy, nemají psaný Starý Zákon, neumí hebrejsky a jejich jediný výraz zastupující modlitbu či učení je

²² Tak se píše v „List Gazetter of the Bombay Presidency, Bombay 1885“, viz S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 19.

²³ Tak se píše v článku od Johna Wilsona: „Appeal for the Christian Education of the Bene Israel, Bombay“, 1866, viz S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 19.

²⁴ Godbey ovšem také dodává: Mělo by to být pojímáno tak, že nejlepšími soudci v tomto zůstávají sami Bene Israel, ať už jsou potomky ztracených kmenů či nikoli. Také si je třeba uvědomit, že mnozí ti, kdo šli kmen Bene Israel najít, tedy křesťanští misionáři, mohli tomuto kmenu příslušnost ke ztraceným kmenům přisuzovat, a potom s dalšími a dalšími misionáři samotný kmen tuto teorii mohl přijmout za svou. Viz tamtéž, s. 15.

slovo „š'ma“. Sám Sartorius se ovšem s Kočínskými Židy neseťkal, nýbrž měl tyto informace od Židů, které potkal v indické oblasti Madrásu.

Celkově lze k původu Bene Israel najít rozsáhlou škálu názorů. Kromě všech zařazení, která v této kapitole najdeme zmíněná, byly v 19. a 20. století vzneseny ještě další teorie o jejich původu, například že jde o Židy původem z Adenu, karaity, babylonské, nebo také samařské Židy²⁵.

3.2 Vylodění židovské skupiny na pobřeží Indie

Jak se po staletí traduje, loď s židovskou skupinou se tehdy snažila přistát na pobřeží, když se převrátila a do moře vyvrhla jak cestující, tak všechno, co si vezli s sebou. Nešťastná událost se měla stát přibližně 20 kilometrů jižně od dnešní Bombaje, na pobřeží zvaném Konkán, v dnešním západoindickém státě Maharáštra. Většina z cestujících zahynula, a na pobřeží se dostala malá skupinka asi patnácti Židů, zcela ochromených náhlou nehodou, a především ohromnou ztrátou členů výpravy a všech věcí. Skupina se uchýlila na venkovské pobřeží, kde zůstala, aby pohřbila utopené spolucestující, a dále čelila těžkým začátkům v cizí zemi, bez majetku, bez znalosti řeči, bez jakéhokoli kontaktu s jinými spřízněnými skupinami, které mohla z místa předchozího pobytu mít. Neutěšená situace mohla způsobit, že Židům nezbylo než v místě neštěstí zůstat a začít se starat o živobytí.

Tato známá a dobře přijímaná legenda se může zakládat na pravdivém příběhu. Také se podobá příběhu z hinduistických Purán.²⁶ Podle Púrán bylo čtrnáct bezvládných těl vyvržených z lodi na pobřeží Konkánu zázračně přivedeno zpět k životu Parashurámem, avatarem, ztělesněním hinduistického boha Višnu, a byl jim udělen status bráhmínů. Tato legenda z Púrán mohla být skupinou Bene Israel potřebným způsobem upravena a později „adoptována“. Na druhou stranu podle historika Bene Israel Samuela Kehimkara se nabízí domněnka, že shoda legend může být důvodem k identifikování prvních Bene Israel s příslušníky nejvyšší indické kasty, a tento fakt Kehimkar považuje za nanejvýš pozitivní. Přijetí této legendy by mělo své opodstatnění: případná příbuznost se ztracenými kmeny brala ostatním indickým Židům argumenty, neboť například Bagdádští Židé se několikrát o původu Bene Israel vyjádřili s pochybnostmi, a samotným Bene Israel, kteří legendě upřímně věří, to

²⁵ N.Katz, *Indo-Judaic studies in the twenty-first century*, 2007, s.149.

²⁶ Purány jsou hinduistické náboženské texty s tématy o stvoření a zániku světa, genealogiemi bohů a významných dynastií a s výklady hinduistických kosmologií, filosofie a geografie. Jaroslav Strnad a kol., *Dějiny Indie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003, s. 306.

ubíralo na důvěryhodnosti v očích ostatních obyvatel země (Indie), kde příslušnost k etniku vždy hrála neobyčejně významnou roli.²⁷

Bene Israel před ztroskotáním na pobřeží Konkánu hovořili hebrejsky a znali židovské tradice. Byli přesvědčeni, že mimořádné okolnosti a ztráta písemností měly za důsledek, že hebrejšтина byla zcela zapomenuta a stejně tak její písemná forma a písmo jako takové. „Z tradice judaismu dodržovali Bene Israel od počátku pobytu v Indii až do okamžiku setkání s druhou židovskou komunitou, Kočinskými Židy, tyto zvyky: dodržování šabatu, kdy v nežidovském prostředí odmítali pracovat, obřizku, stravovací omezení především u mořských živočichů, a formuli „š'ma“, vyznání židovské víry a první slovo hlavní modlitby „Š'ma Jisrael“, kterou opakovali u všech příležitostí, jako sňatku, obřizky a smrti.“²⁸ Skupina se snažila držet pravidla endogamie – mužům nebylo dovoleno uzavírat sňatky vně komunity, a pokud se tak stalo, potom to komunita nezakazovala, ale ani neuznávala. Dalším opatřením proti endogenním svazkům je příslušnost ke kastě a endogenní svazek vyznavače hinduistického náboženství s jiným přívržencem je rovněž nepřipustný. Kastovnímu zařazení Bene Israel se bude věnovat jiná kapitola.

Co se týče judaismu, izolace ode všech nábožensky a etnicky blízkých skupin měla na Bene Israel jakýsi konzervační vliv: své zvyky, tedy zlomky židovského ritu, které si pamatovali po vyloštění, dodržovali po stovky let stejně, a z toho se také vyvinulo jejich místní označení „Šanwar Teli“ neboli „Sobotní lisovači oleje“, což mělo vyjadřovat, že o sobotách své řemeslo naopak nevykonávají²⁹. Tato *micva* byla Bene Israel chápána natolik závazně, že je okolní obyvatelé začali rozlišovat právě tímto znakem. Navíc Bene Israel převzali část místních náboženských zvyků, které ale nenesou žádné znaky uctívání idolů a ani po zpětném přijetí mezi ostatní židovské komunity se jich Bene Israel nemuseli vzdát.

Přesto si Bene Israel uchovali povědomí, že jejich kořeny jsou židovské, což je obdivuhodné a dokazuje to jejich věrnost předkům, judaismu a tomu málu, co při usazení v nové zemi měli v paměti. Pravděpodobně, kdyby loď přistála bez komplikací, Bene Israel by bývali pevně uchovali vše, co si vezli s sebou. Pokud vezmeme v potaz všechny silné vlivy domácích kultur, které je musely v mnohem liturgicky a nábožensky bohatší míře obklopovat, musela to být komunita přesvědčením velice silná.

²⁷ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 16, 17.

²⁸ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 14.

²⁹ Označení Židé jim bylo přisouzeno až poté, co navázali znovu kontakt s jinou židovskou skupinou. B. J. Israel, *The Jews of India*, 1982, s. 20.

4 Kočínští Židé a Bagdádští Židé

4.1 Kočínští Židé

Židé z malabarského pobřeží se nazývají Kočínskými Židy. Přišli do Indie z různých zemí – Egypta, Sýrie, Turecka, Iránu, Iráku, Palestiny, Španělska a dokonce Německa, v několika vlnách od 13. do 18. století. Jejich počet nikdy nebyl veliký, v minulosti nepřesáhl 2,500. I přes takto malý počet Kočínští Židé měli v jednu dobu zcela v rukou místní obchodní záležitosti. V oblasti zvané Kerala bylo celkem osm komunit Kočínských Židů.³⁰ První doklad o Kočínských Židech je zanesen na měděné desce z roku 950 n. l., stvrzující podporu místního vládce syrským křesťanům, kde se píše, že spolek Židů má v opatrovnictví kostel a okolní pozemky spolu s křesťany. Donace je stvrzena třemi podpisy svědků v hebrejském písmu. Tím je stvrzeno, že Židé byli na tomto jihozápadním pobřeží Indie usazeni a včlenění do společenství křesťanů natolik, že jim byla svěřena péče o kostel.³¹

Před rokem 900 n. l. nemáme žádný doklad o přítomnosti Židů v Malabáru. Jeden ze čtyř členů židovské komise vyslané roku 1685 z Amsterdamu do Kočínu, Moses Pereira De Paiva, pátral po pamětech Kočínských Židů a zapsal si, že v Malabáru se kolem roku 370 n.l. usadilo asi sedmdesát nebo osmdesát tisíc Židů, kteří sem dojeli z Majorky, kde se Židé ocitli po vyhoštění o něco dříve. Místní král dal skupině povolení k usazení ve městě Kranganore. Roku 499 n. l. nastal druhý velký příliv přistěhovalců, o jejichž původu již není nic známo. Podle legendy se o mnoho později ke Kočínským Židům přidali i přistěhovalci z Jeruzaléma, Safedu, Aleppa, Damašku, Španělska, Německa, Persie a Iráku. Kočínští Židé De Paivovi vyprávěli, že první dvě vlny přistěhovalců byli takzvaní „Bílí Židé“, na rozdíl od dalších skupin, které později početně převážily, a byly nazývány „Černými Židy“ či „Malabarskými“, kteří měli být osvobozenými otroky „Bílých Židů“. Tito „Černí Židé“, pravděpodobně původní obyvatelé, konvertovali k judaismu, a v roce 1685 bylo zaznamenáno 465 rodin Černých Židů, zatímco „Bílých rodin“ bylo již jen 25³². De Paivovy zápisky později datově upřesnil S. S. Koder a tvrdí, že menší vlny Židů dorazily na Indický poloostrov až mezi lety 1566 a 1778. Tito Židé společně s pěti rodinami usazenými v Kranganore utvořili náboženskou kongregaci v Kóčínu, jižně od Kranganore, kolem synagogy Pardesi. Pět

³⁰ S. Weil, *India's Jewish Heritage, Ritual, Art and Life-Cycle*, Marg Publications, Bombaj, 2002, s. 11.

³¹ B.J. Israel, *The Jews of India*, 1982, s.36.

³² De Paiva poznamenává, že Černí Židé mohou být také černí proto, že již dlouho setrvali tolik generací na horkém indickém jihu a jejich pleť se změnila. Tamtéž, s. 37.

kranganorských rodin bylo potomky Josefa Rabbana, jenž převzal zmiňovanou podporu místního vládce v roce 950 n. l.

Výše citované datace příchodu pěti rodin nejsou jedinými. Historici a také někteří Kočínští Židé to považují za málo pravděpodobné, a domnívají se, že Židé by nepodnikali tak dalekou plavbu z Majoriky v letech, kdy nehrozilo žádné vyhoštění. Za více pravděpodobné považují, že tito Židé přišli z Persie asi v 5. století n. l., nebo že jsou potomky zajatých Židů z Babylonu, nebo skupinou spojenou se ztracenými kmeny, anebo jemenskými Židy, anebo že přišli z některé arabské země.³³

Místo, kde se tito Židé usadili, bylo tradiční oblastí obchodu se západní Asií a Evropou jak židovských, tak jiných obchodníků. Kočínští Židé zůstali v kontaktu nejen s židovskými obchodníky, ale také se jejich komunita rozrůstala o mnoho dalších Židů z různých zemí. V kongregaci probíhala průběžná kodifikace ústního zákona a modlitebních knih podle sefardského ritu.

Přestěhování komunity z Kranganore do Kóčínu proběhlo v 16. století a komunita se během přesunu výrazně ztenčila, až vznikl v Kóčínu ustálený počet Židů kolem 2, 500. Vztahy Bílých a Černých Židů se neobešly bez vážných problémů. Každá ze skupin se považovala za původní usedlíky, a nakonec se asi v 17. století skupiny oddělily a dále se odmítaly mísit sňatkem a pořádat společné bohoslužby v jedné synagoze. Skupiny vedly spory ohledně toho, kdo přišel do Indie první, ale je obecně přijímáno, že Černí Židé nebyli potomky Židů a jejich nežidovských otroků, tak jako to bylo v případě Bene Israel. Černí Židé v Kóčínu byli pouze tmavší pleti, a byli to jen potomci židovských přistěhovalců.

Kočínští Židé se těšili nadmíru příznivému prostředí k fungování náboženské komunity takřka od příchodu do Kranganore. Zmiňovaná měděná deska potvrzuje velikost privilegií a lokální suverenity, která byla dána Josefu Rabbanovi místním vládcem; z hlediska indického židovstva výjimečného privilegia k obchodování a vlastnictví pozemků užívalo ještě asi 70 jeho generací. V oblasti Keraly zprostředkovávali Kočínští Židé obchod pepřem a řezivem, a také bojovali v armádách svých panovníků, ovšem odmítali jít do boje o *šabatu*.³⁴

V 16. století byli Kočínští Židé vyštíváni z Kranganore, když je portugalské obchodníky zkoušeli zbavit prvenství v obchodu s pepřem, a dostali se pod ochranu kočínského rádži. Od roku 1566 se již komunita zcela přesunula do Kóčínu, ale tam musela čelit Portugalcům

³³ B. J. Israel, *The Jews of India*, 1982, s. 38.

³⁴ B. J. Israel, *The Jews of India*, 1982, s. 42.

znovu. Díky pomoci Holanďanů³⁵ se z nebezpečí vymanila a Bílým Židům se začalo znovu dařit. Distribuovali indické i holandské zboží a těšili se dalším privilegiím.

Po nástupu Britů k vládě³⁶ ztratili Kočínští Židé mnoho ze svých pozic, především tím, že Britové do Indie dosadili vlastní zaměstnance a spolu s nimi zdokonalovali obchodování na způsob Západu. Na rozdíl od Bene Israel, jež se po vzniku a rozmachu Bombaje rozhodli odejít do velkoměsta a vzděláním a zaměstnáním se mnoho z nich zařadilo mezi nižší, ale vzdělanou třídu, Kočínští se až na výjimky nestali součástí industrializačního procesu velkoměst a obchodu, a zůstali v pozadí.

Kočínští Židé hovoří místním jazykem malayalam³⁷ a také hebrejsky. Oblékají se stejně jako obyvatelé Kerala a přijali některé místní zvyky; později přivykli západnímu stylu oblékání a naučili se hovořit anglicky. Černí Židé anglicky nemluvili a zůstali u tradičního odívání. Po materiální stránce zůstali Kočínští Židé po celou svou existenci na stejné, tedy skromné úrovni živobytí. Jejich počet ale rapidně klesl vlivem přistěhovalectví do Izraele v 60. letech 20. století a dnes se Židé, kteří v Kočínu zůstali, počítají sotva na desítky.

4.2 Bagdádští Židé

Nežli se v Indii zformovala poslední židovská komunita, násobil se počet Židů, kteří přijížděli za obchodem do okolí města Súrátu a příležitostně se zde usazovali. Na začátku 19. století se zde usadili také Židé z Bagdádu, Basry, Aleppa, a Jemenu. Část Bagdádských Židů, jak celou skupinu nazýváme bez ohledu na to, odkud kteří její členové přišli, zůstala v Súrátu, část se kvůli obchodování během 19. století přesunula do Kalkaty a do Bombaje.

Prvním vůdcem bombajské skupiny byl bohatý obchodník Soliman ben Jakob Soliman. V té době již skupina v Bombaji nově usedlá dobře fungovala díky slavnému Bagdádskému Židovi Davidovi Sassoonovi. Sassoon dorazil do Indie v roce 1832 z Bagdádu přes perský Bušir. Jak v Bombaji, tak v Kalkatě podnikali Bagdádští Židé v dovozu a vývozu zboží především s obchodnickými středisky v Perském zálivu. Také se podíleli na úspěšném obchodování opiem s Čínou.

Kalkatská část komunity postavila vlastní synagogu a zůstala osamocenou židovskou komunitou v severovýchodní Indii.

³⁵ Holanďané vládli území od roku 1665 do roku 1795.

³⁶ Suverenita britské koruny v Indii trvala od roku 1612 do roku 1947.

³⁷ Malayalam je drávidský jazyk, kterým se hovoří především v indickém státě Kerala a v jiných oblastech Jižní Indie.

Oproti tomu Bagdádští Židé, kteří odešli do Bombaje, se usadili nedaleko Bene Israel, kteří sem se vznikem velkoměsta přesídlili kvůli práci a vzdělání a také zde již měli své synagogy a hřbitovy. Zpočátku se Bagdádští Židé účastnili bohoslužeb Bene Israel, ale to netrvalo dlouho. Bene Israel se jeví zvláštními i mnoha jiným než další židovské skupině, a brzy se začali jedni druhých stranit, až si v Bombaji za podpory bohatých členů nechali Bagdádští Židé postavit vlastní synagogu, a vedle arabských sousedů založili svou oddělenou část hřbitova. Bagdádští Židé měli jako obchodnická skupina ohromný úspěch, brzy vydělali obrovské jmění a získali též velký majetek nákupem levných nemovitostí a výhodným obchodováním s nimi. První dom pro námořní obchod v Bombaji byl vybudován samotným rodem Sassoonů a nese dodnes jeho jméno. Bohaté rody Bagdádských Židů, Sassoonové, Ezrové, Davidové a Eliasové, se ve vlně vzestupu staraly o další Židy, kteří sem kvůli práci přišli za nimi, aby se vymanili z bídy ve svém původním působišti.

Bene Israel a Bagdádští Židé se společně postarali o bezplatnou výuku ve škole založené rodem Sassoonů. Bene Israel byli prvními řediteli, a pokud byl počet dětí Bagdádských Židů menší, děti Bene Israel se směly zapsat do tříd a vzdělávat se s nimi. Postupem doby Sassoonové vybuďovali školy pro kompletní vzdělávací systém.

Bagdádští Židé mluvili zprvu arabsky, a své dokumenty psali arabsky v hebrejském písmu. Postupně začali mluvit anglicky a dnes je to jejich „rodný jazyk“. Tito Židé také slavili některé arabské svátky a židovské oslavy doprovázeli arabskými písněmi, oblékali se zprvu v arabském stylu, později v západním stylu. Bagdádští Židé, v souvislosti s tím, že do Indie přišli „relativně pozdě“, nepřejali žádné zvyky ani svátky od hinduistů, na rozdíl od Bene Israel. Celkově se Bagdádští Židé sblížili mnohem více se společenskými kruhy spojenými s britským mandátem v Indii, jež tvořily v Bombaji vyšší vrstvu obyvatelstva. Sloužili na pozicích ve vedení města, v legislativních úřadech Bombaje.³⁸ Jméno rodu Sassoonů dodnes nese mnoho bombajských institucí.

4.3 Vliv Kočínských Židů na Bene Israel

Kočínští Židé našli Bene Israel na konkánském pobřeží, ale tuto důležitou událost nelze datovat, jelikož se znovu objevuje mnoho názorů a neexistují žádné písemné důkazy. Rovněž se různí názory na to, zda jejich objevení byla náhoda či se Kočínští Židé vydali Bene Israel vydat záměrně poté, co se o nich doslechli.

³⁸ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 50.

Doba příchodu Kočínských Židů se datuje mezi 10. století a první polovinu 18. století. První osobou z Cochinských Židů, se kterou přišli Bene Israel do kontaktu, byl David Rahabi.³⁹

Ten si všiml některých zavedených praktik, například že Bene Israel rozlišují „čisté“ a „nečisté“ ryby, nebo že dodržují šabat a vykonávají obřizku chlapců osmého dne po narození. „Setrval mezi Bene Israel a věřil, že se jedná o skupinu s židovským původem; nicméně provedl několik zkoušek, aby si to mohl ověřit. Dal ženám z komunity čisté a nečisté ryby dohromady, aby je uvařily; ale ženy oddělily přesně ty ryby, které Starý Zákon zakazuje požívat, a řekly Rahabimu, že nikdy nejedí ryby bez šupin či bez ploutví.“⁴⁰ Tato zkouška přesvědčila Rahabiho k tomu, že musí Bene Israel znovu představit judaismus a naučit je v plné míře jejich původní jazyk a náboženský ritus.

Dalo by se říci, že Kočínští si Bene Israel objevili pro sebe, neboť je sami učili víře, kterou historicky sdíleli, ale kterou se Bene Israel nepodařilo „dovézt“ do své nové domoviny. O pobytu v Konkánu zanechal zápisky slavný židovský obchodník z Kóčínu, Ezekiel Rahabi, když se v dopise amsterdamským Židům zmínil, že kočínští učitelé odjeli do Konkánu učit Bene Israel víře a náboženské praxi, a že několik Bene Israel bylo vzato do Kóčínu, aby po návratu mohli dále instruovat souvěrce z komunity a dohlíželi na dodržování praxe.

David Rahabi si mezi Bene Israel vybral několik mužů a učil je hebrejsky. Vyložil jim vývoj náboženského ritu a modliteb, které Bene Israel od vylovení na Konkánském pobřeží naprosto neznali. Nejvíce patrným rozdílem byl fakt, že Bene Israel nevěděli nic o Talmudu, pravděpodobně proto, že do Indie dorazili předtím, než byl rabíny kolem roku 200 n. l. (Mišna) a 500 n. l. (Gemara) sepsán.

Až pozdější setkání s *halachou* je příčinou, proč ji Bene Israel nedodržují striktně a že každý člen skupiny se jí přizpůsobil podle svého svědomí.

³⁹ Jméno David Rahabi evokovalo k výkladu jeho původu – několikrát je „Rahab“ v Bibli symbolickým označením Egypta. Bene Israel, proto měli za to, že David Rahabi pocházel původně z Egypta, a někteří tvrdí, že byl bratrem slavného Maimonida. Je známo, že Maimonides bratra jménem David měl. Tento bratr sice byl obchodníkem, který se plavil přes Indický oceán, ovšem není nikde známo, že by se s Bene Israel setkal, či cestoval někde poblíž jejich sídliště. Toto tvrzení ale nepochází od Bene Israel, ale vykladačů dopisu Moše ben Maimona rabínům z Lunelu z roku 1199 n. l., se kterým se Bene Israel seznámili až po roce 1900. Čili pokud Bene Israel toto tvrdí, je to tradice nanejvýš adoptovaná. S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 36.

⁴⁰ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 36.

5 Bene Israel – historický a náboženský vývoj obce

5.1 Svátky od doby Davida Rahabiho, dodržované Bene Israel

David Rahabi se přesvědčil, že tato po staletí oddělená skupina stále praktikuje monoteistické náboženství s jasnými znaky judaismu, a mezi prvky, které si Bene Israel zachovali, jako i svěcení *šabatu*, formuli „š'ma“, obřizku a jídelní předpisy, vnesl zpět znalost hebrejštiny, *halachy* a v neposlední řadě židovského ritu spolu se všemi svátky. Těmito svátky byly: *Tiša be-av*, který se v Indii podle pokrmu z hořkých fazolí nazývá *Birdiacha Roja* nebo *Birda kari*. V tento den pojídají indiští Židé pouze rýži či luštěniny s typickým kari, podávaným na listu. Především osm dní drží masový půst. Přestože svátek koresponduje s *Tiša be-av*, jeho způsob slavení se v dobách Davida Rahabiho u Bene Israel neslavil shodně se sefardským ritem. Vedle *Birdiacha Roja* se slavil svátek *Naviaja Roja*, shodný s ritem půstu *Com Gedalja*⁴¹, který následuje po svátku *Roš ha-šana*. Dále začali Bene Israel slavit poutní svátky *Šavuot* a *Sukkot* a shodně se sefardským ritem vztyčovali stánky a pronášeli požehnání nad čtyřmi druhy ovoce – *etrogem* – citrusovým plodem, *lulavem* – palmovou větví, *hadasem* – myrtou, a *aravem* – vrbovým proutím. Rahabi konkánské skupině rovněž představil svátek, který nazval *Ramzan*, půst během měsíce *elulu*, kdy se Židé kají před Vysokými svátky *Roš ha-šana* a *Jom Kipur*. *Elijah Hannabicha Oorus* neboli „svátek proroka Eliáše“ vyjadřoval výjimečné postavení, které u Bene Israel tento prorok zaujímal. Bene Israel věří tomu, že Eliáš vystoupil do nebe nikoli v okolí jeskyně u hory Karmel na severu Izraele, nýbrž ve vesnici Khandalla na konkánském pobřeží. Svátek *Saabi Roja*, „půst čtvrtého měsíce“, se konal 17. dne měsíce *tamuzu*, připomínajícího obležení Jeruzaléma.⁴²

⁴¹ Com Gedalja – postní 3. den měsíce tišri po židovském Novém roce Roš ha-šana, připomíná smrt posledního knížete Izraele Gedalji ben Akichama. M. Stern, Svátky v životě Židů, Nakladatelství Vyšehrad, Praha 2002, s. 221.

⁴² 17. tamuz – smuteční polosvátek, slouží jako postní a vzpomínkový den na prolomení hradeb Jeruzaléma z 70.n.l. Tamtéž, s. 221.

5.2 Jmenování představených

Mezi muži, které David Rahabi učil, vybral tři „*kadží*“⁴³, aby se sami stali učiteli a kazateli, a byli zástupci komunity u obřadů, obřizek, svateb, pohřbů. Tito muži byli potomci těch Bene Israel, kteří do té doby vedli zjednodušené náboženské obřady, svatby a pohřby. Funkce *kadžiho* byla dědičná. Navíc ji místní vládci respektovali a stvrdili to tím, že *kadžim* udělili všeobecný titul *Sanad*, což znamená „autoritu oprávněnou k vyjadřování se“. *Kadží* tak byli respektovanými zástupci Bene Israel také vně skupiny. Uvnitř skupiny byli vždy přítomni u obřadů, ale také museli rozhodovat neshody, dohlížet na veškeré dodržování náboženských předpisů. Funkce *kadžiho* zanikla pozvolna s odchodem velké části Bene Israel z venkova do Bombaje.

Obecně Bene Israel vděčí za obnovu vzdělání ve své víře Kočinským Židům. Kočínští Židé učili v pracovních dnech děti Bene Israel, vedli šabatové modlitby, četli a vykládali *Tanach*. Infiltrace kočinských představených do konkánské židovské obce, a zejména působení Davida Rahabiho, je pro její existenci výrazným historickým mezníkem – díky ní se po několika letech úplné náboženské izolace konečně otevřela a začala komunikovat s ostatními židovskými komunitami.

V oblasti začali s velkým vlivem působit také misionáři křesťanských církví, kam začaly děti Bene Israel docházet do škol. Vliv křesťanských misionářů vzrůstal od roku 1813. Roku 1827 založila tzv. Americká mise Hebrejskou školu v Alibágu, měste j jižně od Bombeje, kde bylo zapsáno 30 dívek a chlapců Bene Israel. Roku 1836 chodilo do školy Dr. Johna Wilsona Skotské Presbyteriánské mise 250 dětí Bene Israel. V roce 1842 vznikla pod stejnou hlavičkou britská vysoká škola v Bombaji, kde studovalo asi 30 dětí Bene Israel.

Misionáři nechali pro Bene Israel přeložit Bibli do jazyku maráthí⁴⁴. Bene Israel se za tento krok cítí dodnes misionářům velmi zavázáni. Zakladatel škol, Dr. John Wilson, se zasadil o vytvoření gramatiky hebrejského jazyka v maráthí. Studenti Bene Israel se na studiích v Bombaji naučili anglicky, aby měli přístup k více knihám o judaismu.

⁴³ Kádží - tento pojem původem z arabštiny se u Bene Israel zavedl kvůli předpokladu, že Bene Israel přišli z arabské země. Kádží, popř. cádí, znamená soudce ve věcech náboženského i civilního práva. Pojem byl zvolen proto, že se pozici kádžího přikládala velká důležitost. S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 49.

⁴⁴ Maráthí – oficiální jazyk indického státu Maháráštra. Vyvinul se ze sánkrty a patří do jazykové skupiny indoarijských jazyků. Překlad knihy Genesis do maráthí pochází z roku 1819, Exodus z roku 1833. Bene Israel si překladu velmi vážili a připisují mu veliký vliv na rozšíření znalosti Bible mezi Bene Israel, ačkoli poznamenávají, že některé pasáže překladu byly záměrně spojeny s křesťanským výkladem, a tím pádem rušivé. Tamtéž, s. 50.

5.3 Vztahy Bene Israel s Bagdádskými Židy

Jak bylo uvedeno, Bagdádští Židé v Bombaji zprvu sdíleli modlitební prostory a vzdělávací instituce přijímaly všechny židovské děti. Bene Israel dodržovali náboženský ritus podle toho, jak je to naučili Kočínští Židé, vzdělávání byli přes dvacet let u křesťanských misionářů. Synagoga Bene Israel tou dobou ještě nevlastnila svitky Tóry. Bene Israel si přitom uvědomovali nebo se přinejmenším domnívali, že způsob, jakým se drželi náboženských předpisů, není zcela úplný. Členové menší skupiny Bene Israel, jež žila v Pune, řekli roku 1833 Dr. J. Wollfovi, že si o sobě myslí, že nejsou dostatečně zbožní, a že si proto dosud nezasloužili knihy Tóry.

Když byli nyní Bagdádští svědky života Bene Israel, byli překvapeni, že Bene Israel nedodržují všechny náboženské předpisy tak, jak oni považovali za samozřejmé, totiž, že ženy Bene Israel se znovu vdávaly, pokud byly bezdětnými vdovami. Situace vyústila v rozhodnutí, že potomci takových sňatků byli nazýváni poskvrněnými a druhé manželství pokládáno za neplatné. Tato situace ovlivnila i stav v synagoze – po nějakou dobu nebyli Bene Israel zváni o bohoslužbách na *minjan* a nebyli vyvoláváni ke čtení Tóry.⁴⁵

Mezi další kroky, kterými se Bagdádští Židé vymezili vůči Bene Israel, byly nejen pokusy vyloučit je z náboženského dění, kterého se Bagdádští zúčastnili, ale například i pokus znepřístupnit jim zdravotnickou péči v hlavní bombajské nemocnici v roce 1934. Přístup „mladší“ skupiny byl silnou provokací, neboť Bene Israel jimi byli považováni za nečisté Židy proto, že se podobali Indům, a tyto výrazy ponížení museli snášet od nové židovské komunity, což vyvolalo další řadu osobních incidentů, viditelných i vně židovské společnosti. Bagdádští Židé mohli bez obav napadat původ Bene Israel, neboť jejich majetkové postavení bylo již od příchodu do Indie nesrovnatelně vyšší než to Bene Israel, a tak si od začátku působení nesli jistotu, že s přízní vyšších kruhů se mohou kriticky vyjadřovat, aniž by ohrozili vlastní postavení ve společnosti, a to nebylo malé.

Změna ve vztazích nastala ve chvíli, kdy obchodní síla Bagdádských zeslábla, když byly Sassoonovy továrny prodávány a většina Bagdádských Židů ztratila jisté zaměstnání. S přirovnáním ke kastovnímu systému v indické společnosti se říkalo, že Bagdádští Židé už nemohou hrát roli „vyšší židovské kasty“⁴⁶, jelikož kastovní zařazení v Indii odpovídá výši majetku. Bene Israel neměli nejmenší zájem využít prestiže Bagdádských Židů ke zlepšení svého postavení, ale cítili se dotčeni, že nová židovská komunita v Bombaji přispěla ke

⁴⁵ To platilo o synagogách, kde bylo více kongregací společně. Tam, kde byli Bene Israel sami, se toto krátkodobé pravidlo nedodržovalo. S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 50.

⁴⁶ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s.45.

značné ztrátě respektu okolí. Také jsou přesvědčeni, že tvrzení Bagdádských Židů, že Bene Israel nejsou „čistí Židé“, nezahrnuje zdaleka jen hledisko náboženství, nýbrž ve skutečnosti se daleko více vyjadřuje ke tmavé barvě pleti, jež hypoteticky vypovídá o rasové smíšenosti. Bene Israel oponují, že naopak jejich izolace po stovky let a málo sňatků mimo komunitu jsou důkazem, že Bene Israel jsou jednou z mála židovských komunit světa nesmíšenou s jinými etniky.

Tyto nerovné vztahy mezi dvěma židovskými skupinami v Bombaji ve dvacátém století vymizely a dovolily komunitám společně se scházet ke svátečním příležitostem a společně se vzdělávat. Později, když Bene Israel byli v 60. letech 20. století autoritami nového Státu Izrael uznáni za Židy 58 a bylo jim přiznáno právo přistěhovat se, se vztahy těch, kteří zůstali v Indii, měly možnost vyrovnat. Rovněž tu hraje roli konec britského mandátu v roce 1947. Když Britové přenechali vládu Indům, jakoby se vztahy otočily – na koni nyní byli ti, již nebyli tak úzce propojeni s Brity, tedy Bene Israel. Zničehonic se Bagdádští Židé přestali stranit svých souvěrců a nastalo období spolupráce. Každá z těchto dvou komunit nezměnila nic ze své originality, míry bohatství, barvy pleti atd., ale ustalo období napadání původu Bene Israel, což vedlo k nemalé úlevě. Sňatky mezi oběma skupinami ale nadále nebyly přípustné, v tom smyslu zůstal tedy zachován jakýsi „kastovní systém“.

5.4 Kastovní systém a tradiční zaměstnání Bene Israel

Obecně se považuje za pravděpodobné, že označení židovské komunity jako „Bene Israel“ pochází přibližně z poloviny 19. století. Za působení na Konkánském pobřeží se Bene Israel ani mezi sebou, ani navenek neoznačovali za Židy⁴⁷. V okolí Bombaje byli známi pod přízviskem „Teli“ nebo „Šanwar Teli“, neboli „Sobotní lisovači oleje“ – přízviska vzniklého ze dvou nejznámějších faktů o Bene Israel, totiž že o sobotě nechtějí pracovat a že jejich zaměstnáním je lisování oleje. Toto zaměstnání měli Bene Israel podle svého tvrzení vykonávat od začátku své existence v Indii. Lisy na olej byly majetkem rodin, které na nich pracovaly. Nevíme, zda Bene Israel bylo jméno podle jejich povolání přisouzeno také proto, že byli ve svém zaměstnání nějak výjimečně lepší než jiní lisovači oleje, nebo zda měli výhradní privilegium toto zaměstnání vykonávat. „Konkánský historik S. V. Avalaskar říká,

⁴⁷ U Bene Israel se traduje, že takto se označovali sami od počátku života v Indii, ale protože místní označili novou skupinu jako Shanwar Teli, původní název byl zatlačen do pozadí a zapomenut. Tamtéž, s. 38.

že prakticky každá vesnice měla jednu nebo dvě rodiny na lisování oleje. Rodiny pracovaly s výjimkou soboty. Obyvatelé vesnic pravidlo respektovali a olej o sobotách nekupovali.⁴⁸

Výroba oleje významným způsobem určila, kde se budou „*Šanwar Teli*“ neboli Bene Israel nacházet na kastovním žebříčku⁴⁹, jenž má svá pravidla i pro mimo-indická etnika. Podle pravidel patří do kasty „nedotknutelných“ právě ten, kdo dělá nízkou práci, a tou je i práce lisovačů, neboť podle hinduistického zákoníku Manu lisování oleje je stigmatizováno, protože drcení semen znamená ničit budoucí život uvnitř v nich.⁵⁰ V rodech, které se o lisování staraly, se obvykle uplatňovalo pravidlo, že „nedotknutelným“ je ten, jenž lisuje, a lepší postavení získává ten, kdo jen zprostředkovává prodej.

Podle podmínek, které v Indii platí, se každý zde usedlý musí nějak zařadit do kastovního systému. De facto se příslušnost ke kastě získává v okamžiku narození, ti, kteří původem nepochází z Indie, získávají svůj status v tom smyslu, že nově usazená sociální skupina, do které patří, je v Indii považována za samostatnou „kastu“. Také muslimové a křesťané jsou v Indii považováni za dvě další kasty. Tím, že Židé „utvořili“ kastu, se stali součástí systému, kde kterákoli skupina, ať je rasová, sociální, pracovní či náboženská, sebe sama umístí do sociálního systému, spolupracuje a tvoří sociální celek, zatímco si zachovává svůj distinktivní charakter a svůj oddělený život. Pokud se zaměříme na čistě náboženské zařazení, jsou Židé stejně jako křesťané, muslimové a jiné „sekty“ vždy v žebříčku podřazení hinduistickým

⁴⁸ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 22.

⁴⁹ Kastovní systém, kasty – kasta je sociální systém určující postavení v sociální hierarchii, odráží, je podmíněn sociální skupinou a kulturním dědictvím. Determinuje povolání, endogamní pravidla, sociální kulturu, sociální třídu a politickou moc. Příslušnost k té které kastě je dědičná.

Kastovní příslušnost v Indii podléhá tradičně dvěma dělením: dělením „varna“- teoretický systém kast zahrnuje základní čtyři kastovní vrstvy: *Bráhmani*, *Kšátriové*, *Vajšijové*, *Sudrové*.

Další dělení se nazývá *Džati* a pojmenovává tisíce jednotlivých kast (rovněž podle fyzické podoby, kultury a jazyka), v návaznosti na fakt, že v důsledku modernizace Indie a změn v sociálním systému docházelo k předtím nemyslitelným sociálním interakcím napříč čtyřmi základními kastami. Tento novější systém upřesňuje pravidla sociálních interakcí mezi každou, kterou kastou – rozuměj v mnohem menších a strukturovanějších jednotkách nežli vymezuje Varna.

Příslušnost ke kastě vzniká okamžikem narození jedince, určuje sňatek uvnitř kasty, zaměstnání a náboženská pravidla, kterými se jedinec bude řídit. Kasta odráží „spirituální důstojnost“ jedince, kde nejvýše stojí bráhmani – kněžská třída. Tato nejvyšší kasta je osvobozena od stovek „nízkých úkolů“, a přibližuje se konci cyklu znovuzrození - reinkarnace, zatímco nižší kasty jí asistují v tomto naplnění plnění nižších povinností a tím se spirituálně přibližují k vykoupení. Striktní hranici mezi kastami tvoří především endogamie a sdílení společného stolu. Kastovní systém také určuje postavení ne-hinduistických skupin: křesťané a muslimové jsou v Indii považováni také za „kasty“. *The New Encyclopaedia Britannica*, 2. vydání, *Micropaedia*, *Encyclopaedia Britannica*, Inc., Chicago, 2003, s. 930.

⁵⁰ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 22.

religiózním skupinám, a to je, stejně jako mnoho jiných aspektů kastovního systému, věc zcela neměnná.⁵¹

Bene Israel tedy v celkovém kastovním žebříčku patří do nejnižší skupiny „sudra“⁵² a zároveň jsou sami „kastou“ ve smyslu příslušenství k jinému náboženství.

Odborníci na kastovní systém se neshodují v tom, co více předurčovalo Bene Israel k zařazení do nejnižší kasty. Jedni tvrdí, že je to typ zaměstnání, jiní, že je to jednoznačně příslušnost k jinému náboženství nežli hinduismu. Bene Israel říkají, že ze strany hinduistů se jim dostalo vždy dobrého zacházení a že nikdy nevyvolávali spory a vycházeli spolu za všech okolností dobře. Ale co do kastovního systému, zákaz „nedotknutelným“ dotýkat se fyzicky členů vyšších kast byl a je striktní.

Bene Israel se mezi indickou, potažmo hinduistickou společností dostali před několika staletími, ale vzhledem ke svému cizímu původu a veliké chudobě nemohli vystoupit po kastovním žebříčku příliš vysoko. Příslušnost k jinému, etniku než jsou hinduisté, jim v jistém smyslu umožnila tyto hranice překročit, a to ve smyslu možnosti vzdělávání, ale jejich postavení ve společnosti se nezměnilo.

Bene Israel pod vlivem hinduismu převzali některé jeho zvyky, například nejedí hovězí maso⁵³, a nežli se setkali s jinými Židy, domnívali se, že požívání hovězího je zakázáno ve Starém zákoně.

5.5 Od tradičního zaměstnání k přesídlení do Bombaje

Poté, co Bene Israel začali v 18. století přesídlovat do rostoucí Bombaje, více se vzdělávat a získávat jiná různá zaměstnání ve službách města, toužili zbavit se přívlastku *Šanwar Teli*. Věděli, že je drží daleko od uznání, a jakákoli možnost zbavit se ho jim ulehčí, neboť byl příliš spjat s diskriminací ze strany jiných kast a s ponížením.

Jejich místní označení *Teli* ale nebylo ve městě zapomenuto a trvalo tři až čtyři generace, než rodina Bene Israel v Bombaji mohla přestat čelit posměškům kvůli nízkému původu. Bene Israel to nesli velmi těžce.

⁵¹ po tomto žebříčku příslušnosti lze stoupat pouze dolů, a to přestupkem, kterého se jednotlivec dopustil například porušením zákazu dotýkat se rukama nádob, ze kterých jí příslušník vyšší kasty. S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 38.

⁵² Sudra je nejnižší kasta, kam patří: řemeslníci, dělníci, zaměstnanci ve službách.

⁵³ Kráva je považována za svaté zvíře v hinduismu, zoroastrianismu, starém Egyptě a Řecku. V hinduismu tento zákaz vznikl rozšířením zákazu brahmínů skot rituálně obětovat – přes zákaz oběti vznikl zákaz zabíjení a poté požití masa tohoto zvířete.

Je zcela zřejmé, že snahy zařadit se ve společenském prostředí Indie výše tvrdě narážejí na jasně vymezený kastovní systém, kde tradiční způsob zaměstnání té které skupiny předurčuje postavení ve společnosti jak na venkově, kde se skupiny lépe znají, tak ve velkém městě. Bene Israel se podařil v tomto smyslu opravdový vzestup – tím, že získali vyšší vzdělání a s tím následně jiná zaměstnání, mohli se v rámci své kasty posunout o mnoho výš, lidé s takovým zaměstnáním také již nebyli považováni za tu nejnižší vrstvu obyvatelstva. Nakonec Bene Israel vytěžili z faktu, že pokud je náboženská kasta ne-hinduistická, mají její členové větší možnosti kariéerně stoupat po kastovním žebříčku.

5.6 Rozdělení na Gora a Kala uvnitř Bene Israel

Členové Bene Israel uznávali kromě kastovního zařazení vně skupiny také vlastní rozdělení, a to podle odstínu pleti. Skupina *Gora* se považovala za potomky Židů, kteří připluli na lodi a nesmísili se s místním obyvatelstvem. Mezi druhými, kterým se říká *Kala*, jsou potomci mužů, již si vzali místní ženy. *Gora* se podle své pleti nazývali Bílí Židé a *Kala* Černí Židé.

Uvnitř komunity Bene Israel, dokud byla kompaktní a žila na venkově, se celá skupina navzájem dobře znala natolik, že věděli, kdo má jaký původ (v mezích tématu *Gora-Kala*), a tvrdili, že jen odstín tmavosti pleti nevyovídá o příslušnosti k té či oné části.

Ohledně dělení na dvě skupiny *Gora* a *Kala* probíhala vždy velká diskuse. Někteří *Gora* se privilegují proto, že se považují za potomky těch, kdo neporušili endogamní pravidlo sňatkem vně komunitu, a na druhou stranu jsou tu tvrzení *Kala* Bene Israel, kteří věří, že Bene Israel, kteří se zde vylodili, byli podobně tmavé pleti jako Jemenští Židé. V neposlední řadě je jim argumentem úryvek z Mišny⁵⁴, kde se píše, že „Židé nejsou ani černí, ani bílí, ale středního odstínu pleti.“

Ani *Gora* – Bílí Židé neměli a nemají zcela světlou pleť – možná začali pravidlo endogamie porušovat později než skupina *Kala*. Podle vztahů a interakcí *Gora* a *Kala* byli *Kala Gorou* zavržováni a vedli oddělené životy na způsob kast : nekonalý se mezi nimi sňatky, protože již první Bene Israel, jež by si vzal ženu mimo svou komunitu, by byl vyloučen a tím zbývajícími zavržen, a tak by znemožnil sňatky s Bene Israel i svým potomkům.

Do poloviny 20. století byly tyto dvě skupiny uvnitř Bene Israel rozlišovány. Kromě zákazu sňatků a společného stolování byli sice společně u bohoslužeb v jedné synagoze, čili ritus sdíleli stále stejný, ale s *Kala* bylo zacházeno jako s druhořadými: víno na *kiduš* jim bylo podáváno až po všech *Gora* a také nesměli nosit *talit*.

⁵⁴ Mišna – Negaim 2,1

Mezi *Gora* a *Kala* vyvstávaly spory vyvolávané snahou *Kala* být přijat za rovnoprávnou skupinu mezi Bene Israel, ale *Gora* skupina to s velikou nechtí odmítala i v případech, kdy se *Kala* snažili domoci práva přes články uveřejňované v bombajských periodikách⁵⁵.

Rozuzlením složitých vztahů uvnitř komunity byl moment, kdy se uvnitř Bene Israel začal přetvářet sociální status podle vzdělání a zaměstnání rodin. Jelikož aktivity Bene Israel v Bombaji se měnily a působili tam jak *Gora*, tak *Kala*, toto dělení přestalo hrát určující roli. *Kala* se neradi nechali spojovat se svou podřadnou rolí uvnitř Bene Israel, ale postupem let se odehrála kompletní změna, a ačkoli se příliš nestávalo, že by dvě skupiny porušily pravidlo endogamie, roli teď hrál více ekonomický status a postavení na pracovním poli u všech Bene Israel. Rozkol uvnitř Bene Israel nakonec neměl za následek definitivní rozštěpení na dvě skupiny a *Kala* měli nyní možnost se od *Gora* oddělit a být nezávislí, neboť jim bylo dovoleno postavit si vlastní synagogu. *Kala* to ale neudělali a raději ochotně asistovali *Gora* Bene Israel a tím zajistili, že jejich skupina je do jisté míry stále jednou komunitou a kastou. Obnovené spojení Bene Israel s židovským světem je částečně osvobodilo od úzce vymezených definic příslušnosti ke kastě a restrikcím, které s ní byly spojeny. Tradičně židovský svět takové dělení neuznává a Bene Israel se s judaismem ztotožňovali i po staletí izolace, a tedy byli nesmírně vděční za fakt, že jakožto členové celosvětového etnika Židů mají jasné vymezení a původ mimo Indii.

5.7 Přejchod od tradičního zaměstnání k práci ve velkoměstě

Bene Israel se bez výjimek drželi svého tradičního řemesla přibližně do konce 18. století. Během hojného stěhování rodin z venkova do Bombaje udělovaly povolení k odchodu jednotlivých rodin nejvyšší autority židovské obce – *kádžijové*. Za prvních několik desetiletí do města přesídlilo množství rodin, muži byli zaměstnaní při stavbách a jako tesaři či truhláři, pokud se dozdělali v angličtině, pracovali také jako úředníci, řemeslníci a projektanti. Jejich ženy po dokončení vzdělání vyučovaly na základních školách, pracovaly též jako zdravotní sestry a některé později dokonce jako lékařky. Zatímco hinduistické ženy nesměly zastávat zaměstnání ve sféře vzdělávání, židovských žen se tento zákaz náležící nižším kastám netýkal. Na rozdíl od těch žen, které příslušely k nižším kastám, židovským ženám nebylo zakázáno učit se číst a psát.

⁵⁵ Například pamflet v nejménovaných novinách, který vyšel v maráthi roku 1880 a byl nazván „Reflexe na kastovní dělení uvnitř Bene Israel“ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s.29.

Než se Bene Israel ocitli pod vlivem Kočinských Židů, nebyla jejich kulturní odlišnost patrná ani z vlastních jmen a rodových příjmení. Bene Israel z kultur na pobřeží převzali také lokální způsob tvoření příjmení tím, že ke jménu vesnice, ve které byla rodina usazena, přidali směrovou koncovku „kar“ neboli „od“, „z“. K takovým patřila například příjmení Penkar, Divekar, Radžpurkar, Aštamkar, Talkar a Nagavkar, celkem se zachovalo 142 takovýchto příjmení. Později, s oživením a rozšířením jejich znalosti judaismu, došlo k přijímání tradičních židovských vlastních jmen, ale také ke změnám příjmení na tradičně židovská. Dnešní Bene Israel užívají buď své původní příjmení s koncovkou „kar“, či jméno praotce či dalšího předka jako příjmení, ovšem původní příjmení zůstává nadále v povědomí obce a je používáno v seznamech členů ortodoxních synagog a při důležitých náboženských obřadech. Osobní jména zněla stejně jako u kteréhokoli jiného obyvatele pobřeží Konkánu : Bapudží, Rowdží, Abadží, Tanadží pro muže a Sonabai, Aka, Saku, Byna, Šanabai a jiná další pro ženy. Biblická jména jsou poprvé přítomna roku 1750, někdy s mírnou obměnou do „indičtější“ podoby, třeba Samadží mělo znamenat Samuel a Hasadží Ezekiel. Později následovala poangličtělá forma biblických jmen. V současné době Bene Israel vybírají ze stejné škály jmen jako ostatní diasporní komunity či obyvatelé Izraele – všechna běžná židovská jména nebo jména stále typická pro oblast, kde se mluví maráthí.

5.8 Vývoj Bene Israel směrem ke světovému judaismu

Počátkem 19. století, po příchodu Davida Rahabiho, se bohoslužba začala přibližovat běžnému sefardskému ritu a Bene Israel také přijali svátky, jež se v Izraeli a diaspoře konstituovaly až po odchodu budoucích Bene Israel z území židovského náboženského vlivu. Způsob dodržování ritu je dnes u Bene Israel v mnohém shodný s jinými ortodoxními sefardskými komunitami. Ovšem nebyl vždy všude dost velký okruh věřících. Bohoslužba Bene Israel v oblasti Kolaby tedy bývala soustředěna do domu vůdčí rodiny dané vesnice. Pokud šlo o velké svátky, svolával duchovní vůdce větší vesnice okolní členy Bene Israel a zaštil oslavy společně se svou rodinou. Naopak konala-li se událost v menším kruhu Bene Israel stranou hlavní komunity, přijel hlavní představený, aby se zúčastnil této události – například obřizky, svatby, pohřbu, vykonat rituální porážku zvířete či vyřešit rozepří, v neposlední řadě také dohlížet čas od času na průběh bohoslužby. V Bombaji probíhaly bohoslužby a slavení svátků vždy v jedné ze synagog.

V roce 1925 se v Bombaji utvořila také první reformovaná skupina Židů, ovlivněná Claudem Montefiorim, Liberální židovské hnutí pod hlavičkou Židovské náboženské unie, později se

stali součástí Světové unie progresivního judaismu⁵⁶ Do roku 1958 pořádali bohoslužby v pronajatých prostorech, poté s velkorysou finanční pomocí ze Spojených států získali vlastní budovu, v ní otevřeli synagogu Rodef Šalom a sloužili v ní hebrejsky a anglicky za asistence rabína z Hebrew Union College, kterého později nahradili hostující rabíni ze Spojených států. Tato odnož dále zachovává *šabat* a výuku dětí k *Bar micva* a *Bat micva*, ačkoli mnoho jiného z ortodoxní praxe vypustila.

Větší část židovského ritu praktikují Bene Israel stejně jako jiné diasporní skupiny, ale zůstává zde mnoho znaků, které jsou typické pouze pro Bene Israel.

5.9 Výjimky Bene Israel v náboženské praxi

Bene Israel se stali až za dva tisíce let života v Indii součástí kultury s převládajícím náboženským systémem hinduismu. Převzetí některých kulturně-náboženských prvků z hinduismu za své se dá považovat za přirozený vývoj nepatrného kmene, který odklopuje nesrovnatelně větší a vlivná lokální kultura⁵⁷. Během obnovování povědomí o judaismu se Bene Israel vraceli k používání původních kulturních prvků a zvyků, zatímco prvky přijaté z hinduistické kultury vmíšené do náboženských zvyků a prvků judaismu v jistém smyslu přetrvaly díky tomu, že neodporují přísným pravidlům monoteismu, zákazu uctívání idolů, a byly představenými judaismu přijaty. Jedná se o především o vizuální prvky přejaté z hinduistických náboženských obřadů a včleněné do židovských tradic a svátků, a také o několik celých obřadů původem z hinduismu.

Známým zvykem, který se u Bene Israel stal součástí židovského náboženského ritu, je obřad zvaný *malida*. Provádí se při příležitostech díky vzdání o domácích bohoslužbách. Stěžejním článkem *malidy* je chvalozpěv, který se v sefardských kruzích zpívá na konci *šabatu* a je věnovaný proroku Eliášovi, zvěstovateli příchodu Mesiáše. Bene Israel u tohoto chvalozpěvu podávají zpívajícím pokrm – směs pražené rýže, sekaného kokosu, rozinek a vždy ještě dvou libovolných druhů ovoce a směsi koření. Takový obřad Bene Israel nepřevzali od jiné indické židovské komunity, neboť ty jej ve svém ritu nemají, nýbrž přejali muslimskou a hinduistickou zvyklost pojídat požehnané ovoce po vyřčení chvalozpěvu proroku. Od období,

⁵⁶ Liberal Jewish Movement, Jewish Religious Union, World Union for Progressive Judaism. Michael Berenbaum and Fred Skolnik, Encyclopaedia Judaica, Svazek 3, edice 2. Macmillan Reference USA, 2007. s 337

⁵⁷ Proces soc. a kult. změna, které vznikají v kontaktu různých kultur. Zahrnuje jevy vzniklé v době, kdy skupiny jednotlivců pocházejících z různých kultur vstupují do stálého, bezprostředního kontaktu, který vede ke změnám v původních kulturních vzorech jedné nebo obou skupin, především spojených s difúzí kulturních prvků a kulturních komplexů a migrací etnických systémů v prostoru. Kolektiv autorů, Sociologické pojmosloví, svazek 3., Sociologické nakladatelství Praha, Praha, 2000, str. 114.

kdy si Bene Israel přizpůsobili tento obřad a vytvořili z něj *malidu*, praktikovanou nejen, ale především o sobotách, zaměřili se v náboženské praxi především na ni. Bene Israel totiž udržoval v silné víře mýtus, že prorok Eliáš se zjevil na kopci poblíž vesnice Navgaon, a, dříve než se v nebeském voze opět vznesl do nebe, zanechal v zemi stopu kopyta a kola svého vozu. Na daném místě má pak provedení *malidy* výjimečnou sílu. Bene Israel, kteří žijí v dnešním Státě Izrael, praktikují *malidu* v Eliášově jeskyni u Haify.⁵⁸

U jinak tradiční svatby probíhající podle všech tradic židovského sefardského ritu se vlivem židovského sefardského ritu staly součástí slavnostních příprav obřady *mangalsútra*, *mehendi*, *šera* a *haldi*.

Nejoblíbenějším prvkem převzatým z hinduistické hmotné kultury je šperk novomanželky „*mangalsútra*“. Šperk nazývaný *mangalsútra* je prvotním znakem manželského statutu hinduistické – a také Bene Israel – ženy, důležitostí daleko nad ostatními detaily svatební výbavy. Po svatbě tento náhrdelník provdanou ženu odlišuje od svobodných dívek a vdov.⁵⁹ Další „zásnubní“ ozdobou jsou ještě *sindoor*⁶⁰ a *šera*.

V indickém státě Maháráštra a Gudžarát je *mangalsútra* náhrdelník z černých a zlatých korálků, navlečených kolem přívěsku. Náhrdelník je darem tchána a tchyně nevěstě. Na hinduistické svatbě je obřadním předmětem, kdežto Bene Israel pro ni nemají žádnou ceremonii, poněvadž smluvním předmětem Bene Israel je snubní prsten. Ale ženy Bene Israel mají k *mangalsútre* silnou osobní vazbu. Nakonec, když žena ovdoví, na znamení toho svůj náhrdelník ve smutku roztrhne.

Další ozdobou nevěsty je *šera* - bohatá květinová či stříbrná ozdoba, která se pokládá na hlavu nevěsty během svatebního obřadu. Původně patří do tradice hinduistů i muslimů. Bene Israel převzali také *haldi* – rituál zdobení nevěstiny a ženichovy ruky hennou. Samotná *haldi* má svoje přesná pravidla.

Do svatebního obřadu byly vneseny ještě další drobné zvyky z hinduismu. Některé z nich se postupem 20. století přestaly dodržovat, některé zůstaly zachovány. Svatby Bene Israel v dnešní době probíhají zcela „podle zákona Mojžiše a Izraele“, jak praví staré rčení, které se na židovské svatbě vyslovuje a stvrzuje slib novomanželů žít podle pravidel a zvyklostí judaismu.

Při svatbách jako takových a jejich přípravě se postup Bene Israel podobal tomu, co je běžné v hinduismu. Toto jsou poznámky ke sňatkům Bene Israel z konce 19. století: „Sňatek

⁵⁸ S. Weil, *India's Jewish Heritage, Ritual, Art and Life-Cycle*, Marg Publications, Bombaj, 2002, s. 83.

⁵⁹ S. Weil, *India's Jewish Heritage, Ritual, Art and Life-Cycle*, Marg Publications, Bombaj, 2002, s. 96.

⁶⁰ Sindoor je barvivo odstínu rumělky. Tamtéž, s.96.

zařizovali rodiče ženicha a nevěsty. Muži byli nuceni se oženit ihned, jakmile získali zaměstnání a první příjmy, okolo věku dvaceti let. Nevěště bývalo čtrnáct až patnáct let, a ženichova rodina vybírala nevěstu přes zprostředkovatele, což je v Indii běžný postup domlouvání sňatku. Rodiny se zprostředkovatelem vybraly potenciální nevěstu a rodiče poté dohodli sňatek. Poté přijdou rodiče chlapce do dívčina domu a darují jí malé množství cukru. Po jednom až dvou dnech se sejde širší příbuzenstvo obou nastávajících k zásnubám dvojice.⁶¹ Nebylo neobvyklé, že se chlapci ženili i v patnácti letech věku s dívkami devítiletými, pokud již nebylo jiných vhodných svobodných dívek. Tak se dívky Bene Israel, podobně jako ty z hinduistických rodin, tehdy stávaly matkami už ve třinácti letech.

Na konci 19. století nebyvalo neobvyklé, že sňatky uzavírali bratřenci se sestřenicemi, především v těch bombajských rodinách Bene Israel, které byly zaměstnány u indické armády. Sňatky byly dohodnuty, ještě když budoucí dvojice byla v plenkách. Někdy se ale objevovaly i dvojice sezdané z vlastní vůle – čím byla modernější doba, tím více případů přibývalo. U Bene Israel neexistovalo věno podporující novomanželskou dvojici. Sňatek se konal obvykle záhy po zásnubách.

5.10 Mimo-endogamní sňatky Bene Israel

Ve dvacátém století se lehce setřely striktní hranice endogamních sňatků u všech skupin a podskupin indických Židů. Byly legitimizovány desítky sňatků mezi příslušníky *Gora* a *Kala* z Bene Israel, Bene Israel a Bagdádských Židů, a ačkoli tyto případy jsou známy, nebyl v příštích desetiletích zaznamenán výrazný nárůst takových sňatků.

Naopak endogamní sňatky v pravém slova smyslu, totiž že by se Bene Israel vdávaly a ženili s partnerem nežidovského původu, stále nepřicházely v úvahu, stejně, jak to vymezuje kastovní systém. Bene Israel tento fakt považovali za svou zásadu s respektem k judaismu, ale na druhou stranu si nelze ani představit, že by hinduistická rodina na takovou věc přistoupila, nehledě na fakt, že interakce Bene Israel s jinými kastami měly svá přísná pravidla a systém jako takový nepřipouštěl jiné než do jisté míry pracovní styky, například v obchodu. Případy sňatků s mužem či ženou nežidovského původu jsou velmi ojedinělé a až nedávné, a častěji než Indky si Bene Israel v těchto případech vzali například Britku či Skotku během studií v Anglii.

⁶¹ S. Strizower, *The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay*, 1971, s. 86,87.

Je třeba uvést, že Bene Israel velmi pravděpodobně po celou dobu pobytu v Indii nedodržovali pravidla levirátního sňatku⁶² a rozvodu⁶³, stejně jako řadu jiných náboženských zákonů judaismu, které mohli znát před svým odchodem z Palestiny. Proto bylo pro autority státu Izrael, stejně jako předtím pro Bagdádské Židy, problematické přijmout Bene Israel za „čisté Židy“. Bene Israel si nevzpomínají, že by toto nařízení znali, nicméně trvají na tom, že jejich ženy nikdy nepovažovaly za vhodné se znovu vdát za kohokoli v případě ovdovění, a tak tedy sice nedocházelo k druhým sňatkům v podobě, jak pravidlo levirát vymezuje, ale ani k dalším jakýmkoli sňatkům odporujícím tomuto pravidlu. Takové chování odpovídá hinduistickému pojetí sňatků a Bene Israel toto pravděpodobně respektovali.

5.11 Tradiční podoby oděvu Bene Israel

Uznávaný historik z Bene Israel Samuel Kehimkar popisuje fyziognomii Bene Israel mírně tendenčně, nicméně jako osoby středního vzrůstu, pevného držení, světlejšího typu pleti, vždy s černými vlasy a hnědýma očima, prodlouženými rysy, rovným nosem, tenkými rty a plnými tvářemi. Také uvádí, že oproti Indům mají Bene Israel výrazně vysoký nárt.⁶⁴

O zvyklostech v oblékání Bene Israel je toho známo a zdokumentováno mnoho. Za samotná poslední dvě století prošlo tolika změnami, že samotný fenomén oblékání by mohl vyjadřovat rychlost změn sociálního přibližování k okolní hinduistické společnosti, neboť především na jejím podkladu se zdejší Židé oblékali.

Tradiční indický ženský oděv je věc společenské hierarchie a lokálních zvyklostí. Místní ženy nosily tmavé *sári* uvázané specifickým způsobem, tzv. *nav-varí* stylem – jeden konec látky byl protažen mezi stehny a uvázan za bokem – žena měla tedy na pohled oddělené nohavice. Židovky si oproti hinduistickým ženám uvazovaly na pupku *sári* do ruličky, vytvořily k ní sežehlené záhyby a zavázaly je, a tím dosáhly, že boky, stehna a lýtka měly zakrytá, zatímco druhým koncem zakryly pas, ňadra a hlavu.

Tento oděv je dnes pro většinu žen Bene Israel staromódní. Zvykly si na modernější podoby *sári* jako *salwar-kamíz*, *chaniya-choli* a jiné, především ale chodí oblékané v západním oděvu, v civilním vzezření, a *sári* si oblékají jen občas. Neprovdané dívky oblékají dlouhé

⁶² Příbuzenské pravidlo, které prikazuje muži oženit se s vdovou po jeho zemřelém bratrovi. L. je charakteristický pro společnosti, kde základním principem příbuzenských vztahů je patrilinearita, tedy tedy systém, v němž je soc. posloupnost členů zajišťována po mužské linii. Židovský zákon aplikuje pravidlo pouze na bezdětnou vdovu. Kolektiv autorů, Sociologické pojmosloví, svazek 3., 2000, s. 127.

⁶³ Podle židovského práva je dvojice právoplatně rozvedená pouze tehdy, pokud muž ženě předá „get“, doklad o rozvodu, s větou „toto je get, nyní jsi rozvedená a je ti dovoleno se provdat za toho, za koho chceš.“ S. Strizower, The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay, 1971, s. 95.

⁶⁴ S. Strizower, The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay, 1971, s. 54.

šaty a kotníkové boty s punčochami, korálky a dlouhé vlasy v copu nebo volně v natočených loknách. Také muži zaměnili turbany a typicky indické mužské tuniky - volné pruhované kalhoty s bílou košilí - za běžný oblek či méně formální oděv.⁶⁵

⁶⁵ S. Weil, *India's Jewish Heritage, Ritual, Art and Life-Cycle*, 2002, s.91-95.

6 Současnost

6.1 Bene Israel v dnešní Indii

Moderní způsob života v Bombaji a celkový vývoj velkoměsta během britského mandátu přinesl Bene Israel lepší vzdělání a uznání ze strany Bagdádských Židů. Židé mohli díky školám získat slušné zaměstnání.

Vývoj přinesl také první velkou vlnu zájmu o historii jejich obce. Do 18. století byly dějiny Bene Israel neprobádanou oblastí, a o obci existovalo celosvětově jen malé povědomí. Naštěstí neprobádaná oblast skýtala dostatek neprostudovaných materiálů k rozboru a odborná veřejnost začala publikovat studie o této výjimečné obci.

Od 50. let 20. století se tisíce Bene Israel trvale usadily v novém Státě Izrael. Izraelský Rabinát je uznal za „plnohodnotné Židy v každém ohledu“. Naposledy to bylo v 60. letech, kdy byla jejich židovská identita naposledy zpochybněna z hlediska halachy, ale dnes již o tom, že Bene Israel jsou židovského původu, laická ani odborná veřejnost nepochybuje.⁶⁶

Zatímco ve Státě Izrael je dnes 60,000 Bene Israel, v indickém státě Maharaštra, zejména v Bombaji, jich žije méně než 5,000. Mnoho z těch, kteří v Indii zůstali, jsou ti členové obce, kterým Stát Izrael zamítl právo na *aliju* proto, že jejich vysoký věk by jim znemožnil najít si zaměstnání a integrovat se do nové společnosti. Náboženská obec čelí vážnému nedostatku mladých členů a je možné, že to bude mít vliv na existenci obce. Výrazný úbytek aktivity v důsledku odlivu Bene Israel do Státu Izrael vedl také k omezení fungování desítek spolků, které kolem obce působí, jako například sportovních spolků, Sionistických organizací, spolků pro výuku maráthí, vaření, vyšívání a podobně. Stejnému problému čelí také Bagdádští Židé v Bombaji. Konkrétně v Bombaji slouží tyto dvě obce společně o *šabatu* a svátcích v synagoze Magen David, která je Bagdádských Židů, v týdnu slouží samostatně bohoslužby ve vlastní synagoze Keneseth Eliahoo. Ačkoli většina z dvaceti synagog Bene Israel byla ortodoxní, dnes jsou zbylé bombajské synagogy a jejich Bene Israel a Bagdádští Židé sjednoceny pod „World Union of Progressive Judaism“. V Bombaji působí rovněž „American Joint Distribution Committee“ a hnutí „Chabad Lubavič“.⁶⁷

Do roku 2008 nebyla žádná indická židovská obec vystavena žádným antisemitským nárážkám a hrozbám, nikdy netrpěla žádným druhem útlaku stran nežidovské náboženské skupiny. Během plánovaného útoku pákistánské teroristické skupiny, která se 26. listopadu

⁶⁶ N.Katz, *Indo-Judaic studies in the twenty-first century*, 2007, s. 148.

⁶⁷ N.Katz, *Indo-Judaic studies in the twenty-first century*, 2007, s. 150.

2008 vylodila u bombajského pobřeží a držela desítky hodin rukojmí v deseti různých budovách na jihu města, se odehrál první čin vůbec, který lze označit za projev antisemitismu vůči Židům v Indii, ačkoli útočníci nebyli Indové a poškození nebyli indiští Židé. Teroristé zacílili na židovské kulturní centrum ortodoxního hnutí Chabad Lubavič, které je shodou okolností velmi blízko hlavního cíle teroristů, hotelu Taj Mahal. Toto centrum pro židovské turisty i místní Židy, takzvaný Nariman House, vedl americko-izraelský rabín Gavriel Holtzberg. Útoky na centrum nepřežilo devět lidí včetně rabína a jeho ženy.⁶⁸

⁶⁸ viz URL adresa online článku: www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/128597, název článku: „9 Reported Dead in Mumbai Chabad House Terror Attack – Jewish World – Israel News – Israel National News.“ Datum aktualizace: 29. 11. 2008. Datum citace: 3. 3. 2009.

7 Cestopisná literatura v judaismu

7.1 Tradice náboženské pouti a cestopisná literatura v judaismu

Vykonání náboženské pouti do Svaté země je spjaté se silným poutem Židů, kteří z ní byli od doby před více než dvěma tisíci let vyhnáni a nuceni usadit se v diaspoře. V historickém Izraeli se utvořil kult svatých míst, která bylo hodno navštívit, jak v Jeruzalémě, tak na jiných místech, kde se podle *Tanachu* odehrávaly příběhy praotců, proroků a králů. K poutím na hroby praotců přibýly postupně i pouti na hroby pobiblických osobností.

„V tradici pouti do Svaté země se institucionalizovaly tři rozličné projevy poutnictví: jednorázová pouť do Jeruzaléma (*'alija le-regel*), cesta za účelem usazení ve Svaté zemi (*'alija* či *ješiva be-Erec Jisra'el*), a dále instaurace kultu svatých míst (*zijára*).“⁶⁹

Tradice svatých míst byla až do přelomu 12. a 13. století předávána ústně. Přibližně v tomto období je poprvé písemně formulována v seznamech, průvodcích a *pijutech* (liturgické poezii).⁷⁰ První záznamy s informacemi pro další poutníky se dostaly do Evropy ve formě itinerářů, záznamů psaných samotnými poutníky v první osobě, a obsahující nejen výčet svatých míst, ale i osobní prožitky a postřehy z cesty. Nejznámější itineráře jsou například ty od Španěla Benjamina z Tudely nebo Aškenáze Petahji z Března.⁷¹

Nejstarší písemnou formou záznamu jsou však jednoduché seznamy⁷², neboli lakonické a systematické výčty svatých míst a jmen na ní pohřbených světců bez obsáhlejších komentářů. Vznikaly od 12. století souběžně s formováním *zijáry*.⁷³ Obsahují většinou pouze základní údaje o místě, jeho lokaci, a trasu pouti mezi jednotlivými zastávkami, nikoli už legendy, které se k místu vážou. Seznamy byly mezi poutníky oblíbeny stejně jako na informace bohatší cestopisy, a ačkoli se navzájem lišily v sestavení, například přizpůsobením podle toho, zda poutník do země přicházel ze severní Sýrie, jižního Egypta, nebo zda připlul na lodi z Evropy a pouť začínal v přístavu Akko.⁷⁴

Pouť do Svaté země a celé poutnické hnutí 12. století bylo odrazem představy, že pouť je de facto vykonáním *micvot tlujot be-Erec Jisra'el*. Pouť *'alija le-regel* vykonávali především

⁶⁹ D. Boušek, *Židovská pouť a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12.-16. století*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2008, s. 11.

⁷⁰ Tamtéž, s. 21.

⁷¹ Tamtéž, s. 21.

⁷² v hebrejské odborné literatuře označované termínem *rešima*. Tamtéž, s. 23.

⁷³ Tamtéž, s. 23.

⁷⁴ Tamtéž, s. 24.

movití a vzdělání aškenázští Židé z Francie a španělští sefardští Židé.⁷⁵ Středověké cestopisy rozšířené v Evropě pocházejí od těchto evropských Židů a se svými polemickými pasážemi proti křesťanství a islámu reagují na přítomnost křižáků a muslimů ve Svaté zemi.

Původní vztah k místům, kde jsou pochováni zemřelí, určoval jeruzalémský Talmud, „přičemž v jeruzalémském jsou zakonzervovány staré palestinské tradice spatřující v hrobě nečisté místo stojící v opozici ke svatosti, zatímco Talmud babylónský je v tomto ohledu benevolentnější.“⁷⁶ Autorita gaonů a rostoucí vliv babylonského Talmudu způsobily, že omezení k hrobům chodit byla postupně vytlačena a že zvyklostí se stalo naopak navštěvování hrobů světců a studium na těchto místech, ať již u hrobu či v synagoze postavené nad svatým místem. Nicméně se objevili i odpůrci, kteří kult svatých míst zavrhovali, jako například Maimonides, či karaité v 10. století n. l. Tradice navštěvování svatých míst i přesto zažívala rozkvět a definitivně jí v tom podpořilo také kabalistické hnutí ze Safedu, když jeho učenci přicházeli na hroby učenců číst knihy Zohar.⁷⁷

Uctívání svatých míst lze sledovat také skrze prizma tří náboženství, případně kultur, přítomných ve Svaté zemi. Některá místa či hroby navštěvovali také muslimové či křesťané, kteří často k danému místu ctí více či méně odlišné tradice.⁷⁸ Navíc, mnohé pozemky s hroby židovských světců přešly do vlastnictví muslimů či křesťanů, a tak byli židovští poutníci často konfrontováni s pravidly místních správců a omezeným přístupem na místo.

Mezi základní rituály na svatých místech patří rozsvěcování svící či darování olivového oleje. Zvyk se váže k verši z Lv, 24,1 o nařízení Hospodina přinášet do Chrámu denně olivový olej na svícení.⁷⁹

⁷⁵ D. Boušek, Polemické aspekty židovské středověké cestopisné literatury, Akta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, nakladatelství a vydavatelství Dryada, Plzeň 2006, s. 64.

⁷⁶ D. Boušek, Židovská pout' a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12.-16. století, 2008, s. 290

⁷⁷ Tamtéž, s. 294, 295.

⁷⁸ Tamtéž, s. 304.

⁷⁹ Tamtéž, s. 311.

7.2 Cestopisy Bene Israel o pouti do Svaté země

Dva cestopisy indických Židů z konce 19. století jsou výjimečným příspěvkem do židovské cestopisné literatury hned z několika hledisek.

Vzhledem k tomu, že obě pouti, o kterých cestopisy pojednávají, byly vykonány z východu, konkrétně z indické Bombaje, popisují trasu pouti, která nebyla tolik zmapovaná jako trasy poutníků z Evropy. Cesta poutníků vede po moři, a zastavuje se v důležitých přístavech jako je Aden, Ismailíja nebo Suez, a poskytuje nám informace o Židech tam usazených.

Autor prvního cestopisu, který je předmětem diplomové práce, Jicchak Šlomo Ghosalkar, se se svým přítelem Dr. Joelem Šmuelem Širkolkarem vydal na pouť do Svaté země roku 1880, tj. rok před první vlnou *aliji*, v době, kdy Svatou zemi čekala významná změna.⁸⁰ Ghosalkar a Širkolkar neměli v plánu se zde usadit, nýbrž vykonat *aliju le-regel*. Domnívám se, že v konání těchto dvou členů Bene Israel se odráží odlišný způsob cítění východních a západních poutníků, a sice že *alija le-regel* pro západního poutníka představovala individuální akt, zatímco východní poutníci ji pojmají jako čin mající zároveň vztah k životu jejich rodné obce.⁸¹ Stejně jako on, i autor druhé pouti, Jaakov Jechezkel Pinglei, který vykonal pouť do Svaté země v roce 1894 spolu se svou manželkou, zdůrazňuje svůj vztah k obci Bene Israel a všude se představuje jejím jménem.

Dvě pouti, které zde předkládám v překladu, nebyly prvními cestami Bene Israel do Svaté země, ale Ghosalkar a Pinglei jsou prvními, kteří události a postřehy z pouti zapsali a vydali je. Ghosalkar, povoláním vládní úředník, vykonal spolu se svým přítelem doktorem pouť do Jeruzaléma a Hebronu, zatímco Pinglei s manželkou navštívili kromě dvou nejvýznamnějších měst také Betlém a vydali se k řece Jordán. Přesto se obě pouti dobře shodují v tom, jaká místa byla nejdůležitějšími zastávkami židovského poutníka: Jeruzalém se Zdí nářků a Olivová hora, hroby proroka Samuele, Šimona ha Cadika, Hebron a hrob Ráchel, jeskyně Machpela s hroby praotců, hrob Avnera Ben Nera.

V cestopisech není žádná zmínka o seznamech svatých míst či tištěných průvodcích po Svaté zemi, domnívám se tedy, že ani jeden z Bene Israel ke své pouti žádný nepoužíval. Rovněž vydavatel cestopisů to v předmluvě k překladům nezmiňuje. Ghosalkar i Pinglei využili svých skromných známostí, aby jim byly při pouti nápomocny, a vedle úctyhodného množství „poutnických“ informací lze z cestopisu vyčíst, nakolik dobře byli na všech zastávkách přijati

⁸⁰ B. - Z. Binyamin, *From India to Jerusalem, The Accounts of Two Pilgrimages to the Holy Land by 'Bene-Israel' Indian Jews*, Zion Publishers, Jerusalem, 1993, s.VI úvodu.

⁸¹ D.Boušek, *Židovská pouť a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12.-16.století*, 2008, s. 337.

a jaký byl život židovských rodin v přístavních městech Adenu, Ismailíji a Suez, a židovských komunit v Jaffě, Jeruzalémě a Hebronu.

7.3 Poznámky k překladu

Původní jazyk cestopisů Ghosalkara a Pingleie je maráthí. Autorem překladu z maráthí do hebrejštiny je Šimšon Menaše. Překlady vyšly dohromady v bilinguálním vydání roku 1993. Původní text v maráthí nebyl krácen, stejně tak překlad do hebrejštiny je věrný a doslovný. Překlad do češtiny, který zde předkládám, je až na výjimky z důvodu nutných stylistických úprav věrný hebrejskému textu. V místech, kde byla nutná úprava, jsem se snažila zachovat význam věty co nejbližší původnímu obsahu.

Transkripce místních a osobních jmen v textu je co nejbližší výrazu tak, jak byl zapsán v hebrejském překladu. Jelikož mnoho jmen z textu nelze dohledat, protože se jedná o neznámé osoby, může být jejich přepis do latinky nepřesný či zavádějící.

Hebrejské výrazy z liturgie či topografické názvy z Palestiny odpovídají úzu výrazu tak, jak jsou běžně používány v českém jazyce. Hebrejské a rovněž hindské nebo maráthské výrazy nejčastěji náboženského či obřadního charakteru jsou v textu zvýrazněny kurzívou. Názvy a výrazy z maráthí jako „kádží“, „mangalsútra“ apod., jsou fonetickým přepisem původního tvaru do české transliterace. Kde bylo možno dohledat přepis výrazů v českém jazyce, použila jako vzor knihu Dějiny Indie.⁸²

Co se týče názvu obce Bene Israel, učinila jsem výjimku a nepřepsala jej jako „Bene Izrael“. Domnívám se, že jako klíčové slovo méj diplomové práce je lepší jej zachovat přesně tak, jak se vžilo při používání v angličtině a jiných jazycích.

⁸² Jaroslav Strnad a kol., Dějiny Indie, Praha, 2003.

8 Překlad

8.1 Jicchak Šlomo Ghosalkar : Putovali jsme do Jeruzaléma

Předmluva

Draží bratři!

Především bych vám rád pověděl, jak ve mně vzklíčila myšlenka navštívit Jeruzalém, a ihned nato uvést detaily pouti do Svaté země.

Když můj vážený otec, Šlomo Daniel Ghosalkar, důstojník 25. pluku, byl ještě naživu, byli jsme šťastná rodina, a báli jsme se ho a měli jsme k němu velikou úctu a respekt. Aby uspokojil své přání, povzbuzoval nás, Hospodin, budiž požehnán, a naše láska a úcta k němu byla tak veliká, že bychom jej nikdy nedokázali neuposlechnout.

Každý večer jsme se spolu s bratrem Davidem modlili k Hospodinu s velikou láskou. Po večeri jsme otci předčítali z knihy Přísloví, a on nám vykládal verš za veršem.

Protože už jsme vyrostli, přiměl nás k podrobnému studiu *Tanachu*. Proto nás naše studium chránilo ode všech nesmyslů a nezodpovědnosti, které často svádí k bezuzdnostem mládí. Proto je jasné, že se nemohu zdržet díků vůči Stvořiteli světa a musím jej světít skrze výborná poučení, rady, kterými jsme byli obdařeni naším moudrým otcem.

Přirozeným výsledkem bylo, že s přibývajícím věkem rostla moje láska ke svatým knihám. V knize Izajáš 1, 3 se praví: „Vůl zná svého hospodáře, osel jesle svého pána, mne však Izrael nezná, můj lid je nechápavý.“ A dále se tam praví: „Co jsem učinil, že mě Izrael opustil, přilnuli k bohům, kteří je nespasí, tak jako když jsem je vyvedl do Izraele z Egypta z domu otroctví, vykonal jsem pro ně mnoho zázraků, a živil jsem je z pouště, dovedl je do Kanaánu, toto všechno mi zapomněli.“

Co že jsem ho neposlechl? Myšlenky tomu podobné jakoby přešly do mého srdce, a způsobily, že jsem ho více a více miloval. A tak tedy, v každé své volné chvíli, jsem rád pronášel modlitby v hebrejštině, a četl komentář k modlitbám v maráthí. A jelikož tolik z nich vzpomíná Jeruzalém, cítil jsem hluboký smutek nad zničením Chrámu, zvláště pak v den Tiša be-av, ve mě rostla touha navštívit město zázraků z chvalozpěvu 137, a verše 4 a 6 v knize Žalmů mne utvrdily v mé touze. Ale to vyvolávalo otázku, co je třeba učinit, abych odpověděl na volání svého srdce. Nashromážděné úspory mého otce padly ve prospěch jeho rodiny. Ovšem dočetl jsem se o Jeruzalému i zlé věci, jako například to, že vláda tam není úspěšná, že tam krutě zabíjejí tamní lidi i návštěvníky, a k tomu všemu se přidává veliká vzdálenost, takže

nikdo z naší obce si za stovky let dosud netroufl se tam vydat. Tím vším jsem se mohl nechat odradit. Musím přiznat, že tyto těžkosti nezmenšily či nezvrátily ani v nejmenším moji lásku k Jeruzalému.

Toužil jsem po Jeruzalémě tak silně, že jsem o něm vyprávěl své matce, své ženě a přátelům, a oznámil jsem, že chci navštívit to Svaté město.

Přesto si ze mě mí přátelé tropili žerty a říkali ironicky: Jen jdi, jen jdi! Nikdo ti tam ani vody napít nedá! Že se totiž před pár lety stalo, že několik tesařů putovalo kvůli obživě do Abušaru, a nejspíš proto, že byli oděni cizokrajně, stala se jim ta věc. Takové a jiné příběhy mě trochu skličovaly. Navzdory tomu moje silná vůle mne neopouštěla, a hnala mne dál bez přestání. Neustále jsem prosil Hospodina, aby mi požehnal, abych dosáhl svého.

Klima v Bombeji právě nevyhovuje mému zdraví. Právě proto jsem byl tak rozladěný. Jednoho dne, ve snaze zlepšit svůj stav, jsem se rozhodl napsat tři jména tří míst na tři útržky papíru. Na každém lístku bylo napsáno jméno jednoho města. Složil jsem ty útržky, zamíchal jsem je, a rozhodil po stole. Města, která na nich byla napsána, byla: Jeruzalém, Pune, a Belgau. Zavřel jsem oči a vyslovil jméno Hospodinovo, zvedl jsem jeden ze tří lístků ze stolu. Na papírku, který jsem měl v ruce, bylo napsáno: Jeruzalém. Vrátil jsem papírek na stůl a azase ho zvedl a znovu přečetl, co bylo na losu napsáno: Jeruzalém. A udělal jsem to ještě potřetí, a potřetí vylosoval: Jeruzalém. To znamení i třetího losu zdvojnásobilo mou touhu, s vědomím nepochybného, neboť to byla vůle Stvořitele; a ihned jsem začal hledat věrného druha, který by se se mnou vydal na takovou cestu. Ale jelikož jsem takového muže nenašel, moje plány se od hodiny zpožďovaly, co víc, mé zdraví se zhoršovalo a já jsem se při svém zaměstnání v kanceláři necítil dobře. Pokaždé, když jsem se vracel domů, neopouštěla mne starost: jak naplnit své toužebné přání.

Jednoho dne, cestou domů, jsem potkal pana Moše Elijahu Pingleie, a ten, když uslyšel o mém plánu, vyprávěl mi, že rovněž Dr. Joel Šmuel Širkolkar mluví o takové pouti. „Tedy“, poradil mi, „to se s ním určitě brzy sejdi.“ Hned nazítří jsem se tedy za Dr. Širkolkarem vydal a vnitřně jsem se nadchl, jakmile jsem ho slyšel mluvit o jeho rozhodnutí, a ihned jsem děkoval Bohu za jeho pomoc.

Od té chvíle jsme se já a Dr. Širkolkar pustili do příprav k uskutečnění naší dlouhé cesty do vzdálené země. Moje zdraví se znovu začalo zhoršovat a všichni moji příbuzní a známí mi radili, abych cestu odložil, ale já jsem jim odvětil: „Hospodin napřimuje ohnuté a oživuje mrtvé“. A když jsem vložil důvěru v lékaře všeho živého, nabyl jsem síly a klidu.

Když lidé, kteří mě obklopovali, viděli, že jsem se rozhodl pevně, nikdo z nich se mě nepokusil zastavit. Samozřejmě jsem si s sebou vzal léky, ale s Božím slitováním a Jeho

velikou milostí mi nebyly vůbec zapotřebí po celý průběh mé cesty, přivezl jsem je domů tak, jak jsem je vzal od chvíle, kdy jsem vstoupil na loď na začátku své pouti, až do té doby, co jsem dorazil do Adenu, kde se všechny bolesti rázem ztratily, jakoby vůbec nebyly.

Proto vězte, že Bůh je blízek těch, kteří k němu upřímně volají. A tak spoléhejte na Hospodina, uskutečňujte svaté učení, a bude Vám nápomocný.

Nevyprávěl jsem toto všechno, abych se chvástal, ale jako svědectví pravdivé zkušenosti. Když se vzbudí čistá láska k Bohu nejvyššímu, ušlechtilé city a správné, osvícené jednání v mladých srdcích, tehdy je zcela jisté dobro pro celek i jednotlivost, i když bude maličko těch, kdo tato slova vezmou vážně; a dokonce i takový malý počet mladíků a mužů jak náleží vzdělaných,lepší stav společnosti dáváním osobního příkladu a dobré rady, neboť pokud bude zaseto jedno zrnko, vyrostे z něj deset, a z nich povstane tisíc, a budou jich tisíce a desetitisíce, až do nekonečna.

Nuže obdivujme slova Boží v laskavých duších, a necht' je sklizeň požehnaná, a necht' nese plody radosti.

Váš věrný bratr, Jicchak Šlomo Ghosalkar

1. 10. 1886, Puna

Pout' do Jeruzaléma

Dne 1. února 1880 v 10 hodin ráno jsme nastoupili na loď jménem „Sumatra“, která patřila Italům. Asi patnáct lidí se s námi přišlo rozloučit. Za hodinu po nástupu jsme vypluli, a za další dvě hodiny zmizel bombajský přístav zcela z obzoru. Kapitán, tak jak bylo zvykem, nám dal kamna jen pro vlastní potřebu, a protože jsme už předem byli vybaveni podle svých potřeb, nic nám nescházelo.

Tak jsme si pro sebe vařili jídlo, neboť námořníci byli Italové. Jen kapitán a jeho pomocník mluvili trochu anglicky. První oddělení na lodi zabrali Angličané. Občas k nám přišli, aby s námi pohovořili a pobavili se. Většinou s námi seděli a někdy přišel kněz Af. Louis a přidal se k naší společnosti. To nám skutečně zpříjemnilo čas. Reverend M. R. Cunningham, kněz metodistické episkopální církve v Allhabádu, pozval nás a další Angličany do své společnosti, zatímco se všichni bavili hrami, tancem a hudbou. To všechno se neustále odehrávalo na palubě naší lodi. Z Bombeje až do Adenu jsme viděli jen moře a nebe, ale ve společnosti Evropanů proběhla tato část výborně. 8. 2. 1880 v 15 hodin zakotvila naše loď v adenském přístavu, a čekala nás dvouhodinová přestávka, kterou jsme využili k procházce a nákupům. Tamější jemenští Židé byli zahaleni do *talitů* a nesli pštroší peří a zlaté anglické mince, aby je prodali na trhu, a dokonce dotírali na cestující z lodí (které kotvily v adenském přístavu), aby koupili jejich zboží. Dávali jsme dobrý pozor, neboť Somálci se Jemencům trochu podobají ve své tvrdosti. Ale ze strachu z Angličanů se trochu stáhli.

K tomu, abychom navštívili Aden a také se ve stanovené době vrátili, jsme potřebovali dvě a půl hodiny, a nenavštívili jsme město, nýbrž jen tržiště, prošli jsme se podél mořského pobřeží, a potom jsme se vrátili na loď. Mezitím se Šmuel Jaakov Kehimkar dozvěděl o našem příjezdu, a v sedm hodin nás přišel navštívit na naši loď. Ale když, jsme se chystali pokračovat v plavbě, zase vystoupil z lodi. A my jsme pokračovali v cestě.

Přibližně v deset hodin v noci jsme vjeli do Rudého moře, které je obvykle bouřlivé (v této roční době). A tak námořníci všechno pohyblivé na lodi přivázali pevnými lany, aby se předešlo silnému pohazování, a dokonce vytáhli plachty, aby bezpečně provedli loď mezi velkými skalami, které tam byly.

Poté, co jsme se vzdálili od pobřeží města Adenu, uviděli jsme Žida, usazeného u zavazadel připevněných k palubě. Když jsme ho oslovili, řekl: „Jsem Žid, mířím do Port Saídu, a mé jméno je Jicchak ben Giat. Narodil jsem se v Konstantinopoli, a nyní mám v Port Saídu rodinu, a jedu navštívit své bratry, a odtamtud budu pokračovat do Istanbulu.“

S radostí jsme poslouchali, že on jede do Port-Saïdu, což je také náš příští cíl, a již jsme se s ním spřátelili. Také on, po celou tuto část cesty, nám dělal společnost a bavil se s námi. Ovládal také další jazyky kromě angličtiny. Tak jsme trávili čas, a když jsme se v předvečer šabatou modlili a zpívali šabatové písně, velmi se radoval.

Poněvadž jsme se denně modlili a vedli jsme si, jak náleží, projevoval potěšení, a pravil: „ To je poprvé, co jsem potkal takové Židy, jako jste vy.“ Od té doby se k nám choval s větším respektem.

Nazítří ráno jsme minuli městečko jménem Parim. Hlídalo tam sto vojáků britské armády. Dále odtamtud jsme viděli nějaké pohoří v Africe a proti němu na druhé straně zálivu řetěz Arabských hor. Na obou stranách (africké i arabské) nebyla žádná vegetace.

10. 2. 1880 připravili námořníci na palubě oslavu. Potom se nebe setmělo a zatáhlo se mraky, opřel se nám silný vítr do tváří. Pršelo a vlny narážely do lodi. Všichni cestující se velmi báli. Nikdo si nevěděl rady, až na námořníky. Na palubě nebylo ani živáčka. Kapitán nařídil skasat plachty, a tím zmenšit plochu plachtoví. Nebylo možné slyšet slova. Instrukce se dávaly různými hvizdy. Byli jsme promočení vodou, a stejně tak naše věci, a vlny dosahovaly až ke stěžni. Proto mezi nás rozdělili stany z nepromokavé látky. Přesto jsme celou noc nemohli spát. Kvůli velikému kymácení trpěli ženy i muži. Takový děs ta bouře byla. Silný vítr nás sužoval po dva dny. Nikdo neměl chuť jíst. Druhého dne co trvala bouře, jsme uviděli maják, a ode třetího dne začal vát chladný vítr. Obloha se vyjasnila, a čtvrtého dne nás kapitán svolal a ukázal nám takzvanou „Džabal Músá“, tj. horu Moše Rabenu, což je Sinaj. Viděli jsme její vrcholek mezi horami, které ji obklopovaly. A tak se praví: Když uslyšely všechny hory, že Bůh, budiž požehnán, se zjeví na vrcholku hory, každá z těch vysokých hor se domnívala, že je tou, na kterou padlo to právo, jelikož ona je ta nejvyšší. Hora Sinai mlčela, neboť byla skromná. A právě proto je *šechina* přítomna na jejím vrcholku. Proto šťasten je skromný po celé dny svého života, neboť si zaslouží zjevení Boží (*šechiny*), poněvadž Bůh nejvyšší povyšuje skromné a obdařuje je moudrostí, rozumností a věděním.

Po nějaké době nám kapitán ukázal Rudé Moře, které lid izraelský přešel po souši, a vojsko hříšného faraona se zcela potopilo. Šíře moře byla 6 mil. Kapitán byl tak laskav a ukázal nám moře od začátku do konce, a pravil, že zde někde je pobřeží, kudy lid izraelský v pořádku přešel. Těžko odhadnout, kde přesně to bylo. Namáhali jsme zrak, a zkoumali jsme celou tu oblast, ale z toho množství hor a pahorků se nám nepodařilo poznat, kde byl přechod, který Hospodin připravil, když učinil velký zázrak pro lid, který trpěl 400 let otročením faraónovi, když jsme si připomněli milost Boží, velmi jsme se radovali, a chválili jsme jeho svaté a hrozné jméno.

Nazítří, dne 15. 2. 1880, zakotvila loď v Suez, a hodlala se tam zdržet na celý jeden den, kdy se naloží zbožím. Pročež jsme se svolením kapitána vyšli na prohlídku města Suez. S námi byli cestující naší lodi, angličtí manželé a jeden americký námořník. Všech pět nás dojelo od lodi na pobřeží na člunu. Ihned se na nás vrhli oslaři, a každý z nich nás přesvědčoval, ať si najmeme jejich osly. Anglický pár se odebral do blízkého hotelu. Mladíkům jsme se zeptali na cenu za jízdu na oslu, jen tak, a přišel jeden odněkud zezadu a naložil mě na svého osla, popohnal ho holí, a šel vedle nás. Chtěl jsem sesednout s tím, že nepojedu dřív, než stanovíme cenu. Doktor a námořník už byli na oslech. Zeptal jsem se svého přítele na cenu, a on povídá, že chtějí jednu rupii, to znamená čtvrt rupie za každého. Jeden ze čtyř vodičů nám dělal překladatele. Vršky suezských domů jsou jedno nebo dvoupatrové, a střechy jsou pokryté došky. Na tržišti byl velký výběr vyloženého a naaranžovaného zboží jako v Bombaji. Ženy prodávaly ovoce a zeleninu. Jen oči a ruce neměly zahalené. Dále odtamtud jsme viděli muslimský pohřeb. Vpředu seskupené děti, ruce sepnuté se slovy zármutku, dospělí naříkali a ženy žalostně křičely a plakaly, když braly za cípy šatů na těle mrtvého.

Jelikož je to místo pouštního rázu, neviděli jsme stromy ani trávu. Samozřejmě není řeč o obilí, které se tam pěstuje. Dva židovští podomní obchodníci, kteří zde žili usazení, přinesli své zboží na loď. Jicchak nám je představil a já jsem si od nich pár věcí koupil. V momentě, kdy jsem sesedl s osla, požadovali po mně Arabové rupii, a hrozili, že nás nenechají odejít, dokud nezaplatíme to, co požadovali jejich kolegové. Blízko odtamtud byl obchod, který patřil Italům. Náš přítel lékař si s obchodníkem sděloval, co se děje. A tak si od nás dvou vzal půl rupie a pohybem prstu se zeptal Arabů: „Jak to, že si říkáte o dvojitou sumu za tak krátkou projížďku?“ A tak to vodiči přijali, bez všech řečí přijali správnou částku, a dívali. Poté jsme ještě krátce pohovořili s obchodníkem, a rozloučili se s ním přátelsky, a nastoupili jsme na loď. Mezitím přišla také anglická dvojice, a večer jsme již byli na lodi, která s námi ještě tu noc kotvila v přístavu. V tentýž den, kdy jsme přijeli do Suezského přístavu, nám Jicchak a Arabové ukázali „Maajan Moše“, místo, kde Mojžíš uhodil do skály, a ze které vyšla voda, a malý kousek odtamtud vychází „Beer Mirjam“, a obklopuje ho vegetace. Dojet k těmto místům zabere asi čtyři hodiny. Proto, z obavy že zmeškáme naši loď, jsme se na to místo nevydali.

16. 2. 1880, v šest hodin ráno, jsme zvedli kotvy a vjeli jsme do Suezského průplavu, který je z obou stran ohraničený pískem. Proplovat mohla vždy jen jedna loď, neboť průplav byl úzký, ačkoli po celé délce úžiny jsou zastávky na zakotvení. Mimoto jsou v různých částech průplavu informační značky určující rychlost motorů v této dopravní tepně. Aby bylo možno se v tomto systému zorientovat, postupují lodě opatrně při samotném průplavu; jinak je

pravděpodobné, že se loď dostane do písku. A proto nám od začátku pomáhal člun, který jel vpředu před naší lodí. Po obou stranách průplavu jsou blízko písčité břehy, a pokud by někdo skočil s lodi, skončil by jistě na břehu.

V průběhu plavby úžinou běžely podél břehu chudé děti a žadonily o almužnu od cestujících. Večer, ještě než se setmělo, jsme dorazili do přístavu Ismaílíja. Stál tam palác, kde se při otevření průplavu shromáždili králové a šlechta. Někteří z cestujících vystoupili z lodi, prohlédnout si noční město, zatímco my jsme se toho zdrželi. Loď tam kotvila po celou noc, neboť plout úžinou za tmy nebylo dovoleno.

Nazítří ráno v šest hodin jsme zvedli kotvu, a v 16.30 odpoledne jsme dorazili k Port-Saídu. Když tam naše loď zakotvila, přišli k jednomu židovskému cestujícímu příbuzní a bratři, a chtěli si ho vzít k sobě. On jim pravil: „Jsou tu spolu se mnou dva Židé původem z Indie, jsou to dobří lidé, proto máte-li pro ně u vás doma místo, prosím, vezměte také je.“ Po té otázce souhlasili, a muž nás pozval a řekl: „Jste mými hosty. Vezměte si prosím své věci do domu mých příbuzných, a já se k vám připojím, až vyložím své zboží.“ A tak jsme poděkovali a nastoupili jsme do člunu, na jakých se vozí věci ke břehu. Jeden z nosičů naložil naše zavazadla, aby je vzal k celnici, kde nás úředník požádal, abychom je otevřeli ke kontrole, ale nerozuměli jsme, co nám říká, a on zase nerozuměl anglicky. Ale poněvadž nosič pověděl, že jsme hosty Mošeho, chtěl ho vidět. Mezitím přišli oba bratři a přiměli nás ukázat jim obsah zavazadel, a protože bylo známo, že putujeme do Jeruzaléma, požadovali kontrolu našich pasů.

Své pasy, které poslali ke kontrole k britskému konzulovi, jsme dostali zpět řádně označené v domě konzula potom, co každý z nás zaplatil po jedné rupii. Moše vzal naše věci k sobě domů. Když jsme tam došli, stály ženy ve vchodu. Proto jsme zastavili venku. Pochopily, že jsme jejich hosté. Proto nás přivítaly vlídně, ačkoli jsme nerozuměli ani slovo tomu, co říkají. Přítel nás odvedl a posadil nás na povlečení s polštářky s tureckým vzorem. I ženy se posadily s námi. Byly oblečeny v západním stylu, a pilně se věnovaly ručním pracím. Jedna dívka nám přinesla pomerančový džem se stříbrnými pohárky a tři sklenice vína z hroznů, a tři sklenice vody postavené na podnosu. Podala to Jicchakovi. Ochutnal trochu toho džemu, vypil sklenici vína, a vypláchl si ústa vodou. Tím předvedl místní zvyk. Když přišla řada na mě, pravil jsem „šalom“. Počínal jsem si stejně jako Jicchak.

Podobně jako já to potom učinil přítel doktor. Pak jsme odpovídali na jejich otázky.

A protože jsme byli unavení, ukázali nám ložnici. Po krátkém odpočinku přišel čas modlitby *aravit*, a po ukončení modlitby, a potom co odešli, přišli lidé, kteří nepatřili do rodiny, jsme se všichni posadili ke stolu, abychom se najedli. Po rozhovoru, který trval slabou hodinu, jsme

poprosili o dovolu jít spát. Ale ještě jsme se potřebovali zeptat na jednu maličkost. Zeptali jsme se, kde mají záchody. Ale nikdo z domácích nerozuměl, co máme na mysli, ani když jsme naznačovali rukama. Mladík z té rodiny zavolal Jicchaka, a ten nám ukázal to místo. Proto je potřeba znát trochu arabštinu, aby nenastávaly tak veliké a zbytečné komplikace. Po modlitbě vzdání díku Hospodinovi jsme šli spát.

Ráno, když jsme vstali, uviděli jsme muže z toho domu, kterak si vážou *tfilín* a modlí se *šacharít*. Než jsme si domyli obličej, byli všichni pohodlně usazení na pohovce a s šálkem kávy v ruce. Řekli jsme „*šalom*“, a přisedli si k nim. Jedna z dívek od domácích nám také přinesla kávu, a protože jsme si nalévali potom, co jsme si omyli ústa, řekl nám přítel Jicchak: „Mohli jste to udělat až potom co se napijete (kávy)“. Zdá se, že to všechno (že pití předchází omývání obličej) je kvůli chladu, který tam vládne.

Velmi jsme se potřebovali osprchovat po dlouhém cestování. Ale dali nám jen malý kbelík vlažné vody do sklepa. Nebylo to dost, ale neměli jsme jinou možnost. Obtížně jsme se přes to přenesli a po snídani jsme se vydali na obchůzku města.

Pokud jde o ženy, ty vyšly na nákupy. Všechno zboží bylo pěkně vyloženo a upraveno na policích krámků. Vprostřed města byl veřejný park s barevnými květinami, které těšily srdce. Byl tam také pavilon pro orchestr. Obyvateli města byli Italové, Francouzi, Arabové, Egypťané (místní) a tak dále. Je tam přibližně třicet židovských rodin. Město je plné obchodníků, a oplývá nádhernými budovami. Sídlí tam také egyptská jednotka. Turecká helma vojáků je trochu odlišná.

Suezský průplav je spojený se Středozemním mořem, po němž je možno plavit se do Anglie. Poté, co jsme se vrátili, snědli jsme oběd a napsali jsme dopisy domů. Večer po modlitbě jsme se bavili – sedli jsme si spolu a povídali jsme si a potom jsme šli spát. Na třetí den našeho pobytu, po omytí obličej a po modlitbě *šacharít*, když jsme seděli v hlavním pokoji, přišli k nám tři Židé nám sdělit zprávu, že v pátek se koná svatba, a že na ní jsme zváni také my. Poděkovali jsme a oznámili jim, že rádi přijdeme. Do synagogy jsme dorazili v 16 hodin. Tam seděla v hale na jedné straně velká skupina mužů, na straně druhé skupina žen. Oblékl jsem se „parádně“, a také můj přítel lékař se oblékl slavnostně. S radostí nás přijali a posadili nás vpředu mužské skupiny. Většina žen byla oblečena v anglickém stylu, ale na hlavách měly barevné šátky a na nich věnce z květin s krásnou lilií vprostřed.

Také muži byli oblečeni v anglickém stylu, ale na hlavách měli turecké turbany. Rabíni byli oděni do tureckých obleků s velmi širokými kalhotami. Mezi pozvanými byli také křesťané.

Obřad začal přibližně o půl páté. Předtím přivedli nevěstu a posadili ji na židli vprostřed síně. Ženich se postavil proti ní. Jeden ctihodný stařec naplnil pohár vínem a požehnal jim. Poté, co

několik lidí kolem ochutnalo z požehnaného vína, nasadil ženich nevěstě prstýnek, a řekl: „*Harej at.....*“, a muž, který vedl ceremonii, přečetl *ketubu* a posadil se vedle „nového páru“. Za nějakou dobu dvojice vstala a posadila se se svými svědky vedle zeleného závěsu vyšíváného zlatou nití, zavěšené v blízkém vchodu, kde ženich pronesl *kiduš* nad sklenicí vína, dal polovic své nevěstě, a rozprostřel své *cicit* také nad ni, a postavili se vedle vyšíváného závěsu, a rozbil pohár na paměť zničení Chrámu v Jeruzalémě.

Po modlitbě *aravit* byla připravena svatební hostina. Pozvaným servírovali mnohá jídla a různá vína, která byla velmi chutná. Když jsme se najedli, poprosili nás, abychom publiku předvedli zpěv s melodiemi Bene Israel. Lidem se písně, které jsme zpívali, velmi líbily. Ale o půlnoci jsme odešli spát. Nazítří ráno jsme šli s naším hostitelem na *šachrit šel šabat*. Vyvolali mne ke čtení Tóry jako druhého. Za „*Mi še berach, ...*“, jsem daroval pět franků, což jsou 2, 5 rupie. Chtěli k četbě volat také mého přítele doktora. A ten požádal, že bude číst jen *haftaru*. Všichni se radovali z poslechu toho, jak recituje v krásné melodii z *haftary*.

Po modlitbě nás vzali na oběd do domu svatebčanů. Jídlo bylo teplé. Řekli mi, že jídlo bylo v noci uchováno v *tanduru* a právě ho vyňali, a proto že je stále teplé, jak je třeba. Během hostiny se zpívalo. Po nějaké době jsme odešli si odpočinout. Asi v 15 hodin nás přišli pozvat do domu radosti. Ale našemu příteli doktorovi nebylo dobře, a proto jsme nemohli přijmout pozvání. Ani já jsem tam nechtěl jít, protože to nebylo dlouho, co jsme dojedli, ale odmítnout pozvání proto, že chceme zůstat doma, by se mohlo velmi dotknout a vypadat, že nerespektujeme našeho hostitele. A proto jsem tam šel sám. Tam na nás čekali, a ptali se mě, kde je můj přítel. Když se dozvěděli o jeho zdravotním stavu, odebrali jsme se zase k jídlu, které bylo opět teplé. Hostina skončila přibližně v 17 hodin. Poté se daly stranou všechny stoly, a nechaly všechny židle tak, že muži si posedali na jednu stranu a ženy na stranu druhou, a vprostřed nechaly volný prostor. Pomalu se scházely páry. A tak poslali zavolat i mého přítele doktora. Poté, co přišli, jsme se modlili modlitbu *aravit*, zatímco nevěstu usadili na pohovku; byla oděna do slušivých šatů v anglickém stylu. Egyptský orchestr vyhrával, a několik žen zpívalo a tančilo. Po slabé hodině přišli tři hudebníci a hráli houslemi do rytmu, a lidé začali tančit v párech. Také mne zapojily do salónního tance.

O půlnoci se odebrala pryč většina hostů. Muži z té rodiny začali tančit, a ženy se k nim přidaly. Jedna z nich přistoupila k přítomným, a vybírala příspěvky pro muzikanty.

Když jsem se ptal, co to znamená, vysvětlili mi, že tento finanční příspěvek jde houslistům. Potom přinesli stůl a židli a dali každému svíci. Každý rozsvítil svíci, a když vedli nevěstu ke stolku, položil jí ženich do cesty dvě ryby, a ona je překročila a sedla si ke stolu, který zde pro ni byl připraven, a na kterém byl talířek mouky a sklenice oleje, a vedle toho byla položena

čtyři vejce. Nevěsta nalila olivový olej na mouku a rozbila dvě vejce najednou. Domáci (z ženichovy strany) mi vysvětlil, že ryby jsou určené k tomu, aby nevěstě zajistily plodnost, olivový olej (vylitý) na mouce je určený pro zvětšení jejího lůna, jako těsto když kyne, a rozbití dvou vajec o sebe je symbolem toho, že bude výtečnou kuchařkou.

Poté doprovodili nevěstu zpátky na její místo, a zasyпали pár výtečnými drahými cukrátky, aby tím páru popřáli sladký a bohatý život.

Dvě hodiny po půlnoci oslava skončila. Poprosili jsme o doprovod domů. Po krátkém odpočinku jsme se připravili na další cestu. Majitel domu chtěl poslat svého otce do Jeruzaléma, a svěřit ho do důvěryhodných rukou. Můj bratr hostitel nám pravil, že jeho otec sám ponese výdaje za cestu. Zatím nás prosil: „Jen na něj dávejte dobrý pozor, a on se o vás postará coby váš překladatel.“ Velice jsme se z té úmluvy zaradovali, a pověděli jsme mu: „Postaráme se o něj jako o vlastního otce, nemějte starost.“ Přibližně v 11 hodin dopoledne jsme vyrazili z domu k přepravní lodi do Jaffa. Všichni přátelé, příbuzní a známí domáciho se s námi přišli do přístavu rozloučit, požehnali nám a popřáli dobrou cestu, a vrátili se do svých domovů.

Naši drazí bratři, vězte jak milosrdný je Bůh. Co bychom byli dělali, kdybychom nepotkali Jicchaka? Kde bychom nocovali v Port-Saídu? A co bychom si byli počali na celnici? Kdybychom nenašli člověka mluvícího anglicky, museli bychom přenocovat v hotelu, a to by pravděpodobně bylo velmi drahé. Mimoto, to je poprvé v životě, co jsme se vydali tak daleko do neznámých dálek, a navíc do země, jejíž jazyk neznáme, a kde je nám zakázáno jít z rukou cizích. Navíc jsme byli nuceni zůstat pod dohledem policie, a to byl vážný problém. A proto, všechny, kteří věří v Boha, bude ochraňovat navždy.

22. 2. 1880 v poledne zvedla naše loď kotvu z přístavu Port-Saíd, a plavila se k Jaffu. Slabou hodinku od počátku plavby na Středozemním moři se začala loď kymáčet. A jak plula vpřed, kymácela se stále víc. To způsobilo, že se cestujícím začala motat hlava. Od chvíle, kdy jsme vypluli z Bombaje, nám nebylo tak zle jako nyní. Všichni cestující byli velmi unaveni, večer jsme vůbec neměli chuť k jídlu, a tak jsme si šli lehnout a spát. Tak uběhla noc, a nazítří ráno jsme zakotvili v Jaffu. Ale protože na moři byla bouře, zakotvila loď daleko od skalnatého přístavu, a také pramice, které jezdily mezi lodí a břehem, dorazily se zpožděním. Pohled na město nás opravdu osvěžil. Vyhlíželi jsme na domy postavené na kamenitém vršku, dosahujícím až na břeh moře. S velkou radostí jsme se ujistili, že jsme dorazili na samý okraj Svaté země. Byli jsme pohlceni vstřebáváním a elektrizující atmosférou, pocitem posvátnosti, až konečně dojely čluny. Námořníci překládali spoustu zboží na čluny spolu s „nákladem“ lidí, kterým bylo mdlo z cesty a z mořské nemoci z rozbouřeného moře, zatímco lodní doktor

po celou dobu držel u nosu cestujících vonné látky, aby je udržoval při vědomí. Čluny doslova skákaly na vlnách, když člun vystoupil na mocnou vlnu, dva námořníci skutečně házeli omdlelé do rukou silných lidí ve člunu. I ti nejzručnější chytali cestující a zubožené a pokládali je do člunu. Muži se pokoušeli vzpamatovat, avšak marně. Přemohlo je zvracení, a pohled na ně všechny byl velmi zarmucující.

Prosili jsme námořníky, aby nám z lodi vyložili naše věci, které se válely ze strany na stranu, jako míč, a zcela promokly. Když se k lodi zvedly vlny, chytil jsem se námořníka a odrazil se od něj, překutálem jsem se a posadil. Za mnou se chytil přítel lékař a udělal to, co já. Totéž udělal i stařík, který nás doprovázel, a následoval nás do člunu. Jedné arabské ženě a jejím čtyřem dětem se podařilo nastoupit na naši loď, zatímco se přibližovala vlna velká jako hora.

Všichni námořníci křičeli: „Alláh, Alláh!“, dokud ta obrovská vlna neproběhla pod lodí. Arabská žena, která volala jméno Alláh, hlasitě plakala. Samozřejmě, i já jsem prosil Boha o smilování. Každá tak silná vlna vyhodila polovinu cestujících do vzduchu, aby jich pak opět většina spadla dolů. Navíc, průchod mezi nahuštěnými skalisky byl velmi úzký. Tak jsme, s pomocí Boží, budiž pochválen, dorazili do přístavu. Ale opravdové molo tam není. Proto jsme museli přeskakovat z jedné skály na druhou. Jeden muž k nám poznamenal anglicky: „Tady nejsou mola jako v Indii.“ Zdálo se, že poznal, že pocházíme z této země. Nakonec jsme všichni vystoupili na pobřeží.

V davu jsem si všiml jednoho židovského muže. Přišel ke mně a potřásl mi rukou, aniž by mi řekl slova. Podle rysů mé tváře poznal, že jsem Žid. Také jsem se ho zeptal „zdalipak je také Žid.“ Pokýval hlavou, tak jak jsem očekával. S pomocí našeho doprovodu (starce) jsem se ho zeptal, zda je možné dostat nocleh. Stařec mu pravil, že my dva (já a můj přítel lékař) jsme z Indie, a míříme do Jeruzaléma, a zeptal se na Jaffské Židy. „Kde mohou přenocovat?“ Ten Žid odpověděl: „Jelikož jsem poznal, že jste Židé, přišel jsem k vám a stojím při vás. Jestli toto jsou vaše věci, můžete je takto dovézt ke mně, a připravím vám místo k přespaní.“ Poděkovali jsme mu z celého srdce, a přivítali jsme jeho nabídku. A už nám najal nosiče, kteří donesli naše věci do jeho domu, a také nám celníci neprohliželi zavazadla, neboť dobře poznali jaffského Žida.

Dobrosrdečný muž si nás tři přišel zkontrolovat, dát nám samostatný pokoj, a poté, co do něj nechal přinést naše věci, nás odvedl do hlavního pokoje, a podal nám snídani a vodní dýmku. Po nějaké chvíli přišly ženy s dětmi, se na nás podívat a vyzvědět, jakými jazyky mluvíme, aby si námi mohly pohovořit. Ale kromě angličtiny mezi námi nebyla řeč, kterou by rozuměly. Přesto s námi pobýly, a stařec byl prostředníkem a tlumočnickem mezi nimi a námi. Přibližně po hodině jsme se vydali podívat se po okolí. Déšť způsobil, že bylo bláto, a my

jsme se co chvíli sklouzli po kulatých kamenech v úzkých uličkách. Proto jsme šli opatrně. Přišli jsme k lidem, jejichž adresy jsme dostali v Bombaji, a tam nás ve vši vřelosti přijali a jeden sedmnáctiletý chlapec uměl trochu anglicky.

Ženy pracovaly v domácnosti. Některé z nich, mezi nimi také dívky, šily *ciciot* a různé oblečení. Ptaly se nás, proč jsme nepřišli ubytovat se právě k nim. Řekli jsme jim, že již v přístavu jsme potkali muže jménem Avraham Halevi, a ten nás vzal k sobě.

Také tam (v Jaffu) byl trh pod širým nebem s mnoha obchody. Mezi dalším zbožím bylo také ovoce, květiny, a velké hromady pomerančů a sladkostí. Za desetinu rupie jsme dostali patnáct pomerančů. Mezi prodavači byly také ženy. V poledne jsme se vrátili domů, a pozvali nás, abychom se najedli. Na naši počest podřízli dvě slepice, a připravili z nich chutné pokrmy. Ředkvičky tam měli temně červené. Také nám nabídli hroznové víno. Jako dezert k hostině jsme měli spoustu pomerančů.

Vyprávěli jsme panu domácímu, jak moc toužíme spatřit Svaté město. A řekli jsme mu, že jestli bude chtít, ubytujeme se u něj na naší cestě zpět a podíváme se zde na různá místa. Proto jsme ho ujistili, (pana domácího a jeho lidi), že se na té záležitosti domluvíme tak brzy jak to půjde. Ihned jsme se dali do příprav na vytouženou cestu.

Večer nám bylo našimi hostiteli řečeno, že budeme platit 5 franků za náklad navíc, 14 franků za přepravu věcí na velbloudu. Také nám bylo řečeno, že naše zavazadla dostaneme za tři dny, poněvadž lidé z Přepravní společnosti se zastavují na různých místech, a nám je řečeno, že dorazíme k cíli během pouze jednoho dne. A protože jsme viděli, že náš pan domácí je důvěryhodný, ihned jsme s tím souhlasili, a poté se šli pomodlit modlitbu *aravít* do místnosti, kde byla kniha *Tóry*. Zatímco jsme čekali na našeho hostitele, vyptávaly se nás ženy a děti (těch, u kterých jsme byli ubytovaní) na zvyky v zemi odkud pocházíme, a my jsme se u nich zajímali o podobné věci, a po celou tu dobu nám náš společník pomáhal překládat (z jazyka do jazyka). Ukázalo se, že židovské zvyky jsou všude stejné. My jsme jen doufali, že indický průběh svátků a života jako takového (kde nevíme, jak vypadají ostatní), se v ničem nebude lišit od těch v ostatních komunitách.

Vzdálenost mezi obcemi zmizí jen, když budeme znát hebrejštinu (a dobře si prozkoumáme různá hlediska) a nestane se, to co bylo za časů Zerubábela, Ezdráše a Nehemjáše, v době, kdy král Kýros jim povolil postavit od základů Chrám, a když Samarští chtěli pomáhat s pracemi na výstavbě Druhého chrámu, a ti tři pověření trvali na tom, že se k jejich lítosti nemohou připojit k té svaté práci, neboť Samarští uctívají také pohanskou modlu.

Samarštit se chtěli připojit za každou cenu, a tak je Židé museli potlačit bojem. Stavitelé Chrámu byli proto opásáni meči, aby mohli zároveň bojovat a zároveň stavět bez účasti cizích(tečky jsou v textu).

Zeptali jsme se našeho domácího na průběh cesty, která je před námi. Četli jsme oddíly modlitby před spaním, a poté jsme šli spát, již připraveni na odchod. Nazítří ráno, po modlitbě *šacharít* v synagoze, a po lehkém jídle a odeslání našich věcí, jsme nastoupili na povoz a vydali se na cestu. Náš průvodce nás doprovodil několik kroků. Vozka vzal jako doprovod ještě jednoho cestujícího, který pocházel z Bagdádu. A tak jsme se vydali na cestu do Jeruzaléma ve čtyřech.

O Jaffu a plánu na cestu zpět z Jeruzaléma jsme již vyprávěli. Protože nyní byla naše srdce naplněna jen jedním městem – Svatým městem. Proto se neprodleně pustím do vyprávění. Náš velký povoz mohl přepravit šest lidí (jako to kdysi mohly vozy v Bombaji). Vůz měl čtyři kola a tři koně. Cesta z Jaffa do Jeruzaléma byla velmi bídná. Kolem Jaffa se rozprostíraly citrusové háje, a viděli jsme také pšeničná pole. Tamní půda je červená a plodná. Když jsme urazili dvě míle, uviděli jsme židovskou zemědělskou školu. Byla postavena za štědrého příspěví Žida z Anglie. Škola byla tehdy zavřená, nicméně jsme tam viděli velké plantáže. Dále potom jsme minuli Ramlu. Jeho obyvatelé jsou muslimové a jejich domy jsou v mizerném stavu. Další osada byla Báb-el-Wád, od Ramly až k údolí nejsou žádné hory. V Báb-el-Wád byla zastávka povozů, které jely z Jeruzaléma do Jaffa a naopak, a proto nám to připadalo jako „brána hor“. Odtamtud (od Brány údolí) se tyčily po obou stranách hory, a budily strach z banditů. Před dvěma lety byl zeť slavného rabína z Jeruzaléma na cestě do Jaffa, a cestoval s ním bohatý muslimský pán. Žid obyčejně vezl značnou sumu almužny chudým. V jednom místě v horách je přepadli lupiči a zabili i vozku. Po několika dnech, kdy našli tři těla, zahájila turecká vláda pátrání, ale bez úspěchu. Náš vozka a majitel noclehárny nám o té hrůze vyprávěl. Odpočali jsme si v hotelu asi na dvě hodiny, a asi v 16 hodin, po lehkém jídle, jsme pokračovali v cestě horami. Odtamtud do Abú-Ghoš nám cesta trvala hodinu a půl.

Náš židovský vozka nám ukázal zbytky Jobova domu. Jsou na úpatí hory blízko hlavní dopravní tepny. Nedaleko odtamtud byla vesnice Kloni. Odtamtud začíná stoupání a klesání. Po nějaké době zapadlo slunce. Ze strachu, že se nám převrhne vůz se zavazadly, jsme museli pokaždé s vozu všichni čtyři sestoupit, a museli jsme krátkou cestu na silnici dojít pěšky. Tím, že jsme často sestupovali, se cesta prodloužila nakonec přibližně na hodinu. Ale byla měsíčná noc, a tak byla cesta o něco snadnější, a ani jsme nebyli unavení. Dokonce bylo možné se zout a trochu ulevit svým nohám.

Kdykoli jsme se přiblížili k domům na okraji Jeruzaléma a k hradbám města, po kterém toužily generace, naplňovala nás veliká radost. Bylo nám, jako bychom vyletěli na nebesa, k Bohu (budiž požehnán), a jakoby mě někdo vyzvedl do výšin. A tak moje duše oplývala velkým štěstím, a z lásky k Sionu mi stály vlasy a z přemíry radosti se celé moje tělo chvělo. Zatím vozka Josef nám ukázal velké židovské domy. Byly tam rovněž hotely a různé jiné domy. Po půl hodině jsme již mohli jasně vidět bílé domy Jeruzaléma, a potom se moje srdce znovu naplnilo *silnou* radostí, a děkovali jsme Bohu a s písněmi o milovaném Jeruzalému, a líbezném Chrámu, jak v angličtině, tak v hindštině (maráthí) jsme dorazili do Bejt Jaakov, kde je asi čtyřicet židovských domů, a synagoga, a poté jsme minuli Miškenot Jaakov. V tom místě je asi sto padesát židovských domů, aškenázská synagoga, a sefardská synagoga.

Dále odtamtud se nachází Nachalat Ševa, protože na při jeho založení zde bylo jen sedm židovských rodin. Dnes je tam více než 200 rodin, a navíc se říká, že v každém takovém osídleném místě jsou synagogy. Všechny obytné domy a synagogy jsou dobře opevněny, postaveny v anglickém stylu, a v uspořádaných v řadách. Jejich bělost je oslňující. Tak jsme dne 28. 2.1880, v úterý, v jednu hodinu po půlnoci, v pořádku dorazili do Jeruzaléma.

Když náš vůz dorazil k branám hradeb, já a můj přítel z Bombaje jsme sestoupili, poklekli jsme tváří k zemi, a zpívali jsme ve chvále k Bohu. Moje hrdlo se naplnilo pocitem spásy, a slzy radosti se mi řinuly z očí. Byl jsem jako dítě, které se ztratilo a nyní bylo vráceno svým milujícím rodičům. Ani jsem nedohlédl velikosti své radosti, neboť jsem se setkal s milovanou matkou v milosrdenství Božím (necht' je chváleno jeho Jméno). Vozka k nám poznamenal, že brána města se zavírá v osm hodin večer, a proto jsou již dávno zavřené. „Pokud budete chtít, budeme spát za branou, jsou tu muslimské a turecké hotely, a mohli byste spát v jednom z nich“, a pokud ne, že má dům v Mea Šearim, dodal ještě, a pravil, „můžete přespát u mne i nazítří, nebo přejít do jiné noclehárny ve městě.“

Řekli jsme mu, že protože je Žid, přespíme u něho, a tak nás vzal k sobě. V tu hodinu celé město spalo a kolem bylo ticho, nicméně, oznámil to svým rodičům; vyprávěl jim o nás, a najednou všichni v domě byl vzhůru, přijali nás srdečně, a vzali naše věci k sobě. Ačkoli byla velmi pozdní hodina, prosili jsme domácí, aby si s námi nedělali starost, jen že bychom byli rádi za šálek čaje. Ihned a s potěšením nám jej přinesli, a podali nám i koláče. Trochu jsme se najedli a napili, a odešli jsme spát do pokoje, který nám s velikou radostí připravili.

Nazítří ráno jsme poprosili Josefa, majitele velkého povozu, aby nás nejdříve ze všeho odvezl za Dr. Joelem Mordochajem Halevim. Když Dr. Halevi přečetl dopis, posadil nás do hlavního pokoje, a pospíchal ke své ženě, pak se k nám vrátil, a povídal si s námi o Indii. Mezitím nám jeho žena podala na stříbrném podnosu džem, sklenice s hroznovým vínem, dvě sklenice

vody, a dvě lžičky. Toto je zvyk, který jsme poznali už v Port-Saïdu. A tak jsme se podle něj chovali. Poté nám přinesli dvě vodní dýmky, a poslali muže do Mea Šearim, aby přinesli naše zavazadla, a samozřejmě jsme zůstali u rodiny Haleviho.

Abychom nezacházeli do přílišných detailů, vysvětlím vám, drazí čtenáři, a popíšu postupně svatý Jeruzalém: severně od městské hradby je město napravo od cesty z Jaffa do Jeruzaléma, a jsou tam jedno a dvoupatrové domy. Podobají se těm, které se nacházejí na sever od Crawford Market, až po školu nazvanou podle Roberta Maniho. Vzájemná podobnost těchto dvou čtvrtí je nanejvýš překvapující. Ve zdech jeruzalémské hradby je dvanáct velkých bran ze všech směrů, a toto jsou jejich jména: První brána je Jaffská brána, odtamtud vede cesta do Jaffa a do Hebronu, druhá brána Sionská, protože její cesta vede k hoře Sión, a k hrobu krále Davida. Třetí – brána hory Olivové, protože ta vede k Olivové hoře a k židovskému hřbitovu. Čtvrtá, Damašská brána, vede směrem, kudy se jde do Damašku (dnes hlavního města Sýrie), na této straně se také nachází hrob Šimona Ha Cadika, člena Sanhedrinu, to jest rady krále Šalamouna. Tam se také nachází úkryt krále Sidkijáše, který se tam skrýval před hněvem krále Nebuchadnesara. Pátou branou se chodí k paláci královny Heleny, šestá vede k Olivové hoře. Navíc šest navěky zapečetěných bran, o kterých se neví, kdy byly zamčeny, či kdo je zamkl.

Když jsme vyšli z Mea Šearim, abychom došli k domu pana Mordochaje, uviděli jsme překrásné domy, patřící Řekům, a také jejich kostel. Odtamtud je také vidět Omarovu mešitu. Když jsme pokračovali dále, dorazili jsme na křižovatku cest z Jaffa a Jeruzaléma, a kus odtamtud jsme viděli domy a obchůdky po straně levé, a volné prostranství na straně druhé. Domy a rostliny vypadaly v ranním světle tak úžasně, a to bylo velmi potěšující. Výška Jaffské brány je 75 stop a šířka 15 stop, na jejím vrcholku jsou různé ornamenty, u ní stojí dvě vysoké věže. Není jen silná a stabilní proto, že slouží jako pevnost, ale je také hezká a zajímavá svou strukturou, a uvnitř je neustále stráž s puškami na rameni. Jiní strážci obcházejí kolem. Od té brány je celé město dlážděné dlažbou z kulatých kamenů, a když prší, tak je dlažba kluzká, a dokonce je důvod bát se, že jeden opravdu uklouzne. A tak jsme na cestě městem museli jít opravdu velmi obezřetně.

Od Jaffské brány až po židovskou čtvrť je po celé délce cesty trh. Na ty přichází spousta lidí. Kabáty mají ze sametu a klobouky mají anglické a turecké. Ženy jsou zahalené do šatů na ramenou vyšívaných, a v rukou mají pěkné pletené košíky. Jen tam nejsou kamenná tržiště. Trh je otevřený do desíti nebo jedenácti hodin dopoledne, a pokud se prodá všechno zboží, vstanou podomní obchodníci a odejdou domů. Všichni obchodníci jsou Židé, a tedy všechny obchody jsou od pátku odpoledne zavřené. Samozřejmě že o šabatech a také o svátcích je trh

úplně zavřený. Protože jsme jazyku nerozuměli, obchodníci nám neustále nabízeli zboží, které bychom potřebovali, v přijatelných cenách, a někdy nám ho dokonce přinesli. Používají tam bankovky jedné rupie a také všech drobných z rupie. Podpis na bankovce patří jednomu velkému pánu. Také přijímají anglické zlaté a franky za půl turecké měny.

Jak se blížil svátek *Purím*, prosili nás naši hostitelé, abychom s nimi zůstali ještě osm dní. Jako obvykle každé ráno jsme pili kávu s různými sladkostmi. Procházeli jsme město, někdy také s mým přítelem hostitelem. Druhý den našeho pobytu nám náš domácí ukázal bránu v chrámové zdi. Také tato je postavena jako pevnost, která byla dost široká na to, aby jí bez potíží prošel slon.

Také na této bráně je spousta tesané a ryté práce. Vedle ní jsou ješivy. Na místě Chrámu je otevřené prostranství, a trochu vlevo, na posvátném místě, stojí Omarova mešita. Tam stála stráž, a proto nám náš přítel radil do mešity nevstupovat. Místo toho nás vedl k Západní zdi. Když dobyvatelští králové plenili okrsek Chrámu, nemohli zbořit zeď. Její kameny byly tak obrovské, že po nich mohly přejíždět povozy. Během sta let se na něm vytvořily trhliny. Když jsme se tam přiblížili, uviděli jsme muže, ženy a děti, jak u zdi zcela nahlas pláčou. Ptali jsme se na důvod té věci, a tak nám řekli, že na každý předvečer šabatu všichni Židé u té zdi předčítají pasáže z *Tóry* a pláčou nad zničením Chrámu. Když jsem to uslyšel, velmi jsem se chvěl. Mezitím k nám přišel *šamaš*, a s pomocí našeho přítele nám řekl, abychom četli pasáže z knihy, kterou přinesl. A tak odříkával verše z *Tóry*. Stáli jsme tam a hleděli na dlouhou Zeď nářků, a jak jsme slyšeli ty hořké nářky, nemohli jsme se ubránit propuknutí v pláč ze soucitu a z toho, že se také podílíme nářky nad zničením Chrámu. A potom, po modlitbě v našem jazyce, jsme se vrátili domů.

Řekli nám, že mnozí králové zkoušeli zbořit Západní zeď, ale nedovedli to, neboť všechny svaté nádoby z Chrámu jsou pohřbeny pod ním. O šabatovém večeru jsme šli do sefardské synagogy, a když jsme se vrátili, pojedli s námi švagr a švagrová našeho přítele. A tak jsme je potěšili šabatovými písněmi v našich melodiích, a poté také oni zazpívali. To všechno pozvedlo naši náladu o svatém šabatu. A v neutuchající radosti našich duší jsme šli spát v pozdní hodině.

Nazítří ráno jsme šli do velké sefardské synagogy, a posadili se na zadní lavice. Členové obce nás prosili, ať se posadíme až na *bimu*, na níž sedí velcí rabíni během modliteb, a tak jsme tak učinili, abychom vyhověli jejich prosbám. Předtím než přinesli Tóru, řekli nám, abychom předstoupili k *aron ha-kodeš*, tam mi *šamaš* řekl, abych otevřel schránku, a pozvedl koruny (aby tak vzdal úctu návštěvníkům), a poté dva lidé (kohen a levita) pozvedli *Tóru*, vyvolali

mne jako třetího ke čtení, a také chtěli vyvolat mého přítele doktora, ale on projevil přání číst *haftaru*. Četl opravdu velmi krásně, všichni ho poslouchali s velikou radostí.

Přispěli jsme synagoze takovým obnosem, jaký jsme si mohli dovolit. Jen co jsme dorazili domů po modlitbě *šachrit šel šabat*, dorazilo několik rabínů, aby si nás prohlédli, a zeptali se nás ohledně indických Židů. Poté, co jsme jim pověděli o důvodu našeho příjezdu, navrhli místa, která lze shlédnout. Zeptali jsme se jich, jak můžeme navštívit chrám Bejt-El, který je v hradbě Jeruzaléma, a oni nám odpověděli: „Jestli chcete, můžete to místo navštívit, ale (dodali): „Dodnes to nikdy žádný z Židů neudělal až na dva.“ Jedním z nich byl sir Moše Montefiori z Anglie. Posadil se do nosítek, která nesli čtyři muži na ramenou. Zeptali jsme se ho: „Kvůli čemu tam Židé nevstupují?“ Oni odpověděli: „Poněvadž v časech zničení Chrámu tam byly desky úmluvy a svaté nádoby pohřbeny pod podlahou, není přípustné stoupat na to místo (protože nesmíme stoupat na hroby), jinak bychom ho znesvětili - svatost lidu Izraelského by mohla být poškozena. Tak je vědomí tohoto uchováváno až dodnes.“

Ještě jsme pokračovali a ptali jsme se: „Jak je možné, že strážci se tam stále procházejí po celém tom svatém místě, a když tam vážený Moše Montefiori vjede na ramenou svých nosičů, zdali tam pak také jejich nohy nevkročily?“ Tak nám vysvětlili, že lidé jiných vyznání o tom nevědí, a proto nemají „židovskou vládu“, a jsme krátcí na to, abychom pomohli. Nicméně jsme se dál ptali (z nutkání navštívit to místo): „Jak uspokojíte naše přání?“ A takto odpověděl jeden z vážených: „Budu se snažit uspokojit vaše přání.“ A odešli domů.

O šabatu, po jídle, nás náš hostitel vzal ke svých příbuzným. Také nás tam báječně uctili. Za nějakou dobu jsme se šli projít, a po cestě jsme se dozvěděli, že je tam 35 židovských rodin. Navštívili jsme také „Rotschildovu nemocnici“. Je určena mužům, ženám, a také dětem, (kteří se všichni uzdraví velkým milosrdenstvím Božím). Mezitím přišel čas modlitby *mincha*. Proto jsme se shromáždili v modlitebně nemocnice. Také tam mě vyvolali k Tóře. Po cestě domů jsme navštívili známé, a večer po modlitbě *aravit*, o konci šabatu, jsme se potěšili, a šli jsme spát poté, co jsme před spaním zazpívali *kriat šema*.

Nazítří ráno, aniž bychom ochutnali co k jídlu, jsme vyšli směrem k Jaffské bráně a k Mea Šearim, ale po cestě jsme se ztratili, a uviděli jsme řecké domy. Nepodařilo se nám najít správnou cestu. A jak jsme pokračovali, vraceli jsme se na místo, odkud jsme vyšli, znovu a znovu, ale Jaffskou ulici jsme nenašli. Každého, koho jsme potkali, jsme se ptali: „Kde je Mea Šearim?“ Ale oni nám nerozuměli, a protože Řekové nemají přátelské vztahy s Židy, neustále na nás přicházel strach. Podařilo se nám potkat jen Řeky - muže, a jejich děti, protože jejich ženy nevycházejí ze svých domů. A pokud přece vyjdou, vyjdou jen obzvlášť zahalené až po kotníky, a dokonce jsme jednu takto oblečenou řeckou ženu viděli. Najednou

jsme uviděli toho Žida z Bagdádu. Zeptal se nás: „Co že se tu tak točíte mezi Řeky?“ Řekli jsme mu, že jsme ztratili cestu do Mea Šearim. A tak nám tam cestu ukázal. Samozřejmě jsme šli k vozkovi Josefovi. Poté, co jsme si s ním popovídali, vrátili jsme se domů. V deset hodin jsme se nasnídali. Šli jsme se projít s naším hostitelem. Nejprve jsme navštívili dům královny Heleny. Je postaven z kamenů a stále vypadá nový, je vysoký, dvoupatrový, prostorný, v okolí jsou domy jejich příbuzných. Odtamtud jsme pokračovali krátce a vyšli jsme ven branou Olivové hory.

Tam jsme na úpatí hory uviděli hřbitovy. Na jedné straně sefardský, a na druhé aškenázský. Tyto hřbitovy jsou uspořádány do řad. Navíc, nedaleko od hrobů, stojících u zdi, stojí hrob Abšaloma, syna krále Davida (a ten je nazván „Abšalomův památník“), vybudovaný z kamene a vápna, a je tedy velmi pevný. Jeho kopule hodně září, ale v současnosti je stavba velice zanedbaná.

Jeho kopule je v anglických archívech v Londýně. Jad Avšalom stojí blízko obecného židovského hřbitova, a není blízko místa, kde jsou pohřbeni vévodové a králové, neboť Avšalom se vzbouřil svému otci, králi Davidovi.

Půl míle odtamtud jsme viděli malé kopečky. Když jsme se k nim přiblížili, ukázalo se, že tam jsou konstrukční práce kvůli stavbě silnice. Dávali jsme pozor, neboť všechny ty kopečky byly z prachu, a ten prach byl z obětí, které naši otcové obětovali na oltář. Dlouho jsme se dívali na ten prach, který byl odkryt po stovkách let. Slyšeli jsme také o karaitech, i kdyby jich bylo více než devět (pokud jich je více nežli *mijnan* v Jeruzalémě), a oni byli vykázáni, neboť jeden rabín je z nějakého důvodu proklel a omezil jejich počet v Jeruzalémě. Na jiných místech jich je velmi mnoho, o mnoho více nežli devět. Jejich hřbitov je na jedné straně cesty, zatímco na druhé straně se nachází hrob proroka Zacharijáše, vedle jeho modlitebny. A tam blízko je vesnice Šelivan, a blízko ní arabská vesnice Bejrút. Vedle domu rádce krále Davida je pramen. V okolí mezi Olivovou horou a horou Moria je údolí, kde jsou velké hroby rabínů známých jmen, a návštěvníci pokládali na hroby maličké kamínky, a lidé, kteří tam byli, líbali hroby na znamení lásky a úcty. V úzkém údolí, v prázdném místě, Židé pohřbívali své mrtvé po tisíce let, a přesto je v tom okolí stále spousta místa. Proto by mohla vystačit ještě na tisíce let (a s milosrdenstvím Božím nám přidělí dlouhé a důstojné životy).

Určitý kus odtamtud jsou hřbitovy karaitů (tzn. Židé, kteří uznávají jen Pět knih Mojžíšových), odděleně (od ostatních), protože se nežení a nevdávají za ostatní našeho vyznání, a také s nimi nejedí, a také s nimi neprovádějí většinu zvyků, vyjma *šabatu* a *brít mila*. Odtamtud jsme vystoupali na Olivovou horu. Z věže, která je na vrcholku hory, jsme jasně viděli říčku Jordán na jihu, jeho další tok vytéká z pouště. Při západu slunce vypadala

říčka překrásně, a to nás těšilo. Moc jsme to místo chtěli navštívit, ale hrozilo tam nebezpečí ze zabití bezbožnými. Navíc bylo nebe pod mrakem, a trochu přšelo, a tak jsme náš plán to tam navštívit zrušili.

Vrátili jsme se domů, a právě byl večer Esterina půstu, proto jsme se nejdřív najedli, a poté šli do synagogy. Po čtení *megily* za svitu svící jsme odešli domů. Také doma četl náš hostitel své ženě, která seděla vedle něho, *megilat Ester*. Po nějaké době jsme šli spát. O postním dnu v synagoze opět četli ze svitku. Večer pan domácí, jeho švagrová a její manžel, slavili s námi, a všichni odešli brzy spát. Ráno jsme viděli davy chudých proudit po domech a prosit o almužny. Domáci rozdělil velkou částku potřebným. Ulice byly plné oslavenců. Zvykem o tomto dni je posílání dárků, a také vzájemné návštěvy mezi přáteli a blízkými.

Mezitím k nám přišel jeden Žid, roznašeč jídla – zásobovač armády. Trochu s námi poseděl, a vzal nás k sobě domů. Jeho dům odpovídal jeho společenskému postavení. Přinesl nám různé delikatesy, a také víno. Měl dvě arabské dívky, které mu byly služkami, a byli tam také židovští služebníci. Také tam nám přinesli jablečný džem a med. Potom přinesli mléčné výrobky, a hned nato přinesli masité pokrmy. Zeptali jsme se jich: „Jak je možné, že je dovoleno jíst takto masné výrobky ihned po mléčných dobrotách?“ Oni nám odpověděli: „Je možné omýt si ústa a umýt si ruce, a tak je to dovoleno. Protože mléčné věci se stráví rychle, a ne jako masná jídla. Proto, po snědení masa je zakázáno jíst mléčné pokrmy.“

Po obědě, k uctění svátku *Purím*, přišlo šest mužů s anglickými hudebními nástroji, navíc s houslemi, a líbezně nám zahráli žalmy Davidovy. Při tom poslechu překrásné melodie naše srdce zaplavil opravdový cit, a z očí nám bez přestání tekly slzy. Náš pan domácí je potěšil peněžítým darem, a oni se domů vraceli vesele a se zpěvem.

A potom nás náš hostitel vzal ukázat nám místo, kde stál chrám. Přišel k veliteli strážce pevnosti u místa, a řekl mu (o nás), že jsme přišli zdaleka, abychom viděli svaté místo, přeložil nám otázky, které nám položili. Poprosili jsme ho, aby mu řekl, že Indie je velice velká země, plodná a prostorná, a také jako země dobře vedená a spořádaná.

Když to slyšel, přikázal dvěma vojákům a dvěma důstojníkům, aby nám ukázali to svaté místo z věže. To, co jsme toužili spatřit, jsme uviděli jasně. Pozůstatky nejsvětější svatyně, kde se objevovala (*šechina*) – (kde dnes stojí Omarova mešita – poznámka editora).

Na základech se chvěje veliký kámen, odkud je o každém konci šabatu hlasitě slyšet hlasitě odpověď třikrát slovo Izrael. Ve stejnou dobu jsou muslimové zvyklí předčítat úryvky z Koránu. Ten hlas je na začátku silný, pokračuje středně silně, a nakonec je velmi slabý. To proto, že se tam nachází jiný národ. Pokud by se Izraelský národ bál nebes a odříkal by *kadiš*, přitom volání by hned přišel Mesiáš. Tak se praví odjakživa až dodnes.

Omarova mešita, která stojí na tom místě, je kruhová, a zdáli vypadá jako pokrytá kovem. Střecha je barvy azurové, východně i západně od ní je úzký prostor, z jihu se prostor rozšiřuje, a naproti odtud u místa Šalamounova paláce je guvernérský palác. Palác má sedmdesát pět oken, a přesně uprostřed oblouku vyřezávané dveře. Jedním z oblouků podjížděly vozy. Druhým obloukem vedla cesta mytí nohou, a třetím se šlo k Chrámu samotnému. Na volném prostranství, které je proti Šalamounově paláci, byla v dobách Chrámu síň, kde dleli královi přední muži, a vykonávala všechny rozsudky spravedlivého soudu pro každého žadatele.

Kolem toho místa (Chrámu) je široká hradba, na níž mohly projet dva vozy zároveň. To vše jsme viděli dopoledne.

Následující den jsme poprosili o dovolení jít do Mea Šearim, protože jsme si tam pronajali dva pokoje. Struktura té čtvrti vypadala takto: Uprostřed je prostor 12 tisíc čtverečních stop, a kolem kamenné budovy z vápence. Každý dům má dva veliké pokoje asi 20 stop čtverečních veliké. Ne všechny domy mají balkony. Uprostřed čtvrti je synagoga, knihovna, a škola. Většina tamních obyvatel jsou aškenazové. Jsou chudí, ale dobří. Ihned nato, co se doslechli, že tam budeme bydlet, muži, ženy a děti bez jediného slova nám pomohli přinést zavazadla, ačkoli nerozuměli ani slovo anglicky. Kromě Belly, nejstarší dcery pana Šmuela Meira, ta se ten jazyk naučila v Americe. Mnoho žen uklidilo pokoj a ještě upravily pár věcí, abychom si dobře odpočali, přestože jsme se spřátelili s Belou díky jazyku a potřebě nám s ním pomoci. Byla vždy pokorná a cudná. Její rodiče uměli trochu anglicky, ale nerozuměli jsme jejich přízvuku. Nicméně nám oni tři (Bella a její oba rodiče) velmi pomáhali po celou dobu, co jsme tam byli. Po celý předvečer šabatu a také o šabatu jsme byli zváni k hostině. Po *kiduš šel šabat* jsme byli uvedeni ke společnému zpěvu šabatových písní. Po požehnání „který jsi nám vydal chléb ze země“, jsme pojedli společně s jejich židovskou služebnou, která nám předkládala chutné pokrmy.

Protože jsme tam strávili značnou dobu, poznali jsme své hostitele velmi dobře: muži jsou skromní, pravdomluvní a pracovití. Také ženy jsou spolehlivé a pracovité, přirozeně bohabojné. Z patnácti a šestnácti tisíc obyvatel nikdo nekonvertoval (nesešel z cesty), a to je důkaz pravé cti. Všichni ctí práva bližního, snaží se nezranit city druhého. Ženy, ačkoli si volně povídají, nikdy nepřekročí meze. Ženy a mladé dívky vykonávají ochotně všechny domácí práce. Například mytí nádobí, zametání, praní prádla, bělení, šití, vyšívání, a dokonce zhotovování *ciciot*. Jsou neustále zaneprázdňeny, dokonce po večeři všechny susedky sedí, vyšívají, a tak dále. Samozřejmě, že o šabatech je jim naprosto zakázáno pracovat. V pátek

odpoledne celá rodina navštěvuje Zed' nářků, a tak se poklidně připravují na šabat. Už v pátek od poledne přestávají muži vykonávat jakékoli druhy práce.

Ve městě: Před západem slunce zatroubí *šamaš* na roh na znamení ukončení všech prací před odchodem do synagogy k vítání šabatu. A v Mea Šearim vchází *šamaš* za stejným cílem do všech domů, protože tam hlas rohu není slyšet. Ihned všichni uhasí své ohně a odejdou do synagogy po rozsvícení svící. Pokud to někdo nedodržel, sdělují si to jeden druhému, až to dojde k uším rabína a ten uloží těžký trest tomu muži nebo jeho rodině. Ale není třeba trestů, neboť všichni uposlechnou dobrovolně a rádi.

Pokud muž a žena sejdou ze správné cesty, rabín je oddá. V případě cizoložství uvězní muže v tmavém pokoji a veřejně ho zbičují. A ženu vezou na hřbetě osla po celém městě, a pak ji vypovědí z města. Všechna práva k vykonání trestu jsou v rukou rabína. Před několika lety se stal takový případ, a ten dotyčný muž byl potrestán. Přestože si ženy a muži povídají svobodně, je zvykem, že během hovoru zůstávají dveře a okna otevřená až do okamžiku odchodu muže nebo ženy. Navíc k tomu nikdo neodchází do jiného domu, pokud to není nutné. Takové a jiné zákazy nejsou skrytými případy a všechny jsou odhaleny.

Nisuín: Nejprve rodiče vyberou nevěstu, a nejprve hledí na to, jaké má srdce. Dokonce jí ukážou svému synovi. A dokonce jsou ochotni dovolit mu, aby viděl, koho si vybral. Většinou se rodiče nevěsty ptají, aby ji poznali (za ženicha), protože si přejí, aby mezi párem vznikla skutečná láska. Po sezdání ukládají rodiče ženicha povinnosti živit pár na syna ohledně živobytí dvojice ze strany syna, aby byl samostatný a ne závislý na nich, aby na něj jen dohlíželi, a v případě potřeby pomáhali. Kéž by tomu tak bylo u nás.

Šli jsme navštívit vzdělávací školu *Dorej Cion* – Generace Sionu. V tom ústavu bylo přibližně šedesát žáků a čtyři učitelé. Ředitel vyučoval *Tóru* společně se třemi pomocnými učiteli. V každé třídě bylo patnáct žáků. Většina z nich pobírala příspěvky ke studiu z Francie nebo Německa. V semináři je také sefardská synagoga. Většina škol patří aškenázům, na vše dohlíží rabi Šlomo Chajim. V jedné škole je 75 žáků a studují v ní *Tóru*, *Proroky* a *Spisy*. Další školy byly založeny Rotschildem, a jsou podporovány bohatými dotacemi z Anglie.

Ve školách Rotschild, Sassoon, Rafael Levi Bejrútský, je 300 žáků v devíti třídách a deset učitelů, kteří tam vyučují. Jsou opravdu veliké a lze tam studovat až do dospělosti. Zatímco dvě patří Rotschildovi, tři rodině Sassoonů, a čtyři Levimu na dalších místech. K tomu se tam mají stavět výchovné školy. Ředitelka je Francouzka a převládá v ní, kromě dalších jazyků, dobrá angličtina. Žákyně se vyučují *Tóře*, šití, vyšívání, a dalšímu. Budovy škol jsou prostorné, a stojí na rozlehlém pozemku. Rovněž jsou tam nemocnice; také ty jsou finančně

podporovány bohatými z Jeruzaléma a z Anglie. Spolu s tím tam stojí také ubytovny, ve všech školách, které jsme tam navštívili, nám nabídli vybrat si náhodného žáka a v naší přítomnosti jim dávali otázky z *Tanachu*. A také je vyzvali, aby zazpívali žalmy. Děti se orientovaly ve všem, na co byly tázány. Ředitel nás doprovodil do každé třídy a třída před ním vždy projevila úctu. I když stál před třídou, vládla zde radost nad naší návštěvou. A jak jsme to viděli, radovali jsme se, a v našich srdcích byla láska ke všemu dění v tamní výchově. Nazítří jsme navštívili Betamchuj, jak se říká místu, kde se rozděluje jídlo chudým. Nachází se ve veliké jeskyni vytesané ve skále. Jsou tam místa k sezení a také předsíně, úhledné a vyzdobené vyřezávaným dřevem. Na stejném místě byla kdysi skladiště obilí určená charitě. Cesta tam byla kamenitá. Když byly v Jeruzalémě zmatky a chaos, a byla válka, tisíce lidí se tu skrývaly. K tomu, aby člověk vešel dovnitř, bylo třeba rozžehnutých svíček, a také se při vcházení sklonit. Jeskyně je velice pevná, ale při cestě k ní se musí dávat veliký pozor, protože má mnoho výčnělků a velikých skal. Bývala tu cestička, ale nyní ji rozšířili. I tam jsme viděli spoustu popela z těch, kteří byli dříve na tomto místě obětováni.

Divil jsem se tomu, jak se popel za tisíce let zachoval. V poledne jsme navštívili hrob proroka Samuele. A doprovodil nás pan Abraham Halevi. Pronajal kvůli nám tři osly. Na onom místě jsou pohřbeni všichni páni krále Šalamouna, kromě Šimona Ha Cadika. To místo se nazývá Ješivat Sanhedrin. I toto místo je ve veliké jeskyni a umně vytesané. Nade všemi hroby je klenba, a na všech hrobech jsou květiny. Proto je vchod tak nízký, aby šla jeskyně dobře rozpoznat, ale zvenku byly vidět jen dveře.

Dvě hodiny nato jsme došli k hrobu Samuele. Hrob se nachází na vrcholku hory, a přes něj stojí obrovská budova. Obvykle není Židům dovoleno to tam navštívit. Strážci jsou muslimové. Přesto tam všichni chodili, výměnou za jednu rupii neboli dva drobné za frank. Jejich ženy nám dovolily se po tom místě projít. Nevěděly, že jsme Židé. Nicméně nás dvakrát třikrát varovali (abychom si pospíšili), než se vrátí jejich muži – strážci. Hrob je postaven z vápencových kamenů, je vysoký a dlouhý a pokrytý pokrývkou z hedvábí, a okolo jsou rozloženy cennosti. Ihned se nám vybavilo všechno ohledně ducha, přešla mě hrůza, a začal jsem lapat po dechu, vzlykat. Pomodlili jsme se v maráthí (v našem jazyku), a prošli jsme blízké okolí. Hrob se tyčí do výšky čtyř stop, je šest stop široký a osm stop dlouhý. Mezitím se vrátili strážci, a poslali nás na nejlepší poschodí a na balkon. Odtamtud jsme viděli na Jeruzalém, a viděli jsme až na pobřeží moře, které je u Jaffa. Celá cesta tam a zpět nám trvala pět hodin.

Během 21 dnů, co jsme měli ve Svatém městě, se nám povedlo se umýt jen třikrát, neboť zde není zvykem se mýt tolik jako u nás (v Indii). Jsou tam také veliké lázně, jedny patří arabům a jsou Židů. Samozřejmě že ve všech třech případech jsme se sprchovali v těch židovských.

Když jsme šli na adresu, kterou nám dal pan Josef Jechezkel Razpurkar, pohostil nás ten muž sladkostmi, vínem, a jiným jídlem. Starý kohen nám dal své ruce na hlavy a ze srdce nám požehnal. Dali jsme mu čtyři franky a šli jsme. Muž bydlel v budově, kterou si pochvaloval, že mu postavili zámožní lidé z Anglie.

V patrových domech bydlí židovské rodiny. Kohenův syn nám ukázal celou budovu zevnitř. Velký dům je postaven z bílých kamenů v anglickém stylu. Blízko je krásný a zajímavý palác, a je po cestě do Hebronu. Na jedné straně paláce je sefardská, a na druhé straně aškenázská synagoga. Tam je slavný *chazan*, chytrý a zběhlý v řečnění. Dal nám hebrejskou brožurku. Uvnitř v domě sedí v řadě jeho dcery a věnují se šití. Na všech místech, která jsme viděli, se nám naskytl stejný pohled. Tak jsme tomu rozuměli, že to je jejich zvykem. Jeruzalémské nebe je neustále pod mrakem, a obvykle bezútěšně studené, a vzhledem k rozdílu půl hodiny východu slunce v Madrásu a tím v Bombaji tam je (mezi Indií a Izraelem) časový rozdíl přibližně půl dne.

1. 3. 1880 jsme se rozhodli přemístit se do Hebronu. Proto nám pan Mordechaj Avraham Levi dal dopis pro svého bratrance včetně prosby, aby se o nás dobře postaral, pohostil nás, a ukázal nám úctyhodná místa, která stojí za navštívení; a pronajal nám na cestu čtyři osly. A tak nás dva, otec (starší z Port Saíd), který nás doprovázel, a Baghdádský, my čtyři jsme všem řekli sbohem s velikou láskou, a na oslech jsme se vydali na cestu. Ale po určité době můj osel klopýtl, a upadl i se mnou. A tak jsme se prohodili v řízení a pokračovali dál.

Na cestě jsme viděli veliké domy Židů na straně pravé, a vlevo, jak jsme vyjížděli z údolí, jsme míjeli pláň, a uviděli jsme kopce po cestě do Betléma. Zde jsou domy dobře postavené a vkusné a cesty jsou velmi široké. Místní obyvatelé – Řekové – jsou křesťané, a vojáci muslimové. Jiné kmeny tam nejsou. Po dalších dvou hodinách od výjezdu z Jeruzaléma jsme dorazili ke hrobu Ráchel. Stav hrobu nás velice nadchl. Je dlouhý třicet stop, na šířku 25 stop a výšku 40 stop.

Tam nám správce přinesl konvici oleje a nabídl nám rozsvítit svíci a přečíst verše, které nám ukázal v hebrejské knize. A pak jsme přečetli verše a obešli jsme hrob sedmkrát. Poté jsme se pomodlili v maráthí, něco jsme pojedli a odpočinuli si. Poté co jsme správci zaplatili dva franky, pokračovali jsme v naší cestě. Přešli jsme kopce a pláň, a asi tak po půl hodině jsme dorazili k velkému rybníku krále Šalamouna, a ten byl stále jako v době, kdy ho zbudovali.

Odtud přiváděl Šalamoun vodu do Jeruzaléma. Ale Arabové ji zastavili, proto vykopali jiné nádrže, které byly dobře vystavěné a naplněné dešťovou vodou, s jejímž množstvím si byli jeruzalémští obyvatelé nuceni vystačit. Jak jsme dlouho hleděli na Šalamounův rybník s obdivem, uviděli jsme Žida na cestě z Hebronu do Jeruzaléma. Uměl dost dobře anglicky. Šli jsme k němu, a zeptali jsme se ho, a po pozdravu jsme se ho zeptali: „V Tóře je psáno, že toto je země oplývající mlékem a medem, tak jak to, že je plná pouště a skal?“ A on odpověděl: „Dám vám otázku, a vy mi na ni odpovězte: když šel Abrahám z Hebronu na horu Moríja, kolik dní šel?“ Odpověděli jsme: „Tři.“ „A proč dnes k tomu stačí jen jeden den?“ Zeptal se ještě, a odpověděli jsme: „Možná tam stoupal z jiné strany, anebo šel příliš pomalu?“ a on dodal: „Když cesta byla ta samá, a Bůh, budiž požehnán, byl s ním, proč to trvalo tak dlouho?“ Nevěděli jsme co odpovědět, a on pokračoval: „ale pro naše hříchy se ztratila její velká úrodnost, a změnila se ve skalnatou a plnou pouští.“ A dodal: „Přijďte ke mně do Jeruzaléma.“ A odešel, a my jsme pokračovali ve své cestě.

Okolo jezer jsou arabské obyvatelstvo, a je tam také tábořiště pro ty kdo přecházejí po horách, kopcích a pláních. Viděli jsme vinice zavlažované vodou z jezer. Také se tam pásala stáda dobytka, ovcí a koz. Měli silná těla. Na páteři nemají krávy ani volí hrb. V době kdy začíná modlitba ke Stvořiteli vesmíru, přibližně v šest hodin večer, jsme došli do Hebronu. Jelikož je cesta souvisle pokryta kulatým kamením, oslové někdy klopýtali, a dokonce i my jsme padali s nimi.

Okolo Hebronu jsme viděli vinice a sady. Když jsme vcházeli do bran města, uviděli jsme, že Židé zde sedí ve dveřích svých domů. Když uviděli, že jsme Židé, dlouze nás pozorovali, a když jsme jim ukázali dopisy, které jsme s sebou přinesli, a zeptali jsme se na muže, se kterým jsme se potřebovali setkat, všichni se kolem nás shromáždili, a přítel Mordochaje jeruzalémského nás vzal ke svému bratranci Mordechajovi. Když uviděl druhý podepsaný dopis, naléhal na nás, abychom byli jeho hosty. Řekli jsme mu, že také k němu jistě přijdeme. A tak nás doprovodil až do domu svého bratrance Mordechaje. Zatímco pán domu odjel do Jeruzaléma, ženy se nás přívětivě ujaly, a přichystaly nám oddělené pokoje. Připravily nám dobré jídlo a uctily nás stejně tak dobře jako v Jeruzalémě. Rovněž večer nám nic nechybělo, neboť paní domu se svou švagrovou (sestrou muže, jenž odjel do Jeruzaléma), se o vše postaraly.

Nazítří ráno s námi šli rabín, tři muži z rady, a *šamaš* k jeskyni Machpela, která se nachází na vrcholku kopce nedaleko města. Kolem je veliká zeď. Kromě kupole, která je na ní, jsou tam ještě čtyři kupole na sloupech. Část budovy je postavena králem Šalamounem. Když jsme uviděli tu jeskyni, roztrásko se nám tělo, a vlasy se nám zježily. Když jsme si dodali kuráže a

přiblížili se, našli jsme vchod v jednom z velkých kamenů. Šíře kulatého vchodu byla přibližně 3,5 stopy. Tam jsme předčítali oddíly modlitby pro to místo určené. A tak jsme se ptali: „Proč se k takovému vchodu nepřiblížit?“ a „proč je třeba se tam modlit (proti tomu vchodu)?“

Tady přichází známá legenda⁸³, dlouze vypravovaná, se zajímavými detaily a vpravdě okouzující, o tom jak do jeskyně Machpela spadla dýka muslimskému králi, kterého zajímalo, co je uvnitř té jeskyně, a příběh je ve zkratce takový:

Jelikož všichni muslimové, kteří byli do jeskyně spuštěni, zemřeli, poradil jim rádce, aby se obrátili na Židy, aby to přenechali Židům, takže oni padnou za oběť, a muslimové budou zachráněni.

Po třech dnech očištění, půstu a modlitby Židů u hrobu Jišaje, otce Davidova v Hebronu, losovali, aby určili, kdo sestoupí do jeskyně, a vynesou dýku. Los padl na jediného syna rabína. Ale na jeho místo, aby sestoupil do jeskyně, se dobrovolně přihlásil *šamaš* obce.

A takto pokračuje příběh legendy podle vědomí vypravěče: ihned mu na pas přivázali dlouhé lano a nařídili spustit ho dovnitř. *Šamaš* se vroucně modlil. Od konce vlády lidu Izraele – kdo tam sestoupil, nevrátil se živý. A tak si můžete jen představit stav *šamašovy* mysli. Když se jeho nohy dotkly dna jeskyně, uvolnil lano, které měl utážené kolem pasu, a potmě šel kupředu, zatímco z jeho hrdla zněla upřímná modlitba. Mezitím se mu v dáli zjevil ctihodný stařec s šedivými vlasy a v bílém oděvu. *Šamaš* se velice vyděsil. Ctihodná postava ho oslovila jménem a pravila: „neboj se, vždyť já znám cíl tvého poslání. Pověz mi prosím, zda chceš tu dýku nebo kropáč, který mám v ruce.“ *Šamaš* odpověděl: „Podle příkazu krále mu musím přinést tu dýku.“ „Tak pojď ke mně“, řekl mu stařec, a jak se přibližoval, tak k němu vanul vonný vítr, a oživoval jeho celého. Navíc odtamtud vycházely paprsky světla, které se zvětšovaly, a měnily v silné světlo. Tak vešli do vzácné zahrady. Tam ho stařec uvedl před Abrahámem, Izákem, a Jákobem a naše matky Sáru, Rebeku a Leu, a poradil mu, aby je požádal o tu dýku. *Šamaš* z velké úcty k nim všem stál opodál a nepřibližoval se. A tak se k němu přiblížil náš otec Abrahám, natáhl k němu dýku, a řekl mu: „můžeš si ji vzít s sebou.“ *Šamaš* odpověděl Abrahamovi: „Je pravda, že jsem sem přišel odnést si tu dýku, ale velmi rád bych tu zůstal.“ Ale Sára a Abraham odpověděli takto: „Náš synu, musíš se vrátit a říci synům svému lidu, že jste se ještě nezměnili k lepšímu. Jste ještě velmi daleko od toho stát se pokornými. Podívej se například sám na sebe. Když jsi sem vcházel, nepronesl jsi (požehnání) „mír s vámi“. To svědčí o vaší tvrdošijnosti. Kdybys býval všem zde přítomným řekl „mír

⁸³ Vilnai, Ze'ev, Masevot qodeš be-Eres Jisra'el, I, Jerušalajim, 1986, s. 121, 122.

s vámi“, býval bys dosáhl okamžitého vykoupení. Pokud se vrátíš, nikomu o nás nevypravuj, jinak zemřeš!“ A *šamaš* znovu prosil, aby ho tam nechali. Ale nedali mu jinou možnost než se vrátit. A tak ho stařec s kropáčem odvedl až ke vchodu jeskyně.

Šamaš uviděl konec lana, jak visícího ve vzduchu, a uvázal si ho kolem pasu. Lidé, kteří na něj čekali nahoře, to ucítili, a rychle ho vytáhli. Ve tváři celý zářil. Předal dýku králi, a ten se ho zeptal, jak tu kýženou věc našel, a proč mu zabralo tolik času dlít v té kobce. *Šamaš* mu odpověděl, že nemá dovoleno o tom vyprávět. Vládce mu hrozil, že ho zabije, pokud nebude mluvit. Tak byl *šamaš* donucen odhalit tu historii, ale poprosil, aby bylo postaráno o bezpečí jeho rodiny po zbytek jejich života. A tak zemřel. Jeho lidé ho pochovali s velikou úctou, a kolem vchodu do jeskyně postavili balustrádu, a zakázali do ní vstupovat.

Až potud vypráví legenda, a proto jsme si až potud mohli přiblížit. A ještě se povídá, že kolem jeskyně Machpela zbudovali plot, a vchod se otvírá jedním obrovským kamenem. Když se o tom dozvěděl král, přikázal uzavřít vchod cementem. Ale ještě téže noci se vchod sám otevřel. To je proto, že Bůh, budiž požehnán, to učinil, aby naši praotcové mohli slyšet modlitby tisíců generací, které od té doby minuly, a tento vchod je nazván branou do zahrady Eden, jelikož v časech praotce Abrahama, který zde pobýval, zabloudil jeho býk, a když ho hledal, našel ho právě u vchodu do jeskyně Machpela. Abraham chtěl vzít býka k sobě, ale ten se mu neustále vyvlékal z rukou, a paličatě trval na tom zůstat u toho vchodu. A tak se Abraham domníval, že je to vůle boží. A tak býka u jeskyně Machpela obětoval. Je možné, že Adam a Eva vešli do zahrady Eden tímto vchodem, a jsou tam pohřbeni spolu s dalšími. Jeskyně Machpela se táhne od hrobu Jišaje v Hebronu až po svatá místa v Jeruzalémě. Tak si to myslí místní lidé, a tak nám vyprávěli podrobnosti naši přátelé, kteří nás doprovázeli.

Jednou jsme se vydali podívat se na dům praotce Abrahama. Dům má jen přízemí. Vchod je čelem obrácen k východu, a je postaven z kamene a vápence. Uvnitř je veliký pokoj, ve kterém se modlívali naši tři praotcové, a také v tomto domě žili celý svůj dlouhý život; jen praotec Jákob odešel do Egypta.

Modlitební pokoj byl postaven samotným praotcem Abrahamem, a zbytek domu byl opraven. Ve starobylém pokoji je dnes ve zdi skříň, vyrobená z olivového dřeva. Když chtěli pokoj rozšířit, aby v něm zbudovali synagogu, omdlívali ti dělníci, kteří byli najati k tomu, aby rozbili tu malou skříň i zeď, v níž byla vestavěna. Také další dělníci, přivedení místo nich, se cítili zle, a pociťovali závratě a omdlívali. A tehdy Židé poznali, že to místo patřilo našim praotcům, a proto je nedotknutelné. Proto je to místo chráněné a kolem něj postavený velký dům.

V této synagoze byli rabíni zvyklí se modlit. Během války v Hebronu odtamtud byli vyhnáni všichni muži kromě sedmi. Dokonce i na *Jom Kipur* jim chyběli tři do *minjanu*. Neměli jinou možnost než se začít modlit v neúplném *minjanu*. Ale před modlitbou *kadiš* se muži rozhlédli a uviděli, že je jich tam deset, a uviděli mezi sebou tři ctihodné muže v dlouhých bílých rouchách a s vínky a dlouhými vousy, zahalené do nádherných *talitů*. Pobyli tam do večera, a po modlitbě *aravit* se na ně hlavní rabín podíval a pravil: „Vzhledem k tomu, že jste teď tady i přes ohrožení života v důsledku té války, pojděte nyní s námi zakončit půst.“ Oni vyhověli jeho žádosti a odešli do jeho domu. Rabín je v úctě posadil v hlavním pokoji a šel do vedlejšího pokoje promluvit se svojí ženou, aby přinesla dobré věci k uctění hostů, ale když se vrátil, nenašel ani jednoho. Smutně poprosil svého syna, aby šel a našel je a přivedl je do domu. Mezitím si rabín lehl do postele a ponořil se do myšlenek, aby si vysvětlil tu záhadu. Zavřely se mu oči, a ve snu se vrátily ty tři ctihodné postavy, a řekly mu: „Vážený muži, skutečně litujeme této války. Jsme Abraham, Izák a Jákob, a kvůli tvé srdečné prosbě jsme přišli do tvého domu a zmizeli jsme. Tak vstaň a pojd' a sněz svůj chléb.“

Když se rabín probudil, vrátil se syn, a řekl, že muže nenašel. Otec mu vyprávěl o svém vidění. Ve stejnou chvíli se jeden rabín skryl na pastvině vedle hřbitova. Uviděli ho vojáci a stříleli na něj, ale rabín chytal (střely) a nechával si je u sebe. Když to vojáci uviděli, snažili se k němu přiblížit, a viděli si, že je bohabojný. A proto se ho již více nedotkli a šli si po svém.

Po mnoha letech bylo hrozné sucho, a v důsledku toho mnoho lidí zemřelo hlady. Hladovíci přišli k vládci, aby jim pomohl. Křesťané, Řekové a muslimové se modlili za déšť. Ale nepršelo. Proto se vládce obrátil na Židy, aby o déšť poprosili Hospodina. Řekli mu, že po třech dnech půstu se budou modlit, aby přivolali požehnaný déšť od Stvořitele. A tak po třech dnech a upřímné modlitbě bylo vidět mnoho mraků a začal padat vytoužený déšť. Proto vládce nařídil, aby lidé v Hebronu Židy střežili. Tak se píše v rabínských knihách.

Slyšeli jsme mnoho takových příběhů. Ale abychom knihu příliš neprodlužovali, skončíme zde u tohoto. Poté jsme navštívili hroby rodičů Davida – Jišaje a jeho ženy. U Jišajova hrobu je obrovský kámen a v něm malý vchod.

V Hebronu, na úpatí kopce, je mnoho velkých náhrobků rabínů, a mezi nimi je také ten Avnera ben Nera. Zvyk zakrývání hrobů obrovskými kameny tam stále existuje. Modlili jsme se u Jišajova hrobu, a tamní rabín nám požehnal požehnáním *kohenů*.

A tehdy jsme přišli ke druhému židovskému obyvateli Hebronu. V tom domě bylo mnoho dlouhých stolů a k nim nás uctivě usadili. U stolů také tiše seděly ženy a dcery. S milou řečí

nám přinesly spousty jídla. Než jsme odešli, dali jsme nejstarší dceři dvě rupie, rabínovi osm franků, taktéž *šamašovi*, ostatním jsme dali od půl rupie po dvě rupie. Tak jsme se vrátili na místo, kde jsme byli předtím.

Poté, co jsme se dostatečně najedli a trochu si odpočinuli, jsme se šli projít do města. Viděli jsme tržiště a židovskou čtvrť. Dříve se Hebron rozkládal na rozlehlé pláni. Nyní je u úpatí hory a je tam čistý vzduch. Okolo jsou pole, vinice a sady. Obyvatelstvo čítá přibližně tisíc duší, z nichž je mnoho židovských obchodníků. Nelze to přesně popsat. Jsou tam čtyři synagogy. Když jsme se vraceli, potkali jsme se s pánem domu, který se vrátil z Jeruzaléma.

Večer po modlitbě *aravit* jsme si dlouho povídali a jedli. Tak nám čas příjemně utekl. A poté jsme je informovali o našem záměru vrátit se do Jeruzaléma, a dali jsme jim půl guineje darem jejich dceři. Zazpívali jsme *šema* a odešli jsme spát. Z celého našeho chování, ať v Jaffo, v Jeruzalémě nebo v Hebronu - totiž: společenských vztahů, pravidel stravování, striktního dodržování časů modliteb - byli lidé hluboce dojata a přesvědčeni o tom, že obec Bene Israel si věru zaslouží všechno požehnání.

Třetího dne po našem příchodu jsme odjeli z Hebronu v devět hodin ráno, a po cestě se znovu utábořili na různých místech. Když jsme dorazili do Mea Šearim, uviděli jsme tam ženy a dívky, jak sedí a vyšívají ve dveřích svých domů. Jedna z nich nám přinesla horký čaj a po večeři a modlitbě *šema* jsme šli spát. Přišlo nás navštívit mnoho lidí z Jeruzaléma, a také my jsme je pak oplátkou navštívili. Procházeli jsme město ráno i večer a hodně rozprávěli. Jednoho šabatového večera přišlo 15 lidí z Mea Šearim, vykonali u nás v domě *kabalat šabat*, a zeptali se nás, jestli bychom jim mohli pomoci při stavbě synagogy, když nám to ujednání dají písemně. Ujistili jsme je, že tu žádost ukážeme členům naší obce v Bombaji.

A toto je obsah těch slov:

Prosba

S pomocí Boží (budiž požehnán)

(Nechť je vystavěn a obnoven) Jeruzalém, Svaté město, ještě za našich dnů

(Amen, necht' se stane Jeho vůle), roku 1880

Tak je řečeno v Izajášovi kapitole 54, verš 2: „Rozšiř místo ve svém stanu, ať napnou stanové houně tvých příbytků. Nerozpakuj se! Natáhni svá stanová lana a upevni kolíky.“, a také verš 12: Cimbuří ti udělám rubínová, brány berylové a celé tvé obezdění z drahokamů.“

Ze svatého místa hory Sión a Jeruzaléma

Draží bratři, kteří si zasloužíte respekt pro vaši šlechtnost a velkorysost, necht' Vám Bůh požehná a necht' střeží vaše bytí štítem po všechny dny vašeho života. Důvod, proč se na vás obracíme, je takový: ten, který si vyvolil Sión a bydlí v Jeruzalémě, nám velmi pomáhá dokončit úspěšně naše svaté poslání, pro dobro našeho národa, neboť až do úplného konce se neutišíme. A nyní je potřeba velká podpora při stavbě synagogy v Mea Šearim, jejíž vybudování jsme na sebe přijali. Modlete se k Bohu, neboť stávající počet synagog nám nestačí, jelikož zástupy našich bratrů z diaspory k nám proudí, neboť je potřeba zaplatit mnoho peněz za nájem, a ani byste ve svých představách neodhadli, jaké utrpení nám bylo způsobeno kvůli tomu všemu. A ti, kteří nemají takovou přehnanou sumu na zaplacení, přenocují pod širým nebem.

Proto nás 140 mužů, přišlo s návrhem a koupili jsme „Kadkod“ čili rubín, a postavili jsme tam sedmdesát domů za peníze, které byly shromážděny při štědrých sbírkách. Velmi se z toho výsledku těšíme. Byl tam postaven velký *bejt midraš* jedním mužem spjatým s chasidy, jehož jiného takového ve svatém městě není. Postavili rovněž ubytovny a náboženské školy. To všechno s myšlenkou na své blízké po generace. Také se zde vyléčil jeden nemocný muž, a jako vyjádření nekončících díky postavil sirotčinec a dům pro vdovy. Dnes je tento dům místem odpočinku pro ty, kteří před pěti lety velmi strádali. Dnes dlí v domech, které postavili za své peníze. Ačkoli Chrám je stále zničený, potomci rozptýlených bydlí ve čtvrti, která je den ode dne lepší. Plesáme, když vidíme krásu čtvrti a vystoupíme na pláň, která je

jen kousek odtamtud. Stvořitel světla osvítil náš zrak při opětné stavbě Siónu. Radujeme se z tohoto rozkvětu, a věříme, že Chrám bude postaven s milosrdenstvím Božím.

Nechť plamen bratrství zesílí ve vašich srdcích. Radujte se a těšte se ze znamení spásy. Oznamujeme vám, že ti, kdo kráčí cestou přímou, se vzácnou duší milující Sión a hodní chvály za své moudré skutky.

Doktor Joel Šmuel a pan Jicchak Šlomo, necht' je bůh ochraňuje, ti dva to místo navštívili. Drazí bratři! Předajte prosím tato naše slova mezi Bene Israel, a splňte velkou *micvu* vybudováním synagogy v Mea Šearim. V současné midraši je velmi těsno, pokud započítáme všechny ty, kteří opravdu velmi chtějí vejít, a my jsme nešťastní, a litujeme, že naše ruce jsou krátké na to, abychom mohli rozšířit prostor k modlitbě, a rádi bychom chtěli budovu zkrášlit tak, jak si to Bůh zaslouží. A proto jsme se obrátili na dobré lidi, a oni souhlasili s tím být svatými vyslanci, a také nás přesvědčili o tom, že jejich jednání je čestné, Hospodin jim dal oprávnění plnit tak důležitou *micvu*. A tak získáte jméno navěky, a touto mzdou získáte také možnost spatřit Chrám, a všichni uvidí, že o vás se hovoří při jménu Hospodinovu.

Všichni představení modlících se se připojují k této žádosti.

Podepsaní:

Solomon Maran Levi

Avraham Prost

Ben-Sion Leon

Šimon I. Solovjeiči

Během pobytu v Jeruzalémě se nebe zatáhlo a dokonce trochu sněžilo. Od devíti večer a následující tři dny nás trápil sních. Ráno jsme viděli, že celý dům, stromy i hory, byly pokryty těžkým sněhem, a celé okolí zářilo bělostí. A bylo opravdu zima, a po okenních sklech tekly potůčky vody. Sních blokoval polovinu vchodu, takže jsme pro velký chlad nemohli vyjít ven. Proto jsme se ve dne v noci zahřívali u kamen. Chlad nám neuškodil, naopak, nás posílil. Viděli jsme jen málo mlékařů a dělníků, a ti, kteří byli venku, byli oblečení v dlouhých oděvech a ve vhodných pokrývkách hlavy. Přirozeně nám to nedovolilo obnovit naše zásoby. Po třech dnech se sněžení uklidnilo, ale venku se dosud válela mlha, a byla vidět jemná pokrývka sněhu, a dokonce byli vidět i lidé chodit sem tam. Dokonce i v takovém počasí k nám přicházeli lidé na návštěvu. U této příležitosti nám pan Mordechaj Avraham Levi řekl, že „potom, co tolik dnů sněžilo“, dodal „protože pocházíte z teplé země, možná, že v takovém počasí onemocníte. A proto by bylo dobré, kdybyste odjeli do Jaffa. Pokud budete chtít, můžete tu zůstat.“

Chtěl jsem slavit pesach v Jeruzalémě, ale můj přítel doktor se necítil dobře, a proto jsme se rozhodli odjet do Jaffa. Vyjeli jsme nazítří v osm hodin ráno. Tehdy nesněžilo. Na druhou stranu, sních se ani nerozpustil, protože slunce nevycházelo. Vrstva sněhu byla asi 3,5 stopy vysoká. V takovém období jsme odjížděli z Jeruzaléma. Polovina cesty do Jaffa byla pokryta sněhem. Navzdory tomu přišly spousty lidí rozloučit se s námi. Do Jaffa jsme dorazili v osm hodin večer. Na cestě do Jaffa nás vezl stejný vozka jako předtím. Řekl nám, že předtím jsme platili za nocleh příliš mnoho, proto nás nyní veze k jiným Židům. Majitel restaurace se jmenoval Chajjim Goldberg. Pobyli jsme u něj osm dní za cenu půl rupie na den.

V Jaffu jsou pole patřící Židům, a také zahrady a sady, školy Mošeho Montefioriho, a synagogy. Poté co jsme obešli všechna ta místa, v devátý den, v deset hodin, jsme vypluli směrem k přístavu Port Saíd, kam jsme přijeli v 16 hodin. Také starý otec, který nás doprovázel, byl s námi. Společně s ním jsme v pořádku dorazili do jeho domu v Port Saídu. Po šesti dnech svátku pesach dorazila loď, jejíž cíl byla Kalkata, a do té lodi jsme nastoupili na cestu do Adenu. A tam jsme dorazili za dalších deset dní. Odpočinuli jsme si u pana Jaakova Avrahama Kehimkara. Poté, co jsme u něj byli hosty na šest dní, plavili jsme se nazpět do Bombeje (s velkou milostí Boží). Do našeho přístavu v Indii jsme dorazili po plných osmi dnech.

Pod dohledem Nejvyššího jsme se vrátili ke svým souvěrcům v radosti a v míru a podařilo se nám shromáždit více než 500 rupií na stavbu synagogy v „Kadkodu“ a poslali jsme ten obnos do Jeruzaléma. To všechno je vyryto na mramorové desce zlatým písmem na věčnou památku „Za štědrost obce Bene Israel“. Tak v Mea Šearim připomínají naše jména k dobré reprezentaci obce, a to jistě všechny těší. My jsme jen naplnili *micvu*, ale oni tam vložili jméno naší obce proto, aby vyjádřili své díky.

Tady je děkovný dopis, který jsem obdržel od obyvatel Mea Šearim ohledně našeho daru, který vzešel z dobré vůle.

Ctihodný pane,

již uběhlo dva a půl roku od vaší návštěvy této země, a také jsi viděl chudobu našeho národa, který zde pobývá ve veliké lásce k Sionu. Proto navzdory ceně pozemku, požadují majitelé deseti násobek.

Vedení Mea Šearim samo rozhodlo založit zde krásné sídlo, a už jsi mohl vidět krásu té nové čtvrti, a přesvědčil ses o tom, jak v ní obyvatelé žijí v klidu a míru, ve zdraví a bratrství, v lásce a v jednotě srdce. Zároveň jsi viděl ponížení z nedostatku prostoru k modlitbě, aby byl patřičný a vlídný, a slíbil jsi nám sebrat dar s tím cílem od Bene Israel, a při splnění toho slibu jsi nám poslal částku 43 anglických liber, 4 šilinků a 3 pencí (což je 518 rupií), 3 ány, a pět milů. Za tento příspěvek, a ještě za příspěvek jedné paní, jsme k synagoze připojili školu.

Ctihodný pane! Čím můžeme za váš akt dobročinnosti zaplatit, než šepotem našich věrných srdcí, a naším upřímným poděkováním. Obyvatelé Mea Šearim na vás vždy budou vzpomínat a žehnat vám rok co rok v tomto domě Božím. K tomu je zde upevněná deska, na které je jméno vaší vážené obce.

Buďte si jisti, že se neustále modlíme za váš mír.

Vedení Mea Šearim

8.2 Jaakov Jechezkel Pinglei: Naše cesta do Jeruzaléma

Předmluva

S požehnáním Hospodina se mně a mojí ženě úspěšně podařilo v míru vrátit poté, co jsme na vlastní oči spatřili Svaté město – Jeruzalém.

Podle svých nejlepších představ jsem mohl vykonat svou vytouženou návštěvu, a s nadšením a láskou nabízím čtenářům svou knihu, která je prostá, a nevyumělkovaná, a doufám, že ji přijmete s velikou radostí a neomezenými sympatiemi.

Draží čtenáři! Tak jako je Kasí pro hinduisty totéž, co pro muslimy Mekka, tak je Jeruzalém nejvíce milovaný Židy a křesťany. Ale muslimové ji nazývají „Al Kuds“, neboli „Svaté město“, a nyní je hlavním městem Palestiny, ve více než dvou tisících posledních let. Vzdušnou čarou je vzdálený 30 mil (50 km) od Středoziemního moře, a je umístěn ve výšce 2400 stop nad mořskou hladinou.

Kdo ve všech zemích se může rovnat králi Šalamounovi, známému po celém světě tím, že v jeho říši vládl mír a klid, a jeho pokladna byla stále plná a vrchovatá, takže ho ve všech zemích poslouchali s úctou a bázni, jehož vojska pokrývala celičkou zemi a jehož palác byl neustále plný velkých slavných mudrců a velkých učenců, zatímco on sám byl úžasně moudrý. A že v jeho době vzkvétaly na podiv všechny vědy, nauky, umění, a řemesla. Navíc Šalamoun obchodoval se vzdálenými zeměmi. A také v jeho době hlavní město Jeruzalém vyrostlo do nesmírné krásy nad všechna města světa nesmírnou měrou. A navíc není žádným zázrakem to, že ze všech koutů země proudili lidé spatřit jeho překrásné paláce a pozlacené chrámy, jeho vysoké domy a lahodné zahrady a potěšující výhledy. Je zřejmé, že toto vše učinilo skvělým město Boží tak, že to nelze vypovědět, a stalo se nepopsatelným místem setkání pro všechny východní i západní národy.

Ale toto vše vzbudilo žárlivost mnoha králů a jejich touhu je krutě a bez milosti dobýt. Mezi nimi byl i Titus Římský, který do něj vpádl s obrovskými vojsky.

Vypovím nyní krátce záznamy letopisů Kíta podle jeho knihy: V dubnu, po svátku *pesach*, který je jedním ze tří poutních svátků, kdy potomci Abraháma, Izáka a Jáкова putují v zástupech do Jeruzaléma, aby tam obětovali Hospodinu, a aby cítili Boží přítomnost dlící v chrámu božím Jeruzalémě, bylo město beze zbytku naplněné věřícími obce Izraele; Římané se utábořili naproti pevnosti, aby zabránili dovozu zásob a zboží pro všechny ty, kteří se tam shromažďují. S nadějí, že už nemají jinou možnost, se lidé podřídili. Tento dav, Chrám, a město padly zcela do jeho rukou. Nepřítel řekl: „Pokud nám otevřete brány města, neublížíme vám.“ Nicméně strážce se rozhodly odpovědět na naléhání mocného nepřítele, a rozhodly se zabít buď jeho, nebo sebe, ale vůbec ne se vzdát. To Tita rozčílilo, a rozhodl se všechny do jednoho zavraždit. A přestože byly okolo chrámu tři zdi, a město bylo dobře opevněno, nyní se Titus rozhodl vymýtit všechny strážce. Nechal postavit vysokou věž, a z jejího úkrytu bojovala římská vojska o každou píď. Když takový stav trval téměř čtyři měsíce, vypukl obrovský hlad kvůli efje (dutá míra) obilí. Lidé byli ochotni dát celý svůj majetek. Mnoho z nich polykalo obilí, aniž by ho oloupali. A když chtěl někdo vařit, davy lidí se vrhaly na jídlo napůl uvařené. Dokonce jedli i nechutná nepřijatelná jídla a mnozí umírali hladem. Netřeba zmiňovat starce a malé děti. Jejich stav byl nejhorší. Kojenci nenašli ani kapku mateřského mléka. Rodiče dokonce jedli maso svých malých dětí, a to se stalo přesně tak, jak o tom psal Moše rabenu (Dvarím 28, 49-57).

Nejen hlad ničil lid, nýbrž také roztržky se děly mezi strážemi. Ti, kteří tíhli ke kapitulaci, nebo ti, co se přidali, byli zavražděni, a to ani trochu důstojně. V měsíci květnu padlo dolní město do rukou nepřítele. Titus chtěl obsadit chrám bez jediné rány. Ale historik Josef Ben Matitjahu napsal: „Byla to vůle Stvořitele světa, že chrám bude zbořen. Kdo jej strhnul? Jeden z vojáků hodil hořící pochodeň směrem ke zlatému oknu, a Chrám se vznítit. Titus přispěchal na místo a zmocnil se všeho uloupeného svatého náčiní, aby se s ním chlubil se své zemi.

Podoba svatého náčiní je vyobrazena na Vítězné bráně, která byla postavena v Římě.“

Tak bylo dobyto město, a opilí vítězstvím vraždili Římané také ženy, starce, a děti. Tak bylo ukřižováno asi 110 tisíc Židů, když už nebylo více stromů k tomu, aby je ukřižovali, zajali 97 tisíc lidí, část z nich prodali do otroctví, a tisíce byly poslány do dolů v Egyptě. Podobně poslali mnoho dalších do různých zemí, aby čelili zabíjení, nebo aby bojovali se zvířaty pro pobavení jiných králů anebo byly případy, že je nikdo nechtěl koupit. Tak bylo zcela zničeno město i národ tak, jak se říká: „Svatá města tvá se stala pouští, pouští se stal Sijón, pustou krajinou Jeruzalém. Náš svatý a proslavený dům, kde tě chválivali otcové naši, stal se

spáleništěm, v troskách je vše, co nám bylo vzácné. Cožpak můžeš vzhledem k tomu, Hospodine, přemáhat se, zůstat zticha a tolik nás ponižovat?“ (Izajáš 64, 9-11)

Říká se, že tam kde byla – je postavena Omarova mešita, byl zlatý chrám krále Šalamouna. Ta mešita byla postavena v roce 688 Kř.l. na vrcholku hory Morija, arabským chalífou Abd-al-Malikiem. Tak jako je „Kaaba“, která je v Mekce, svatá pro muslimy, je pro ně svatá a uctívaná tato skála. Omarova mešita je osmiboká a na každém boku má sedm oken, a vpředu čtyři brány a kopule je pokrytá zlatem. Na střeše jsou krásně zdobené tašky, a barva celé stavby je laděná dozelená a domodrá. Na vnitřních stěnách jsou vyryty verše z Koránu. Celý základ mešity je z mramoru, a jsou v něm vytesané schody. Uvnitř se je oddíl pro modlící se. V hodině, kdy zapadá slunce, vypadá stavba překrásně, více popisu se objevuje v mém příběhu z cest v této knížce. Vnitřek mešity je podivuhodně zdoben zlatými písmeny s verši z *Tóry* našeho učitele Mojžíše. Přesně v centru mešity, nad níž se zvedá kopule, je skála jménem „vrcholak Moríja“. Sahá do výšky šest stop nad zem. Muslimové říkají, že posel Alláhův, to jest Mohamed, vystoupil na nebesa na hřbetu svého koně z této skály. Poukazují na několik znamení, která jsou na skále, a říkají, že jsou to stopy proroka Mohameda. Zatímco jiná tři znamení jsou otisky prstů anděla Gabriela. Když chtěl Mohamed vystoupit na nebesa, chtěla ho skála doprovodit. Ale anděl Gabriel ji udržel na místě, a tak to jsou tedy stopy po jeho prstech. Před nějakým časem nedovolovali cizincům do mešity vstoupit. Ale nyní za malou částku to dovolují všem, kdo se jí chtějí obdivovat, pokud si obují velké domácí pantofle.

Město slavné ode dnů *Tanachu* se připomíná ve všech minulých i stávajících kronikách to, jak zázrakem prospívalo. Ale chyby člověka způsobily, že bylo zcela zničeno, a přesto je jeho budoucností jej znovu vstát a být vystavěno, a velmi prosperovat, aby z něj bylo „hlavní město světa“. To město jsme před nedávnem viděli.

Před naším odjezdem nám jeden moudrý muž poradil, abychom si zapsali všechny důležité věci, které uvidíme a navštívíme, a tak jsme to učinili. Na začátku nám přišlo na mysl publikovat naše zápisky z cesty v „Ner Jisrael“ – Dharmadíp ve zkrácené podobě, a takto se objevily v tomto periodiku, ale poté jsme se rozhodli je psát a vydat je jako knížku, která je teď před vámi, a tak jsme je přestali posílat do Ner Jisrael. Také jsem poprosil svého drahého přítele, Benjamin Šimšona Aštamkara, aby prohlédl a opravil můj spis, a on rád souhlasil s mou prosbou, a dokonce z něj dodal recenzi do novin.

Protože já sám bydlím daleko od tiskárny, obrátil jsem se na našeho drahého přítele, pana Šmuela Šloma Mazgaukara, redaktora Ner Jisrael, aby udělal korektury, a postaral se o termín

vydání tisku, a oba přátelé tak s láskou a úžasnou oddaností učinili, a za to jim z celého srdce děkuji.

Přijměte prosím tuto mou knížku s pochopením.

V porovnání s cenami fotografií je cena deníku opravdu o málo dražší.

Upřímně váš,

Jaakov Ezechiel Pinglei,

odpovědný za bezpečnost cestujících na železnicích.

Nimac (Indie)

Ocenění pana Aštamkara

Můj drahý bratře!

Velmi tě zdravím.

Přečetl jsem pečlivě hrubý rukopis tvé knihy „Naše pouť do Jeruzaléma“, který mi byl se souhlasem doručen, a podle tvého pověření jsem v něm udělal podle svého mínění potřebné změny. Tedy nyní doufám, že cestovní deník se čtenářům bude líbit.

Bude ti jistě známo, že pan Jicchak Šlomo Ghosalkar a Doktor Jicchak Šmuel Šilkorkar tě předstihli v pouti do Svaté země. Ale ty jsi byl tím prvním, komu bylo samozřejmě, že tam vezmeš svoji manželku s sebou. Všechna úcta a váženost ke tvé ženě, že se odvážila tento nápad přijmout, a jít s tebou do vzdálené země. Všechna ta místa, která jste navštívili, vás dojala, až vám z očí tekly slzy, tak, že když jsem četl vaše vyprávění, také mi z očí tekly slzy, jako bych tam byl s vámi, a jsem si jistý, že podobná věc se přihodí dalším čtenářům.

Od vydání vašeho cestopisu bude tato věc připomínat vaši pověst tak dlouho, dokud bude existovat psaný jazyk. A budou o vás mluvit, neboť jste člověk věrný. Naše vědění mnoho ztratila, neboť naši bratři nezapisovali své veliké činy, a proto o nich nezbyla žádná památka.

Nyní (na konci 19. století) nevíme, kdo byli ti stateční, ti hrdinové, velcí velitelé, básníci, spisovatelé, a význační učenci, před sto lety.

A tak je samo o sobě zřejmé, že nemůžeme říci, co se odehrálo před 1600 lety. Proto se s důtklivou prosbou se nyní obracím svým učeným bratrům, aby psali, alespoň krátce, o životě těch, kteří tolik pracovali pro obec a pro širokou společnost, a ačkoli jejich sepsaná díla nemůžeme hodnotit, budou jistě velmi důležitá pro další generace.

Vy dva (vy a vaše žena) jste požehnaní, neboť jste pracoval na tak vzdáleném místě, jako je Nimac, a vaše veliké úspory se stejně tak vysokou hodnotou jste dali na cestu do Svaté země. To vše ukazuje, jak moc vy dva milujete Boha, věříte v základ víry, opravdový vztah ke Svaté zemi, a chováte se nanejvýš uctivě k otcům lidu (a k zemi, kde jste se narodili).

Děkuji vám, že jste vzpomněli jméno mého bratra, jenž zemřel předčasně.

Nechť je vám z Boží vůle požehnáno, ať jste šťastní, (po všechna dlouhá léta vašeho života)

Benjamin Šimon Aštamkar

Bombaj, 1. 5. 1895

Svatá pout' do Jeruzaléma

Každý se musí nějak slušně uživit. Tak padl náš los na práci ve městě Nimac. Já a moje žena jsme si v našem volném čase začali s velikým zájmem studovat *Tanach*. Přibližně před šesti lety mě napadla myšlenka pouti do Jeruzaléma (do Svatého města), které je milováno všemi Židy, kde žili naši bohabojní praotcové. Kde s pompou vládli mocní hrdinové, také tam kraloval slavný a moudrý král Šalamoun, a postavil velkolepý chrám na počest stvořitele světa. To město, přestože je v současnosti opuštěné a zpustošené, vzbuzuje zvláštní zalíbení. A tak jsem to vše vyprávěl své milované ženě, a ona s velikou radostí podpořila moje přání, a dokonce vyjádřila přání mě doprovodit na mé pouti. A tak jsme žili velice skromně, a ušetřili jsme tisíc rupií, ale měl jsem obavy, že bude problém vzít si dovolenou v mém zaměstnání, ze kterého není lehké se nechat uvolnit. Ale i přesto jsem se začal chystat, a upřímně se v srdci modlil, a byli jsme si jisti, že Milosrdný nás velmi odmění, abychom naplnili opravdová přání našich srdcí. A tak vězte všichni, kteří věříte v Boha, a spoléháte na něj celým svým bytím a smysly, ve spánku i bdění, že Bůh, budiž požehnán, je po celý čas pomocí a ochranou na cestě upřímného.

A hleďte ten zázrak: dostal jsem dovolenou na tři měsíce. Ctihodný duchovní Wilson mne v tom nápadu ohledně pouti velmi podpořil, a dokonce mne do toho velmi povzbudil. Dokonce mi do rukou dal dopis – doporučení k panu Dicksonovi, který je britským konzulem v Jeruzalémě. Při vyprávění toho příběhu se ujistíte, že díky tomu doporučení byl pan Dickson připraven nám velmi pomoci.

Kvůli pouti jsme já a moje žena cestovali do Bombaje, protože je třeba být vybaven cestovním pasem kvůli tomu, že cesta vede za hranice země. Bylo mi známo, že doporučení smírčího soudce pana Josefa Jechezkela Razpurkara, uspíší vyřízení požadovaného pasu.

A když jsem zašel za panem Razpurkem, tak mi s radostí dal vlídné doporučení. Ihned jsem běžel do vládních kanceláří, a dosáhl jsem toho, čeho jsem chtěl. Na pasu se skvěla pečeť pověřeného sekretáře, pana G. Whitewartha. Následně jsme byli vybaveni doporučujícími dopisy pro tyto osoby v Jeruzalémě. Pan Gabai Sassoon nám dal dopis pro Benjamina Šloma Jechezkela.

Smírčí soudce, pan Razpurkar, a ředitel židovské školy, jehož jméno je David Sassoon, mi dali dopis pro Dr. J. T. Di-Arbelu. Pan Bnaja Benjamin Kočikar nám dal dopis pro našeho moudrého učitele Bar Adona v Jeruzalémě.

A jak jsme se zmínila předtím, také dopis reverenda Wilsona z Nimac, jenž je v Jeruzalémě jmenován konzulem Dicksonem.

Samozřejmě jsme vděční všem těmto lidem. Poté jsme si koupili dostatečné zásoby na cestu, a dne 1. 4. 1894 ráno jsme se rozloučili s našimi blízkými, a ve jménu Hospodina (budiž požehnán), jsme nastoupili na palubu lodi „Imperator“ lodní společnosti „Austrian Lloyds Steam Navigation“. A 6. 4. 1894 ráno jsme dorazili do přístavu v Adenu. Tam jsme museli čekat pět hodin, nicméně jsme nevystoupili na pevninu, neboť náš přítel za námi nemohl dorazit kvůli nesnázím.

Po čtyřech hodinách zvedla naše loď kotvy, a po necelé hodině jsme vypluli na Rudé moře. Hora, kterou jsme tam viděli, byla Džabal Músá, tak řečená hora Moše Rabenu. 10. 4. 1894 jsme zakotvili v přístavu města Suez. Přibližně po dvou hodinách jsme vyjeli do Suezského průplavu. Je natolik úzký, že dvě lodi jím nemohou projet současně. Proto je dovoleno vždy jen jedné lodi proplout úžinou, a ta musí rozsvítit všechna svoje světla: jedno světlo zepředu, jedno zezadu, a ještě jedno nahoře. Město Ismailíja se nachází přesně uprostřed Suezské úžiny. 11. 4. 1894 v 10 hodin jsme dorazili do města Port-Saíd. Tam jsme se museli prokázat cestovními pasy, a také nechat prohlédnout zavazadla. Po prohlídce inspekcí nám vložili do rukou lístek pro strážce městské brány, protože bez něj tam nikomu není dovoleno vstoupit.

Tak jak bylo v plánu, setkali jsme se s panem Moše Levi Aškenazim v přístavu Port-Saíd. Neuměl anglicky, a tak nám pomohl námořník společnosti Thomas Cook, a zeptali jsme se ho na jakoukoli možnost zde přenocovat. A že jsme tu noví, nikoho tu neznáme. A protože byl vážený Žid, obrátili jsme se na něho. Pan Aškenazi nás vzal do svého domu, a dal nám k dispozici pokoj. Zůstali jsme tam dva dny. Za to jsme mu zaplatili čtyři šilinky (pětina anglické libry) za užívání pokoje. Již prvního dne jsem poprosil hostitele, aby nám přivedl překladatele, a on nám přivedl chlapce jménem Ibrahim. Úplně ze začátku nás mladík vzal k rabínovi a řekl mu o nás. Rabín měl radost z toho, že nás vidí, a sám nás zavedl do synagogy. Velmi jsme šťastní, když jsme políbili knihy *Tóry*, poděkovali jsme vděčně rabínovi, a vrátili jsme na místo, kde jsme bydleli. Nazítří ráno nám Ibrahim ukázal město. Město je opravdu velice pěkné. Budovy jsou z otesaných kamenů, a jsou třípatrové. V nich byly obchůdky s oblečením s anglickými nápisy. Stejně tak obchody prodávající egyptský tabák, nádobí z křišťálu, umělecké zboží, hračky a různé oblečení, podobně jako v Bombaji. V Port-Saídu je šest anglických hotelů, a jeden izraelský a několik tureckých. Jeden hotel patří společnosti Thomas Cook, jeden společnosti Hamilton, jeden Geiz a jeho společnosti, a jeden společnosti Rivet, jiné dva jsou malé a s rozumnými cenami.

Zjistili jsme dále, že ve městě je na třicet židovských rodin. Dva veliké kostely mají věže jako věž „Razabai“, která je v Bombaji. Je tam také veliký maják jako v Kolabě a také loděnice na opravování lodí. Obchodníci jsou z velké části Řekové. Nicméně je tam také několik Angličanů a Turků. Řeka Nil je asi 45 mil daleko od Port-Saïdu, a z ní se vede voda potrubím. Samozřejmě že jako v Indii, tak také tady městská správa zvedla poplatků za zásobování. Jsou tam také tři nemocnice. Židé se tam živí obchodem, nicméně jejich podmínky k životu nejsou až tak zářivé. Mají synagogu a školu, aby byla znalost náboženství předána jejich dětem. Populace ve městě počítá 45 tisíc duší. Většina obyvatel ve městě jsou Turci, Řekové, a Angličané. Dopravním prostředkem ve městě jsou kočáry s koňmi. Stejně jako v Bombaji, i tady jsou k vozu zapřaženi dva nebo jeden kůň. Ovoce, ryby a vejce se zde prodávají levně. Z Port-Saïdu jsou vedeny koleje vlaku o délce asi 152 mil do města Suez přes Ismailíji, a jedna trasa odbočuje do Alexandrie. Obyvatelé města hovoří anglicky, a dokonce jsou oblečeni po anglicku. Jen vesničané se zahalují do dlouhých rouch. Po dvou dnech pobytu na místě (v Port-Saïdu) vyplula loď směrem na Jaffo (14. 4. 1894).

Po plavbě trvající jednu noc jsme v pořádku zakotvili v Jaffu dne 15. 4. 1894 v 11 hodin dopoledne. Mezi Port-Saïdem a Jaffem bylo moře velmi bouřlivé, nejenže byly vlny vysoké a silné, ale také spousta skalisek, která je v této oblasti, ohrožovala lodě. A proto, když jsme v pořádku dorazili, byli jsme velice vděční Stvořiteli nebes i země. Tady zkontrolovali pasy a zavazadla. A uviděli jsme muže jménem Abraham Levi, sefardita. Uměl trochu anglicky, požehnali jsme mu na pozdrav, a zeptali jsme se ho, jestli se nám může postarat o nocleh. Odpověděl kladně, a vzal nás do svého hotelu, který je u pobřeží. Zařídil nám uklizený a vybavený pokoj. Za první den a noc jsme tu zaplatili 12 šilinků. Po obědě přišel syn majitele hotelu a vzal nás na prohlídku Jaffa. Radovali jsme se z krásy toho, co jsme viděli. Je tam pět synagog, důkladně stavěných, a z deseti tisíc jejich obyvatel jsou dva tisíce Židé, většina obchodníci. Tamní tržiště jsou plná ovoce, oblečení, a různých potravin. Byla tam anglická lékárna, stejně jako obchody s oblečením a kořením, a tři státní nemocnice. Navíc tři školy, ve kterých vyučují hebrejštinu, španělštinu, a *Tóru*. Kromě tří anglických restaurací tam existuje jedna židovská restaurace (pronajatá). Tyto restaurace jsou: 1. společnosti Thomas Cook, 2. společnosti Geez, 3. společnosti Hamilton, 4. Avrahama Chai Leviho. U pobřeží stojí veliký kostel, a na jeho vršku maják, kde jsou vidět veliké hodiny. Všichni námořníci z těchto lodí umí anglicky. A také na pevnině jsou tací, kteří mluví anglicky. Většina Židů a Turků je oblečena po anglicku. Ve vesnicích nosí dlouhá roucha.

16. 4. 1894 ve 14.00 hodin jsme vyjeli vlakem do Jeruzaléma. Na zastávku Jaadno jsme dojeli v 18 hodin. Po cestě jsme míjeli tyto zastávky: Lod ve 14.55, Ramalláh v 15.08, Sadiín v 15.41, Diraban v 16.07, Bikar v 17.29.

Mezitím pak Abraham Levi poslal z Jaffa telegram panu Benjaminovi Šlomo Jechezkelovi, a požádal ho aby poslal někoho, kdo by nás přivítal v Jeruzalémě. Tak jsme do Svatého města dorazili 16. 4. 1894 večer. Chvála Bohu, že jsme dorazili v pořádku.

Na základě telegramu pana Abrahama Leviho poslal pan Benjamin Solomon Jechezkel svým jménem muže, aby nás uvítal na stanici na jeruzalémském nádraží. Uměl dobře anglicky. Poprosili jsme ho, aby nás vzal k panu B. Š. Jechezkelovi (zmíněnému výše). Najal nám povoz s koňmi za tři šilinky, a dovezl nás k našemu hostiteli. Ale bylo nám velice líto pana Jechezkela, když jsme se dozvěděli, že je nejen v letech, ale navíc velmi nemocný. Nicméně jsme ho navštívili, a vyjádřili jsme politování nad jeho nemocí. Jeho syn nám s pomocí slovníku vysvětlil, že kvůli špatnému zdravotnímu stavu jeho otce zde nebudeme moci přenocovat, a že nám zařídil pokoj v nedalekém hotelu. Poděkovali jsme synovi za jeho velikou laskavost, a s pocitem velké těžkosti jsme se ubytovali v hotelu.

Dozvěděli jsme se o úmrtí rabiho Josefa Uziele, a tak jsem šel spolu s naším moudrým učitelem Bar Adonem na rabínův pohřeb. Přišly tam davy lidí, aby pohlédly do tváře mrtvého. Nicméně, po cestě jsem šel přímo mezi všemi lidmi, a podařilo se mi přeletět pohledem po tváři rabína. Nemohl jsem tam stát déle než dvě minuty, neboť mě další tlačili dopředu.

Umývání těla bylo vykonáno rabíny. Venku jsem viděl, jeden učitel seřadil skupinu třiceti dětí ve věku 9-12 let a každému dal do ruky svíci, a postavil je do řady naproti vchodu. Mezitím oblékli tělo do rubáše, vynesli je z domu, a položili jej do přenosné truhly. V domě hořce plakali jeho příbuzní. Žádná žena nevyšla na práh domu. Po odříkání *kadiš* všechny děti rozžehly své svíce, a rabíni řekli „spočívá v taji Nejvyššího“ a děti pokračovaly v odříkání žalmu až do konce. Obřad byl vážný a dojemný. Na každé křižovatce pokládali rakev na zem. Tak až po Jaffskou bránu učinili sedmkrát.

První kráčely děti nesoucí svíce, za nimi rabíni, a ostatní v průvodu šli kolem rakev a za ní. Počet lidí se blížil tisíci. U Jaffské brány převzali hořící svíce mladíci ve věku čtrnácti až dvaceti let, a poslali děti domů. Také slabí a letití rabíni nepokračovali ve smutečním průvodu. Zbytek lidí se doprovodil rakev na hřbitov na Olivové hoře. Pohřeb probíhal přesně tak, jak se prováděl v Indii. Při našem vstupu na hřbitov jsme si omyli obličej a ruce, nicméně kromě nás se nikdo jiný z průvodu neumyl, neboť zde to není zvykem.

Erusím (zasnoubení): V Jeruzalémě se nejprve jdou rodiče podívat na dívku, zda se jim zdá pěkná a vhodná pro jejich syna, nabídnou synovi, aby se s ní setkal. Po rozhovoru syna a

dcery, a pokud dívka souhlasí, rodiče nachystají obřad *erusín*, a při tomtéž setkání ustanoví vhodné datum ke svatbě. V průběhu tohoto procesu jsme také viděli rituál *nisuím* (svatba) podle výše uvedené smlouvy byl uspořádán obřad *kidušín* (oddavky) ve 14 hodin, a byli jsme mu přítomni. Ženich se jmenuje *Perach Ha-chaj* (Květ života), a nevěsta Ester. On byl aškenáský Žid, a ona ze sefardské komunity. Stejně jako u nás v Indii, taky v Jeruzalémě posadí nevěstu na židli, a ženich stojí proti ní. Rabín pronesl *kiduš*, a když se přinesly prstýnky, řekl ženich: „Harej at...“. Potom nový pár povstal, a čtyři muži drželi rozestřený *talit* nad jejich hlavami, a jeden rabín pronesl další požehnání. Vedle novomanželů byla skleněná nádoba, a ženich ji rozbil železnou holí, a potom rozdali přítomným víno. Odtamtud (z místa svatebního obřadu) vzali pár do ženichova domu. On šel s muži a ona šla s ženami, zatímco lidé zpívali po celou cestu písně. Průvod provázel jen jeden buben a jedna flétna. Poté, co svatebčané vstoupili do manželského svazku, stará se syn - ženich sám o svou manželku, a není existenčně závislý na domácnosti rodičů tak, jako je to u nás v Indii. Podle mého názoru potřebujeme také založit podobný zvyk, aby také synové synů nebyli blízko stolu děda. Tak jak bylo řečeno, syn se ožení, jen když bude samostatný, a bude schopen poctivě živit rodinu.

Leda (narození): ještě během našeho pobytu v Jeruzalémě se panu Moše Rafaelovi Sfaradi narodil syn. Obřad *brít-mila* byl připraven v Rotschildově synagoze. 24. 4. 1894 v 8 hodin ráno jsme neviděli nic zvláštního, neboť stejně jako u nás, zde obřezávají chlapce osmý den po jejich narození, a radoval jsem se, že také my se můžeme těšit ze smlouvy našeho praotce Abraháma.

Pesach: v 21. 4. 1894 ráno jsme se – všichni Židé – dobře umyli v *chamámu* (lázeň). Je známo, pro ženy je *chamám* oddělený. Stálo nás to frank na osobu. Voda byla teplá, a to je původ názvu té lázně. Večer jsme šli do *mikve* kvůli úplnému očištění. Stálo to dva „kortiky“. Poté jsme se oblékli do svátečního oblečení, a modlili se v synagoze rabi Jochanana Ben Zakaje. Když jsme vcházeli, požádali mě, abych rozsvítil tři věčná světla. Poté, co jsem pronesl požehnání při rozsvěcení, pomodlili jsme se modlitby *mincha* a *aravit*. Na konci dali každému aromatickou rostlinu, a nad ní jsme pronesli požehnání „Stvořitel vonných stromů“. Nicméně nerozdělili tam víno, neboť celá rodina má *kiduš* doma.

V domě hostitele byl překrásně prostřený stůl. Byl s námi náš moudrý učitel bar Adon, jeho manželka, jeho dva synové, a jeho snacha, navíc jeho přítel a s ním všichni příbuzní. O *sederu* četla hlava rodiny kapitolu, a hodující po něm opakovali španělsky a v gestech. Tak to pokračovalo až do konce *sederu*. Jediný rozdíl mezi *sederem* u nich a u nás je, že oni ho světi jeden večer a ne dva večery, jako my v Indii.

Toto jsme provedli kvůli dvojnásobnému časovému rozdílu mezi Jeruzalémem a diasporou. Samozřejmě, že v ostatních sedmi dnech *pesachu* pořádali *kiduš*. Nazítří ráno, poté co jsme si omyli obličej a ruce, jsme se oblékli a šli jsme do synagogy, tam nás posadili na čestné místo. Před vyndáním knih *Tóry* mi do rukou dali čtyři stříbrné koruny, a řekli mi, ať koruny nasadím na svitky. Přivedli mě k *Tóře* jako čtvrtého v pořadí. Předtím než jsem se vrátil na své místo, řekl jsem: „všichni buďte požehnaní.“ Teprve před „*musafem*“ zavřeli Aron ha Kodeš a zeptali se mě, zda bych chtěl jít k Západní zdi. Poté, co jsem souhlasil, jsme tam šli, a všichni se modlili modlitbu *musaf* tam, na místě vedle synagogy Jochanana ben Zakaje. Také v posledních dvou dnech *pesachu* jsme se modlili modlitbu *musaf* na stejném místě. Ženy tam s sebou vzaly moji ženu, a po celou dobu, co jsme byli ve svatém městě, ji velmi milovaly a chválily ji, že se vydala na plavbu po moři, jen proto, aby navštívila svatá místa; na konci svátku *pesach* přineslo několik mladíků stébla pšenice, a okusovali je v zubech, a říkali „budiž toto klidný a světlý rok“.

Svaté město: v Jeruzalémě žije 85 tisíc obyvatel. Většina z nich jsou Židé, Turci, Rusové, a Řekové. Je v něm 11 synagog, a 40 modliteben. Nyní je počet Židů 50 tisíc. Nezouvali si boty na čas modlitby. Pro bohaté jsou přezůvky, které si venku zase zouvají. To dělají zejména ve dnech, kdy prší. Tento zvyk existuje také v Port-Saïdu, v Jaffu a v Hebronu. Toto jsou jména synagog: 1. Istanbulis, 2. Kalgedio, 3. Rabi Jochanan Zakaj, 4. Talmud-Tora, 5. Bejt-El, 6. Chasidei-El – ty všechny patří sefardům. 7. Nesibakš, 8. Korberabi Jehuda ha Chasíd, 9. Bejt ha kneset 10. Mea Šearim – tyto čtyři patří aškenázům. 11. Dín Šoftín se nachází na „*Nachalat šiv'a*“ u Jaffské brány, a byla postavena donorem Edmundem de Rotschild za jeho peníze. Kolem každé synagogy bydlí asi tisíc duší. Také je tu hotel zvaný T. L. Kaminitz, a v něm je modlitební sál. Židé v Jeruzalémě rozumí trochu anglicky, ale především ovládají hebrejštinu a arabštinu. Následuje krátká poznámka k židovským školám: 1. Dorej Cion, v ní je 120 žáků. Byla postavena hlavním rabínem s pomocí německých a francouzských Židů. Je v ní šest tříd, a vyučují tam hebrejštinu a španělštinu v základních třídách spolu s *Tórou*, *Proroky* a *Spisy*. 2. Brít Refael – v ní je 250 žáků. Také tato škola byla postavena z příspěvků francouzských a německých Židů. Je v ní deset tříd, a vyučují tam všechny předměty jako v předchozí škole. 3. Jesodí Vatechní, založená společností „*Kol Jisrael Chaverim*“ (neboli – *Aliance ha-jehudí ha-bejnleumi - Alliance Israélite Universelle*). Vyučují tam hebrejštinu, španělštinu, arabštinu, francouzštinu a angličtinu. Stejně tak: tesařství, kovářství, zlatnictví, řezbářství, mechaniku, klempířství, sazečství písma. Tedy sto žáků se učí řemeslu, a asi tak 150 žáků se učí číst a psát. Jsou tam čtyři třídy. Pan Nissin Behar je ředitelem školy a velmi pracuje, aby instituce prosperovala. Jména učitelů jsou: pan Simcha, pan Alster, pan G. Visan,

a ten čtvrtý vyučuje hebrejštinu, a jeho ctěné jméno je Mordechaj Sarizli. 4. škola „Rotschild“ pro dívky, a v ní se učí šedesát žaček. Kromě jazyků se tam učí vyšívání. Ve škole je pět tříd, a jména učitelek jsou: slečna Behar (vyučuje francouzštinu a šití), druhá slečna Fany Keil – křesťanka, vyučuje francouzštinu. Třetí slečna Simcha, vyučuje španělštinu a šití, čtvrtá Angel Grašija, vyučuje první dvě knihy v angličtině a francouzštině. Navíc k tomu ctěný Mohuhas vyučuje hebrejštinu a arabštinu.

Je tam ještě sedm dalších škol. Tři z nich byly postavené Sassoonem, čtyři panem Levim. Ale všechny tyto školy jsou malé, a počet všech žáků v nich nepřesahuje třicet. Vyučovací předměty jsou podobné těm, které se učí na jiných školách.

V Jeruzalémě je nyní 16 kostelů – dva anglické, osm ruských, tři řecké, dva francouzské, a již jeden vysvěcený pro všechny, kteří proudí do města. Všechny ty kostely jsou katolické.

Hotely: 1. společnost Thomas Cook, 2. společnost Geiz, 3. společnost Hamilton, a židovský hotel jménem A. L. Kaminitz.

Nemocnice: tři pro Židy, jedna pro Angličany, jedna pro Francouze, jedna pro Rusy, a jedna pro Turky, a jedna univerzální.

nemocnice Rotschild, včetně třinácti lůžek pro muže a třinácti lůžek pro ženy.

Bikur Cholim; je vládní, a je v ní osmnáct lůžek pro muže a dvanáct pro ženy.

Mišgav-Ldach, je také vládní, a je v ní deset lůžek pro muže a deset pro ženy.

V turecké nemocnici Baladin je patnáct lůžek pro muže a ještě patnáct pro ženy. Stejně tak patnáct lůžek pro muže a patnáct lůžek pro ženy v ruské nemocnici. A stejné je to ve francouzské nemocnici. V anglické je deset lůžek pro muže a deset pro ženy, a osmá je nemocnice Diocene. Je všeobecná a je v ní sto postelí. Ve všech těchto nemocnicích je péče excelentní.

Ve městě jsou mlýny na mouku. Ze sedmi dva fungují pomocí páry, a ostatní za pohánění koňmi.

Vzhled města: většina domů je postavena z kamene, a většina z nich má dvě patra. Několik je třípatrových. Okolo města je mnoho hor. Nedaleko jsou pšeničná a ječmenná pole. Rýže se tu vůbec nepěstuje. Jsou tu koňské povozy. Mnoho lidí jezdí na oslech. Takový dopravní prostředek je dobrý do hor. Jsou tu (v Jeruzalémě) dvě veřejné zahrady. Jedna z nich je rozkvetlá. Jsou tam překrásné stromy a také fontána. Pro domácí potřebu přivážejí vodu ze studní. Turecký guvernér zavedl cenu jednoho „ana“ za čerpání vody. Kdysi postavil král Šalamoun vodní nádrže. Nacházejí se mezi Hebronem a Jeruzalémem, a dodávají vodu dvěma městům.

Ale Turci přítok do Jeruzaléma přerušili, takže v případě sucha by všichni obyvatelé pomřeli žízni. V každém dvoře je studna naplněná dešťovou vodou, která je k užívání po všechny dny v roce.

Židovští obyvatelé obchodují s látkami, ovocem a rybami. Někteří z nich jsou vozkové a oslaři. Někteří jsou ševci, řezníci (*šocheti*), kuchaři, a sazeči tisku. Většina židovských obyvatel bydlí ve svých čtvrtích. Zdejší Židé vynikají v tesařství, řezbářství, a jako hodináři. Olivové dřevo je měkké, a proto se z něj vyřezávají ozdobné maličkosti. Koupili jsme si takové věci pro sebe. Oslové a velbloudi jsou velmi silná nákladní zvířata. Vůbec tu nejsou voli. Silnice jsou vydlážděné jako v Bombaji. Ulice v Jaffské bráně jsou z mramoru, proto je vozům zakázáno na ně vjíždět, přestože si všímáme, že po nich jezdí osli.

Obyvatelé Jeruzaléma jsou oblečeni v anglických oděvech a s omotanými tureckými turbany. Starci a vesničané nosí dlouhá roucha. Kamenná hradba vystavěná kolem města je silná a vysoká čtyřicet stop. U Jaffské brány hlídají turečtí vojáci se zbraní v ruce. Angličané mají na místě dvě brigády s vojenským orchestrem, který vyhrává u brány po celou sobotu. Melodie jsou arabské. Je tam také pošta a ambasády: anglická, ruská, francouzská, a turecká, a je tam také telegraf. Na věžích tří kostelů jsou veliké hodiny. Z Jaffské brány se větví dvě cesty: jedna do Hebronu, a druhá do Jaffa. Jatka jsou za městem. Na velkém trhu jsou přijatelné ceny. Každý rok se zde odehrává ruský svátek na počest Eduarda Lukima – 27. 4. 1894, na tento svátek přišlo dvacet osm tisíc lidí. Během týdenním oslav bylo ve městě tak přelidněno, že se nedalo projít ani na šířku dlaně, ani chodidla. A proto rozmístili lucerny, které svítily celou noc. Také v ostatní dny je zakázáno vycházet bez rozsvícení lucerny po deváté večer. Každý, kdo překročí toto nařízení, je odsouzen. V tuto hodinu také zavírají všechny obchody. Jaffská a Damašská brána jsou hlavní brány. Jaffskou bránou se vjíždí do Jeruzaléma. Přístup k hrobkám králů a svatých je branou Damašskou. Celý týden proudí obchodníci do Jeruzaléma touto branou. Stále je možné shlédnout palác krále Šalamouna. V současné době ho obývají Turci a je obklopen velkým dvorem.

Já, moje manželka, a náš průvodce David Angel, jsme šli navštívit Olivovou horu. V prvním hrobě, který jsme na cestě potkali, byl hrob Rabiho Baala ha-Nes, a na úpatí hory byla lázeň velkého Aharona Jišmaele Kohena. To je malá nádrž, které plní mnoho pramenů. Proto je neustále plné. Má také schody pro ty, kdo se myjí. O něco dále se nachází hrob proroka Zacharijáše, a také jeho modlitebna, jakož „Jad Avšalom“, a okolní hřbitov slouží aškenázům, sefardům, Židům z Německa, a také karaitům. Také se tam nachází hrob proroka Chagaje. Napravo odtud se nachází vesnice Siluan, a nalevo vesnice Bejrút. Nahoře je místo jménem Amija, a tam jsou hroby proroka Zacharijáše, jeho rodiny, a jeho příbuzných. Rusové toto

místo koupili od Turků, a postavili kolem něj zeď. Nalevo se nachází ruský kostel, a ještě dále francouzský kostel. Tam stojí třicet dva památníků ve třiceti dvou jazycích, mezi nimi také dům Napoleona, a ještě dále odtud jsme viděli hrob prorokyně Chuldy. Obešli jsme ten hrob sedmkrát, a pronášeli jsme žalmy. Dále jsme na naší cestě uviděli věž, na druhé straně nám ukázali hrob Ježíše. Ještě dál odtud je ruský kostel, a věž o sedmi patrech. Ze střechy věže jsme uviděli jasně Jordán. To bylo 20. 4. 1894, a večer v 16 hodin jsme se vrátili domů.

Úcta k místu: Když jsme došli k hrobu rabiho Baala Ha Nes na úpatí Olivové hory, všichni návštěvníci tam pokládali malý kamínek na hrob a říkali nám, ať činíme podobně. A proto jsme to udělali také. Když jsem se zeptal na význam věci, řekli nám, že rabi Baal HaNes zachránil třikrát Židy před pronásledováním Turků. A proto Židé tolik ctí jeho památku. Jednoho dne si zavolaal všechny rabíny, a mudrce a řekl jim, že v příštích třech dnech zemře, a poprosil je, aby ho pohřbili na úpatí Olivové hory. Po řádném omytí jeho těla ještě dodal, „ať každý Žid, který projde kolem jeho hrobu, položí na něj z úcty kámen“, a tak to dodržují dodnes.

24. 4. 1894 jsme si najali tři osly. Dva pro nás, a jednoho pro našeho průvodce Davida Angela. Poté co jsme opustili Jeruzalém, jsme uviděli hrob rabiho Šimona Cadika, a ještě další dva hroby rabínů, a blízko nich je třináct hrobů rabínů z malého Sanhedrinu. Odtamtud nás náš průvodce vedl dlouhou cestou, aby nám ukázal vesnice Šafat a „Bejt Chanina“, a odtamtud zpátky k hoře. Minuli jsme malé vádí a na blízkém kopci byla vesnice Šmuel, tam jsme viděli hrob proroka Šmuele a věž, kterou na tom místě postavili Turci. Prohlídka po okolí trvala půl hodiny. Když jsme vešli a uviděli na vlastní oči „Turbat Šmuel“, cítili jsme, jak nám bez přestání tečou slzy z očí. Zpívali jsme tam oslavné žalmy. Poté, co jsme hrob políbili, jsme se vrátili do Jeruzaléma přes vesnici Lifta.

25. 4. 1894 jsme se vydali navštívit Hebron. Kvůli tomu jsme si najali vůz, a byli jsme vybaveni klíčem ke hrobu Ráchel. Spolu s námi jeli David Angel, náš pak učitel, a jeho syn Šlomo, zatímco vožka se jmenoval Abraham Levi. Po cestě jsme minuli ruský kostel jménem Marjelaješ, vesnici Tandura, Bejt Zala a hrob pramatky Ráchel. Když jsme dojeli na místo, vešli jsme do budovy, obešli jsme sedmkrát hrob, a zpívali jsme přitom oslavné žalmy. Nakonec jsme políbili pomník a vyšli odtamtud, a dojeli jsme do Betléma, kde je veliký kostel. Šesté místo, které jsme viděli, byla vesnice Kadur. Sedmé místo bylo Brechot. Okolo velikého jezera se tyčí hory. Jezero bylo zbudováno králem Šalamounem, zásobovalo vodou Hebron a Jeruzalém. Voda je studená a sladká.

Turci přerušili dodávky vody do Jeruzaléma. Osmým místo byla křižovatka pro odpočinek koní, tam se kupuje píce pro zvířata, a ona odpočívají slabou hodinku. Deváté místo byla

vesnice Chalchul. Desátá zastávka byl hotel ve vlastnictví A.L.Kaminitz. Poté jsme dorazili k Hebronu, k domu pana Josefa Suzlana, a tam jsme si odpočinuli. Hostitel zavolal *šamaše* a požádal ho, aby nám ukázal hřbitov v Hebronu. Tam jsme viděli hroby proroka Jišaje, autora „*Rešit chochma*“, Rafery, a Šemi Lamavada. Poté jsme pokračovali k jeskyním, a našli jsme hroby Otniela ben Kenaze a devíti jeho žáků. Další místo byla jeskyně Machpela. Tam jsme hořce plakali, neboť v jeskyni jsou pohřbeni naši otcové Abrahám, Izák a Jákob, a naše matky Sára a Lea, k věčnému odpočinku.

Na tom místě nedovolují nikomu vejít. Tamní dozorce nás vzal až na osmý schod, a velmi malým otvorem nám „ukázal“ hroby. Políbili jsme zdi hrobu, odříkali jsme Davidovy žalmy, a šli jsme se podívat na místo, kde se naše matka Sára koupala. Na tom místě je veliká studna, a v ní několik pramenů. Po schodech je možno sejít až na dno studni. Poté jsme shlédli hrob Avnera ben Nera. Následující cíl byl dům praotce Abraháma. Tam Židé postavili synagogu. Uvnitř se kdysi modlil praotec Abrahám. V Hebronu jsou čtyři synagogy a dvě modlitební haly. Počet Židů je čtyři tisíce. Město oplývá vinicemi a dalšími ovocnými plantážemi. Židé jsou obchodníci a řemeslníci, tržiště je dlouhé a náležitě uspořádané, a cesty jsou dobře dlážděné.

Cesta z Hebronu do Jeruzaléma je opravená, ale problém byl ten, že jsme vyjeli v pět hodin, a dorazili jsme v deset hodin večer.

Dne 26. 4. 1894 jsme šli ve společnosti pana Moše Rachamima navštívit jiná místa v okolí Jeruzaléma. První místo, které jsme navštívili, poté, co jsme vyšli z Jeruzaléma, bylo „Kalbasavua“. To místo se nachází na kopci, a ve vchodu dovnitř jsou schody. Kus odtamtud jsou dvě studny plné vody. Na tom místě jsme viděli hroby králů a rabínů. Hroby jsou postavené z kamene, a každý hrob má výklenek na svíčku. Každý návštěvník chodí se svíčkou, rozsvítí ji na místě a pomodlí se. Tak jsme učinili také my. Tloušťka zdi je dva metry a výška 50 metrů. Proto jsme šli na jiné místo zvané „Šiv'ím ha-Sanhedrin“. Podobá se jeskyni, a je z masivního kamene. Je tam cesta. Když jsme po té cestičce postupovali, uviděli jsme sedmdesát hrobů rádců krále Šalamouna. Na naší cestě zpátky jsme navštívili „Mea Šearim.“ Stejně jako naši bratři pan Jicchak Šlomo Ghosalkar, a doktor Joel Šmuel Širkolkar, když přijeli do Jeruzaléma, navštívili toto místo. Tak nám bylo sděleno doma v Indii. Na místě ve čtvrti Mea Šearim je jedna synagoga a čtyři modlitební haly a navíc židovská škola. Rovněž jsou tam oddělené lázně muže a ženy. Všichni místní obyvatelé jsou *aškenazové*. V tamní synagoze jsem viděl mramorovou tabulku, na které je vyryté jméno pana Jicchaka Šlomo Ghosalkara. Jeho jméno se je tam zvěčněné proto, že shromáždil dary od „Bene Israel“, a

poslal je sem do Mea Šearim. Jméno na tabulce stojí jako „Jicchak Žiliman, neboť aškenazové vyslovují „š“ jako „ž“.

Na cestě zpátky jsme viděli Udhomir, věznici postavenou králem Šalamounem. Výška jejích zdí je čtyřicet stop. V současnosti slouží jako pohřebiště vážených lidí. Poté jsme viděli „Šaarej ha-Rachamim“, a „Chamam el-Ajin“ a „Chamam Šefa“, a domů jsme dorazili ve čtyři hodiny odpoledne.

Britský konzul: 27.4: 1894 v devět hodin ráno jsme spolu s panem Davidem Angelem vyšli podívat se na pana Dicksona, zástupce britské vlády v Jeruzalémě. Poté co jsem mu předal dopis, který jsem mu přinesl, zeptal se na moje záležitosti, a také projevil velikou radost, že jsem překonal obtíže, jen abych dojel do Jeruzaléma, svatého města. Přijal mě přívětivě, a přislíbil mi každou pomoc, o kterou ho požádám. Na mou žádost mi ochotně dal doporučující dopis k návštěvě chrámu „Bejt El“, a dokonce přikázal britskému a tureckému vojákovi, aby mě k té památce doprovodili. Samozřejmě že vojáci měli uniformy, a byli ozbrojeni.

Tak, spolu s bezpečnostním doprovodem já, moje žena a pan Angel, došli k chrámu. Nyní stojí přesně na tom místě Omarova mešita. Kolem ní je zeď se vstupní branou, uvnitř jsme uviděli „Midraš Šlomo“. Uvnitř hradeb stojí tři vysoké věže. Než jsme přistoupili k prohlídce mešity, poznamenali k nám, že Židé tam nemají vstupovat, neboť v čase zboření chrámu zmizely všechny chrámové nádoby v zemi. A proto mi řekli, že není ke cti Židů vkročit na toto území. Samozřejmě že jsem jejich slova respektoval, a počkal jsem na vzdáleném místě, a v takovém rozpoložení se nedaly zastavit slzy smutku, a proudily kvůli tak nesmírné ztrátě našeho národa. Zato moje žena plakala zcela nahlas.

Na dvoře „Bejt El“ (okrsku Chrámové hory) postavili Turci jinou krásnou mešitu, a ta se jmenuje mešita Aksá. Nedaleko odtud stojí Západní zeď, které se říká Zeď nárků. Stojí západně od Bejt El. Je vysoká padesát stop, a dlouhá sto šedesát stop. V předvečer šabatu místo navštěvují Židé, a roní lví slzy.

Nesčetnými polibky mnoha návštěvníků během let se kameny zdi rozdělily na mnoho kusů. Poté jsme viděli hroby Davida a Šalamouna a vrátili jsme se domů.

29. 4. 1894 jsme jeli ve společnosti pana Davida Angela prohlédnout si Jordán. Jeli jsme na třech černých oslech. Vyrázili jsme v osm hodin, a dojeli jsme tam v poledne ve 12 hodin. Šířka kanálu je čtyřicet metrů a proud řeky je velmi silný. Viděli jsme plavit se po ní Turky. A koupali se tam Arabové. Voda je mírně slaná. Tam jsme naplnili svá srdce. A poté, co jsme dlouhou dobu těšili své oči nádhernou krajinou po další dlouhou hodinu, a naplnili si vzduchem, vrátili jsme se do našeho domu v 16 hodin.

Návrat domů

Poté, co jsme navštívili všechna místa ve Svaté zemi, rozhodli jsme se vrátit se domů. Oznámili jsme to našemu hostiteli, našemu moudrému učiteli panu Bar Adonovi. Projevil lítost nad tím, že naše návštěva byla tak krátká. Vysvětlil jsem mu, že tak činíme proto, že jsme dokázali vidět všechna místa až do sytosti našich přání, a také skončily dny dovolené z mé práce, a také přišly dny silných dešťů, a tato skutečnost v současnosti ohrožuje loď. Moudrý Bar Adon souhlasil s tím, že se s námi rozloučí, a informoval o tom všechny zúčastněné.

Hostina na rozloučenou: 3. 5. 1894 poslal pan Benjamin Šlomo Jechezkel posla, aby pozval mě a moji manželku, a rovněž pana Angela a našeho moudrého učitele, abychom s nimi poobědvali, protože do té doby se náš hostitel dostatečně uzdravil a mohl volně chodit. Všichni jsme do jeho domu dorazili v deset ráno. Po jídle následovala veselá zábava. Poděkovali jsme našemu hostiteli upřímně za jeho laskavost a rozloučili jsme se. Nedaleko od cesty do našeho domu se nacházel dům G. T. D'Arbella. Proto jsme se také krátce zastavili u něj, a vřele nás přijali. Ze srdce jsme jim poděkovali.

4. 5. 1894 brzy ráno jsme se rozloučili se všemi sousedy, a ve společnosti pana Davida Angela jsme dorazili na nádraží. Všichni sousedé nás doprovodili až k Jaffské bráně. Znovu jsme všem poděkovali, a poté jsme je požádali, aby nám prominuli oběžování, a potom jsme nastoupili do zaplaceného vozu. Vlak se chystal vyjet, a proto jsme urychlili nástup. Vyjel v 7.40 ráno, a v 11 hodin před polednem dorazil do Jaffa. Tam jsme šli do restaurace Abrahama Ec. Leviho, a naobědvali se. Krátce poté byla loď připravena vyplout. Nastoupili jsme do ní co nejrychleji, a kotva se zvedla přesně v 16 hodin dne 4. 5. 1894, a dorazila do Port-Saïdu dne 5. 5. 1894 v pět hodin ráno. Tam jsme se ubytovali na dva dny v hotelu pana Moše Leviho, protože loď do Bombaje měla přijet ve přesný čas. A tak, 7. 5. 1894, v 5 hodin ráno, jsme nastoupili do lodi jménem Imperator, která patřila společnosti Austrian Lloyds Steam Navigation. Po cestě jsme míjeli přístavy Ismailíji, Suez, Aden a další.

Milostí Boží, budiž požehnán, jsme dorazili v pořádku do přístavu v Bombaji dne 19. 5. 1894. Ještě zatímco jsme byli ve Svaté zemi, mysleli jsme na to, že poté, co dorazíme do naší domoviny (Indie), na pár dní zůstaneme u mého spolužáka a našeho kolegy a váženého přítele, doktora Mepanwella, jež je také mým kamarádem z dětství, a který je znám svou obdivuhodnou pohostinností a zájmem, a také svou dobrotou, a svým vpravdě bratrským jednáním. Ale jak jsme se zarmoutili, když jsme se doslechli, že náš přítel, doktor Aharon

Šimšon, k našemu velkému smutku, zemřel dne 4. 3. 1894. Jak jsme řekli předtím, velmi jsme truchlili, když jsme tu zprávu uslyšeli. Jeho duši Ráj a útěchu jeho starým rodičům.

Přátelská poznámka: Drazí bratři! Pokud je vaším přáním jet do Jeruzaléma, pak je třeba dovolené alespoň šesti měsíců, abyste stihli uvidět všechna významná místa, a také navštívit svaté hroby, a všechny vesnice. Pokuste se vyrazit v měsíci dubnu, protože tehdy je moře klidné, a počasí je vhodnější na cestování. Návštěva Svaté země by měla být vykonána přinejmenším jednou v životě. A proto ten, kdo je schopen uskutečnit *micvu* cesty do Svaté země, udělá dobře, když takovou cennou zkušenost získá. Modlím se, aby Všemohoucí a Vševědoucí požehnal všem našim bratrům, a dal jim odvalu uskutečnit *micvu* návštěvy starobylé země našich otců. Vezměte si s sebou modlitební šál, *tfilim*, *cicit*, modlitební knížku, čtyři vlněné obleky, spací pytel, a anglické mince ve stříbře a zlatě.

Nechť vám všem požehná Stvořitel vesmíru!

Jak se nám zdá, učinili jsme toto bez ohledu na názory jiných. Samozřejmě bychom mohli říci, že podle nás není na světě nic, co bychom mohli srovnat s tím, co jsme získali naší cestou do Svaté země. Tak jsme došli naplnění, a byli jsme vděční Stvořiteli světa, že nás povzbudil, a dopřál nám úspěch v našem životním úkolu. Všem přátelům, bratrům, a blízkým, kteří nás povzbuzovali, nám se vším pomáhali, posílali nám své modlitby, za naši bezpečnost, všem těm jsme velice vděční. A nakonec, necht' můj malý pokus psát si deník se všem zalíbí. Je to naše touha po Jeruzalému, jak říká král David: „Jestliže zapomenu na tebe, Jeruzaléme, zapomene má pravice, přilne můj jazyk k patru mému, jestliže si tě nebudu připomínat, nepovznesu-li tě na vrcholek své radosti (Žalm 137, 5-6). Podle toho co je psáno, my oba, já a má žena, celý život nezapomeneme na Svaté město, a budeme si je každodenně připomínat a budeme chválit Hospodina, budiž požehnán.

9 Resumé

Záměrem diplomové práce „Zprávy o poutích do Svaté země: cestopisy členů indické židovské komunity Bene Israel (konec 19. století)“ bylo podat ucelený obraz o diasporních obcích Židů v Indii a představit jejich vztah ke Svaté zemi v překladu jejich cestopisů.

Kapitola 1 je všeobecným úvodem do historie předmětu a předkládá starší písemné zdroje, které k bádání sloužily.

Kapitola 2 se zaměřuje na obec Bene Israel v jejích úplných začátcích, pokouší se definovat jejich původní status, cituje zdroje, které zkoumají původ obce.

Kapitola 3 představuje období cizích vlivů na obec Bene Israel, vysvětluje změny, které se v obci udály a vedly k renesanci obce ve vzdělávání a náboženské praxi.

Kapitola 4 dopodrobna uvádí všechny atributy obce, tak jak se vyvíjely v čase, vysvětluje zařazení obce do indického kastovního systému, vlastní vztahy uvnitř obce, změnu statusu jejích členů po přesídlení do velkoměsta a změně zaměstnání.

Kapitola 5 se věnuje stavu obce v současnosti.

Kapitola 6 je v návaznosti na překlad úvodem do tématu poutnictví v judaismu, rozkrývá její aspekty, a komentuje následující dva cestopisy.

Vlastní překlady přináší svědectví o dvou náboženských poutích vykonaných na konci 19. století.

10 Závěr

Předložené cestopisy indické židovské obce Bene Israel jsou historicky první zprávou z pouti do Svaté země od členů této komunity. Zda předešli poutníci z Indie měli k dispozici itineráře svatých míst, nevíme, avšak tyto dvě cestopisné zprávy nepochybně zaujmají významné místo tam, kde jiné písemné záznamy doposud chybí, a přejímají úlohu informačního zdroje s velkou vypovídací hodnotou. Bez použití itinerářů se rozvrh pouti blíží obvyklé kratší trase *alije le-regel* a vypovídá o průběhu cesty, i když už opouští tradiční formu jednoduchosti a popisnosti, a navíc obsahuje nejen místopisná fakta, ale také komentáře k tomu, co cestovatelé sami zažili, a jaké jsou poměry v Palestině; dílo tedy lze zařadit do žánru židovského cestopisu. Dvě poutnické zprávy můžeme také označit jako dobový pramen, neboť detailně vykreslují a přibližují události tehdejší doby a poskytují nám obraz tehdejší židovské společnosti v Palestině tak, jak jej skrze vlastní kulturu a náboženskou praxi nahlíželi a srovnávali Židé z Indie.

11 Literatura

ENCYCLOPAEDIA JUDAICA, SECOND EDITION, 16 sv., Keter Publishing House Jerusalem Ltd. Israel, Jeruzalém, 1996.

ENCYCLOPAEDIA JUDAICA, SECOND EDITION, 22 sv., Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik, Keter Publishing House Ltd. / Macmillan Reference USA, Detroit, 2007.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, FIFTEENTH EDITION, Micropaedia, Encyclopaedia Britannica Inc., Chicago, 2003.

MENASHE, Shimshon, From India to Jerusalem, The Accounts of Two Pilgrimages to the Holy Land by 'Bene-Israel', Zion Publishers, Jerusalem, 1993.

BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového Zákona, Český ekumenický překlad, Česká biblická společnost, 1995.

STRIZOWER, Schifra, The Children of Israel: The Bene Israel of Bombay, Pavilion Series, Basil Blackwell, Oxford, 1971.

KATZ, Nathan, ed. Chakravarti Ranabir, M. Sinha Braj, Weil Shalva; Indo – Judaic Studies in the Twenty-First Century, A View from the Margin, Palgrave Macmillan, New York, 2007.

ISRAEL, Benjamin J., The Jews of India, Centre for Jewish and Inter-faith Studies, Jewish Welfare Association, New Delhi, 1982.

WEIL, Shalva, India's Jewish Heritage, Ritual, Art, and Life-cycle, Marg Publications, Mumbai, 2002.

RENDTORFF, Rolf, Hebrejská bible a dějiny, úvod do starozákonní literatury, Nakladatelství Vyšehrad, 2003.

STERN, Marc, Svátky v životě Židů, Nakladatelství Vyšehrad, Praha, 2002.

BOUŠEK, Daniel, Židovská pout' a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12. - 16. století, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2008.

BOUŠEK, Daniel, Polemické aspekty židovské středověké cestopisné literatury, Akta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, nakladatelství a vydavatelství Dryada, s. 63-78, Plzeň, 2006.

STRNAD, Jaroslav, kol., Dějiny Indie, Nakladatelství Lidové Noviny, Praha, 2003.

Vilnai, Ze'ev, Masevot qodeš be-Eres Jisra'el, I-II, Jerušalajim, 1986.

URL adresa online článku: www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/128597, název článku: „9 Reported Dead in Mumbai Chabad House Terror Attack – Jewish World – Israel News – Israel National News.“ Datum aktualizace: 29. 11. 2008. Datum citace: 3. 3. 2009.

Sekundární literatura

KATZ, Nathan, Studies of Indian Jewish Identity, Manohar Publishers, New Delhi, 1995.

JACOB, Elijah, Jewish Landmarks in Bombay and Thane, Jewish Religious Union Youth Group, Bombay.

AUSUBEL, Nathan, Pictorial History of the Jewish People, Crown, New York, 1984.

DERCZANSKY, Jean-Yves, Atlas univerzálních dějin židovského národa, Nakladatelství Victoria Publishing, Praha, 1995.

12 Přílohy

Příloha 1: Fotografie členů obce Bene Israel

Šamaš synagogy Bene Israel

Chazan synagogy Bene Israel

Foto: Radka Hlisnikovská, 12. ledna 2006, Bombaj, Indie

מהודו לירושלים

סיפור שני מסעות מהודו לארץ-הקדש
של יהודים מעדת 'בני-ישראל'

יעקב יחזקאל פינגליי
עלייתנו לירושלים
בומביי 1895

יצחק שלמה גהוסלקר
מסענו לירושלים
בומביי 1887

ההדיר, ערך והוסיף מבוא הערות ומפתחות
בן-ציון בנימין

תרגם מהודית - מאראטית לעברית
שמשון מנשה

ספריית מסעות ארץ-ישראל

ירושלים תשנ"ג - 1993
הוצאת 'ציון'